

**Eesti Vabariigi neljas perioodiline aruanne “Naiste
diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise
konventsiooni” täitmisest, mis on esitatud vastavalt
konventsiooni artiklile 18**

Sisukord

Sisukord	2
1. artikkel	4
Sooline võrdõiguslikkus õigusaktides.....	4
2. artikkel	5
Soolise võrdõiguslikkuse seadus.....	5
Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamise kohustus.....	5
Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse printsiibi elluviimine Euroopa Liidu liikmesriigina	6
Soolise diskrimineerimise vaidluste lahendamine	6
Tõendamiskohustus.....	7
Kahju hüvitamine.....	7
Soolise võrdõiguslikkuse volinik	8
Õiguskantsler	9
Politsei tegevus	13
Varjupaigad.....	14
3. artikkel	14
Soolise võrdõiguslikkuse osakond Sotsiaalministeeriumis	15
Soolise võrdõiguslikkuse nõukogu	15
4. artikkel	18
Kvoodid.....	18
Riigieelarve sihtotstarbelised eraldised.....	18
Eriabinõud emaduse kaitseks	19
Töölepinguseadus	19
Avaliku teenistuse seadus	20
Tööturuteenuse seadus	20
Puhkuseseadus	20
Töö- ja puhkeaja seadus.....	21
Töetervishoiu ja tööohutuse seadus	21
5. artikkel	21
Hoiakud soorollide suhtes.....	21
Suhtumine laste karjääri.....	22
Ajakasutus.....	22
Paindliku tööaja tähtsus	23
Ettekujutused lapsevanema rollidest.....	24
Meedia, riiklike institutsioonide ja MTÜ-de roll	24
Riigi rahalised toetused.....	25
Töö- ja pereelu ühitamine	26
Vanemate roll.....	26
Lastele pühendatud aeg.....	26
Üksikvanemate olukord	27
Riiklik perepoliitika	27
Perede majanduslik toimetulek	27
6. artikkel	28
Seadusandlikud meetmed.....	28
Tegelik olukord.....	29
Ühiskonna teavitamine probleemi olemusest	30

Põhja- ja Baltimaade kampaania	30
Uuringud	32
Politsei tegevus	33
Riigisisene inimkaubanduse vastane tegevuskava	34
Jätkuvad arutelud	34
Eesti osalemine inimkaubanduse vastases tegevuses regioonis	35
7. artikkel	35
Naised parlamendis	36
Naised kohalike omavalitsuste volikogudes	36
Naised europarlamenti valimistel	37
Naiste osakaal suuremates erakondades	37
Naised avalikus sektoris	38
Ametiühingud	40
8. artikkel	41
Naised rahvusvahelistes organisatsioonides	43
9. artikkel	44
10. artikkel	44
11. artikkel	50
Tööturu horisontaalne ja vertikaalne segregatsioon	52
Tegutsemine ettevõtjana	52
12. artikkel	60
HIV/AIDS levik	62
13. artikkel	64
Peretoetused	64
Lastega perede maksusoodustused	64
14. artikkel	67
Tööpuudus maapiirkonnas	67
Investeeringud ning regionaalarengu strateegia	68
15. artikkel	74
Võrdne tsiviilõigusvõime	75
Kohtunikuna tegutsemine	75
Rahvakohtunikuna tegutsemine	75
Esindajana tegutsemine	76
Prokurörina tegutsemine	76
Pooltena esinemine	76
Tunnistajana esinemine	76
16. artikkel	77

1. artikkel

Käesolevas konventsioonis tähendab mõiste "naiste diskrimineerimine" mis tahes vahede või erandite tegemist või piiranguid soo järgi, mille eesmärgiks on luua olukord, kus inimõiguste ja põhivabaduste olemasolu naistel tunnistatakse vähem või üldse mitte, kus naistel on vähem võimalusi või puuduvad võimalused kasutada või realiseerida inimõigusi ja põhivabadusi poliitikas, majanduses, sotsiaal-, kultuuri-, tsiviil- või mis tahes muus valdkonnas meeste ja naiste võrdõiguslikkuse alusel, olenemata nende perekonnaseisust.

Sooline võrdõiguslikkus õigusaktides

1. mail 2004 jõustus Eestis soolise võrdõiguslikkuse seadus. Soolise võrdõiguslikkuse seaduses tuuakse soolise võrdõiguslikkuse, naiste ja meeste võrdse kohtlemise, otsese ja kaudse soolise diskrimineerimise definitsioonid ning sätestatakse naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamise kohustus.

Soolise võrdõiguslikkuse seaduses määratletakse naiste diskrimineerimise mõiste, mis Eesti õigusaktides seni puudus ja mille puudumise üle komitee muret tundis.

Naiste diskrimineerimise mõiste on avatud läbi naiste ja meeste võrdse kohtlemise nõude, milles naiste ja meeste võrdne kohtlemine tähendab otsese ja kaudse soolise diskrimineerimise puudumist.

Otsese soolise diskrimineerimisega on tegu siis, kui ühte isikut koheldakse tema soo tõttu halvemini, kui koheldakse, on koheldud või koheldaks teist isikut samalaadses olukorras. Otsene sooline diskrimineerimine on ka isiku ebasoodsam kohtlemine raseduse ja sünnitamise, lapsevanemaks olemise, perekondlike kohustuste täitmise või muude soolise kuuluvusega seotud asjaolude tõttu ning seksuaalne ahistamine.

Kaudne sooline diskrimineerimine leiab aset siis, kui väliselt neutraalne säte, kriteerium või tegevus seab ühest soost isikud ebasoodsamasse olukorda, võrreldes teisest soost isikutega, välja arvatud juhul kui kõnealusel sättel, kriteeriumil või tegevusel on objektiivselt põhjendatav õigustatud eesmärk ning selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud. Kaudseks sooliseks diskrimineerimiseks peetakse aga ka juhtumeid, mis võivad näiliselt olla neutraalsed, kuid oma olemuselt diskrimineerivad.

Sooliseks diskrimineerimiseks on seksuaalne ahistamine. Seksuaalne ahistamine leiab aset, kui mis tahes alluvus- või sõltuvussuhtes esineb isikule soovimatu tahtlik sõnaline, mittedõnaline või füüsiline seksuaalse olemusega käitumine või tegevus, mille eesmärgiks või tegelikuks toimeks on isiku väärkuse alandamine, mis loob häiriva, ähvardava, vaenuliku, halvustava, alandava või solvava õhkkonna. Isik kas tõrjub sellist tegevust või talub sellist tegevust põhjusel, et see on otseselt või kaudselt väljendatuna eelduseks teenistusse või tööle võtmisele, töösuhte säilimisele, koolitusele lubamisele, tasu maksmisele või muudele eelistustele või soodustustele.

2. artikkel

Osavõtvad riigid mõistavad hukka naiste diskrimineerimise kõigis selle vormides, lepivad kokku, et nad hakkavad viivitamatult kõigi võimalike vahenditega ellu viima naiste diskrimineerimise likvideerimisele suunatud poliitikat ning kohustuvad selleks:

(a) võtma meeste ja naiste võrdõiguslikkuse põhimõtte oma riikide põhiseadustesse või muudesse vastavatesse seadustesse, kui seda pole veel tehtud, ning kindlustama seaduste ja teiste vahendite abil selle põhimõtte praktilise elluviimise;

Sooline võrdõiguslikkus on tagatud, kui naised ja mehed saavad võrdselt kasutada oma õigusi, kanda kohustusi ning võtta vastutust ning selleks on loodud võrdsed võimalused.

Naistel ja meestel peavad olema võrdsed võimalused omandada haridust, osaleda tööelus ning ka kõigis teistes ühiskonnaelu valdkondades. Sellise olukorra saavutamiseks tuleb keelata nii otsene kui kaudne diskrimineerimine, kaotada olemasolev sooline ebavõrdsus, luua naistele ja meestele võrdsed võimalused ning rakendada erinevaid strateegiaid soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks. Vajalikud seaduslikud alused ja vastutavad institutsioonid on sätestatud soolise võrdõiguslikkuse seaduses.

Soolise võrdõiguslikkuse seadus

Soolise võrdõiguslikkuse seaduses sätestatakse soolise diskrimineerimise keeld, ning kohustus edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust. Seaduse kohaselt luuakse kaks uut institutsiooni – soolise võrdõiguslikkuse volinik ja soolise võrdõiguslikkuse nõukogu. Volinik on sõltumatu ametnik, kelle kohuseks on jälgida sätestatud normide täitmist ja anda arvamusi isikute poolt esitatud kaebuste osas. Nõukogu on valitsusele nõuandvaks organiks soolise võrdõiguslikkuse edendamise küsimustes.

Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamise kohustus

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt peavad riigi- ja kohalike omavalitsusüksuste asutused soolist võrdõiguslikkust süstemaatiliselt ja eesmärgistatult edendama, muutes vajaduse korral tingimusi ja asjaolusid, mis takistavad soolise võrdõiguslikkuse saavutamist. Riiklikke, piirkondlikke ning institutsionaalseid strateegiaid, poliitika ja tegevuskavasid planeerides, ellu viies ja hinnates peavad riigi- ja kohalike omavalitsusüksuste asutused lähtuma naiste ja meeste erinevatest vajadustest ja ühiskondlikust staatusest ning arvestama sellega, kuidas rakendatud ja rakendatavad meetmed mõjutavad naiste ja meeste olukorda ühiskonnas.

Seaduses on sätestatud kohustused ka tööandjatele ja haridus-, teadusasutustele ning koolitusega tegelevatele institutsioonidele (palun vaata 2e).

Sotsiaalministril on õigus anda soovitusi nimetatud kohustuste täitmise ja soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise strateegia rakendamise kohta.

Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse printsiibi elluviimine Euroopa Liidu liikmesriigina

Eesti on alates 1. maist 2004 Euroopa Liidu liikmesriik. Euroopa Ühenduse asutamislepingu kohaselt on EL liikmesriikide ühiseks eesmärgiks naiste ja meeste ebavõrdsuse vähendamine ja võrdõiguslikkuse edendamine.

Euroopa Liidu Nõukogu 21. juuni 1999 määrus ((EC) No 1260/1999; OJ L 161, 26/06/1999), mis sätestab üldised nõuded EL struktuurifondide kasutamisele sisaldab norme meestele ja naistele võrdsete võimaluste loomiseks struktuurifondide programmide ettevalmistamisel ja realiseerimisel.

Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamise nõude täitmiseks on struktuurifondidest rahastatavate projektide taotlejatel kohustus hinnata ja kirjeldada, kas projektis ettenähtud tegevused toetavad meeste ja naiste võrdset integreerumist tööturule, meeste ja naiste võrdset osalemist hariduses ja kutseõppes, edendab naisettevõtlust, toetab töö- ja pereelu ühitamist.

(b) kehtestama vastavad seadusandlikud ja muud meetmed ning vajaduse korral ka sanktsioonid, mis keelavad naiste igasuguse diskrimineerimise;

Soolise võrdõiguslikkuse seaduses on üldsättena keelatud nii otsene kui ka kaudne sooline diskrimineerimine kõigis ühiskonnaelu valdkondades. Konkreetsemalt on sätestatud soolise diskrimineerimise keeld töösuhetes (palun vaata infot artikli 11 juures).

Seaduses on toodud erandjuhud, mis vastavad küll soolise diskrimineerimise tundemärkidele, kuid mis on teatud põhjustel õigustatud. Otseseks või kaudseks sooliseks diskrimineerimiseks ei loeta sätteid, mis sisaldavad naiste erilist kaitset seoses raseduse ja sünnitamisega, kohustusliku kaitseväge ajateenistuse kehtestamist ainult meestele või ainult naiste või ainult meeste vastuvõtmist mittetulundusühingu liikmeteks, kui see tuleneb ühingu põhikirjast.

Samuti ei loeta diskrimineerimiseks erinevat kohtlemist isiku soo tõttu töö saamisel või selleks vajaliku koolituse võimaldamisel kui sugu on teatud kutsetegevuse olemuse või sellega liituvate tingimuste tõttu oluline ja määrav nõue ning taolise erineva kohtlemise eesmärk on õigustatud ja nõue proportsionaalne eesmärgiga. Diskrimineerimiseks ei peeta ka soolist võrdõiguslikkust edendavate erimeetmete rakendamist, mis annavad eeliseid alaesindatud soole või vähendavad soolist ebavõrdsust (palun vaata infot artikli 4 juures).

Soolise diskrimineerimise vaidluste lahendamine

Soolise võrdõiguslikkuse seadusele tuginedes on isikul võimalik kaitsta oma põhiõigust mitte olla diskrimineeritud soo alusel.

Soolise diskrimineerimise vaidlusi lahendatakse kohtus. Samuti on isikul õigus pöörduda töövaidluskomisjoni ja õiguskantsleri poole. Töötajal ja töölesoojil, keda

tööandja on soolise kuuluvuse tõttu diskrimineerinud, on õigus nõuda tööandjalt talle tekitatud varalise ja mittevaralise kahju hüvitamist. Isikul on õigus nõuda hüvitist ka diskrimineeriva töö- ja koolituspakkumise puhul.

Tõendamiskohustus

Soolise diskrimineerimise tõendamine on üksikisikule raske, kuna sageli on võimatu näidata, et isik on asetatud ebasoodsamasse olukorda tema soolise kuuluvuse tõttu.

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt on tõendamiskohustus osaliselt pandud isikule, kelle vastu on esitatud hagi, kaebus või avaldus soolise diskrimineerimise keelu rikkumise asjas. Isik, kes arvab, et teda on diskrimineeritud, peab esmalt oma väidete tõendamiseks esitama fakte, mille alusel võib oletada/eeldada et on toimunud kas otsene või kaudne diskrimineerimine. Seejärel peab isik, kelle vastu hagi, kaebus või avaldus on esitatud, selgitama, et tema toimimisviisil on olnud mingi muu aktsepteeritav põhjus, mis ei ole tingitud soolisest kuuluvusest. Tõendamise kohustus läheb seega pärast diskrimineerimise vaidluse tekkimist üle isikule, keda kahtlustatakse diskrimineerimises. Kui isik ei selgita oma käitumise või langetatud otsuse põhjusi ega motiive, võrdsustatakse see diskrimineerimise omaksvõtuga.

Jagatud tõendamiskohustust ei kohaldata halduskohtu- ja kriminaalmenetluses.

Kahju hüvitamine

Komitee oli mures, et naistel puuduvad vahendid, mille abil nõuda konventsioonis garanteeritud õiguste rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist. Vaidlused lahendatakse kohtus ning kohus määrab hüvitise.

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse alusel võib kannatanud isik nõuda kahju hüvitamist ja kahju tekitava käitumise lõpetamist. Kannatanu võib nõuda, et talle makstaks rikkumisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitiseks mõistlik rahasumma. Hüvitise suurust määrates arvestab kohus muu hulgas diskrimineerimise ulatust, kestust ning laadi. Samuti võtab kohus arvesse seda, kas rikkuja on diskrimineerinud asjaolud kõrvaldanud või mitte. Isikul on kahju hüvitamise nõude esitamiseks aega üks aasta, arvates päevast, mil ta sai või pidi saama teada kahju tekkimisest.

Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus ning Naisteühenduste Ümarlaud on tähelepanu osundanud, et seaduses ei ole sätestatud hüvitise miinimummäära. Kuna kahju hüvitamist saab nõuda ainult kohtu kaudu ning selleks tuleb ka eelnevalt riigilõivu maksta, siis on MTÜ-d seisukohal, et seega pole õigus esitada kahju hüvitamise nõuet kõigile Eesti naistele tagatud.

Soolise diskrimineerimise korral võib tugineda ka näiteks töölepingu seaduse, palgaseaduse või töö- ja puhkeaja seaduse sätetele. Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse seaduse alusel võib töötaja nõuda hüvitist kahju tekitamise eest, kui tööandja ei ole kinni pidanud võrdse tasustamise nõudest või kui tööandja muul moel rikkus võrdse kohtlemise põhimõtet, mis on sätestatud teistes seadustes. Teiste seaduste alusel võib isik nõuda hüvitist teist liiki kahjude eest, näiteks selle eest, et ta sai ettenähtust vähem palka või et tööandja rikkus muul moel mõnda teises seaduses sätestatud soolise diskrimineerimise keeldu. Sellisel juhul võib nõuda kohtus lisaks soolise

võrdõiguslikkuse seadusest tulenevale hüvitisele ka muu eriseaduse alusel ettenähtud hüvitist.

c) kehtestama naiste ja meeste õiguste kaitse võrdsetel alustel ning kindlustama riigi kompetentsete kohtute ja teiste riigiasutuste abiga efektiivse kaitse igasuguste diskrimineerimisaktide vastu;

Kohtu ja töövaidluskomisjoni pädevust diskrimineerimisvaidluste lahendamisel käsitletakse pikemalt artikli 15 juures.

Puudub informatsioon, et konventsiooni sätteid oleks kohtutes otse kohaldatud.

Soolise võrdõiguslikkuse volinik

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse alusel luuakse uus institutsioon - soolise võrdõiguslikkuse volinik. Voliniku nimetab ametisse sotsiaalminister viieks aastaks ja tema tegevust finantseeritakse riigieelarvest.

Volinik jälgib soolise võrdõiguslikkuse seaduse nõuete täitmist, võtab vastu isikute avaldusi ja annab arvamusi võimaliku diskrimineerimise asetleidmise kohta.

Volinik on iseseisev sõltumatu ametiisik, kellele diskrimineerimise läbi kannatanud isikud ja isikud, kellel on õigustatud huvi jälgida võrdse kohtlemise nõuete täitmist, saavad esitada avaldusi soolise diskrimineerimise küsimustes.

Soolise võrdõiguslikkuse volinik annab arvamusi võimaliku diskrimineerimise asetleidmise kohta. Nimetatud arvamuse eesmärgiks on anda hinnang, mis võimaldaks koostoimes soolise võrdõiguslikkuse seaduse ning Eesti Vabariigi jaoks siduvate välislepingute ning muude õigusaktidega hinnata, kas konkreetses õigussuhtes on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet.

Seega on sätestatud, et volinik peab arvamuse andmisel arvestama konventsiooni norme.

Lisaks analüüsib volinik seaduste mõju naiste ja meeste seisundile ühiskonnas, teeb ettepanekuid Vabariigi Valitsusele ja valitsusasutustele, samuti kohalikele omavalitsustele ning nende asutustele õigusaktide muutmise ja täiendamise kohta, nõustab ja teavitab Vabariigi Valitsust ja valitsusasutusi ning kohalike omavalitsusüksuste asutusi soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamist puudutavates küsimustes ning võtab tarvitusele meetmeid soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks.

Arvamuse saamiseks peab arvamuse taotleja esitama volinikule avalduse, milles on kirjeldatud soolisele diskrimineerimisele viitavad asjaolud. Arvamuse andmiseks on volinikul õigus saada teavet kõikidelt isikutelt, kes võivad omada diskrimineerimisjuhtumi asjaolude selgitamiseks vajalikku informatsiooni, ja nõuda kirjalikke seletusi oletatava soolise diskrimineerimise asjaolude kohta, dokumentide või nende koopiade esitamist tema määratud tähtaja jooksul.

Aruande kirjutamise ajal on voliniku tegevust reguleeriv põhimäärus esitatud kooskõlastamisele erinevatele asutustele, mistõttu ei saa veel anda täpsemat informatsiooni või hinnangut voliniku tegevuse kohta. MTÜ-d Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus ning Eesti Naisteühenduse Ümarlaud on avaldanud nõrdimust, et voliniku põhimäärust ei ole vastu võetud ega voliniku institutsiooni tööle rakendatud ligi 8 kuud peale soolise võrdõiguslikkuse seaduse jõustumist. Samuti on nimetatud MTÜ-d kritiseerinud valitsust, et volinik ei ole täiesti sõltumatu ametiisik, kuna ta nimetatakse ametisse poliitikust ministri poolt ning ta tegutseb Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas.

Õiguskantsler

Alates 1. jaanuarist 2004 on laiendatud õiguskantsleri tegevust. Igaühel on õigus pöörduda õiguskantsleri poole lepitusmenetluse läbiviimiseks, kui ta leiab, et füüsiline või eraõiguslik juriidiline isik on teda diskrimineerinud soo, rassi, rahvuse (etnilise kuuluvuse), nahavärvuse, keele, päritolu, usutunnistuse või usulise veendumuse, poliitilise või muu veendumuse, varalise või sotsiaalse seisundi, vanuse, puude, seksuaalse suundumuse või muu seaduses nimetatud diskrimineerimistunnuse tõttu.

Õiguskantsleri poole pöördumise puhul ei tohi avaldusealuses asjas olla jõustunud kohtuotsust ega samaaegselt toimuda kohtumenetlust või kohtueelset kohustuslikku kaebemenetlust.

Õiguskantsler kontrollib füüsilise või eraõigusliku juriidilise isiku tegevust ning viib läbi lepitusmenetluse selle isiku avalduse alusel, kes leiab, et teda on diskrimineeritud mõne nimetatud tunnuse tõttu. Tuleb rõhutada, et lepitusmenetluse läbiviimiseks on vajalik mõlema poole soov selles osaleda. Kuna lepitusmenetlus on vabatahtlik, ei ole poolel, kelle tegevuse üle kaevatakse, kohustust menetluses osaleda. Samuti võib ta igal ajal loobuda osalemast lepitusmenetluses. Kuid kui mõlemad pooled on menetluses osalenud ning õiguskantsler on kinnitanud poolte kokkuleppe, on see mõlemale poolele täitmiseks kohustuslik.

Praktikas ei ole õiguskantsler seni alustanud ühtegi lepitusmenetlust soolise diskrimineerimise alusel. Põhjusteks võivad olla, et inimesed teavad sellest võimalusest veel vähe, ei taha oma probleeme avalikustada ning samuti on võimalik, et inimesed ei saa aru, et neid on sooliselt diskrimineeritud.

Seni on õiguskantslerile esitatud vaid üks kaebus lepitusmenetluseks, milles kaebaja väitis, et Eesti kodakondsuse taotlemise tingimused on diskrimineerivad. Kuna osalemine lepitusmenetluses on vabatahtlik ning vastustaja keeldus menetluses osalemast, siis menetlus lõpetati ning õiguskantsler ei teinud sisulist otsust.

(d) hoiduma mis tahes diskrimineerimisaktidest või -toimingutest naiste suhtes ning tagama, et riigiorganid ja -asutused tegutseksid vastavalt sellele kohustusele;

Alates 1. jaanuarist 2004 on igaühel õigus pöörduda oma õiguste kaitseks õiguskantsleri poole taotlusega kontrollida, kas riigiasutus, kohaliku omavalitsuse asutus või organ, avalik-õiguslik juriidiline isik või avalikke ülesandeid täitev

füüsiline või eraõiguslik juriidiline isik järgib põhiõiguste ja -vabaduste tagamise põhimõtet ning hea halduse tava.

Varem sai igauks pöörduda õiguskantsleri poole taotlusega kontrollida ainult riigiasutuste tegevuse vastavust põhiõigustele ja –vabadustele.

Põhiõiguste ja –vabaduste tagamise põhimõtted ning hea halduse tava on kehtestatud haldusmenetluse seaduses. Näiteks on kehtestatud järgmised põhimõtted ja –nõuded: haldusmenetluses võib piirata isiku põhiõigusi ja –vabadusi ning muid subjektiivseid õigusi ainult seaduse alusel; halduse õigusakt ja toiming peab olema kohane, vajalik ning proportsionaalne seatud eesmärgi suhtes; haldusmenetlus viiakse läbi eesmärgipäraselt ja efektiivselt, samuti võimalikult lihtsalt ja kiirelt, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele ning menetlustoiminguid viiakse läbi viivitusteta, kuid mitte hiljem kui seaduses või määruses sätestatud tähtaja jooksul.

Asjakohane on ka 01.01.2002 jõustunud riigivastutuse seadus, mis sätestab avaliku võimu volituste rakendamisel ja muude avalike ülesannete täitmisel rikunud õiguste kaitse ja taastamise ning tekitatud kahju hüvitamise alused ja korra (riigivastutus).

(e) rakendada kõiki vastavaid abinõusid, et likvideerida naiste diskrimineerimine mis tahes isiku, organisatsiooni või ettevõtte poolt;

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt nõustab Sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse struktuuriüksuse ametnik igauht naiste ja meeste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise küsimustes. Vajaduse korral selgitab nõustaja, millise institutsiooni pädevusse võimaliku diskrimineerimisjuhtumi lahendamine kuulub ning aitab isikul viimase soovil vormistada avaldust ja edastada see pädevale organile, välja arvatud kui selleks organiks on kohus või töövaidluskomisjon.

Eestis kehtiva patriarhaalse soosüsteemi muutmiseks on ette nähtud meetmed, mis ühtlasi peaksid vähendama naiste kaudset diskrimineerimist tööelus.

Soolise võrdõiguslikkuse seadusega on pandud tööandjatele kohustus aidata aktiivselt kaasa naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamisele. Edendamise kohustus laieneb kõigile tööandjatele, nii era- kui ka avalikus sektoris. Selleks on seaduses antud tööandjatele järgmised soovitusel:

- 1) vabadele töökohtadele mõlemast soost isikute tööle võtmine;
- 2) erinevatele ametikohtadele võimalikult võrdsel määral naiste ja meeste töölevõtmine ning neile edutamisel võrdse kohtlemise tagamine;
- 3) töötingimuste sobivaks kujundamine nii naistele kui ka meestele ning töö- ja pereelu ühitamisvõimaluste tõhustamine vastavalt töötajate vajadustele.

Tööandjad on kohustatud andma regulaarselt töötajatele ja nende esindajatele asjakohast teavet meeste ja naiste võrdse kohtlemise kohta organisatsioonis ning võrdõiguslikkuse edendamiseks kasutusele võetud meetmete kohta. Samuti on

tööandjad kohustatud informeerima töötajaid soolise võrdõiguslikkuse seaduses sätestatud normidest.

Soolise võrdõiguslikkuse seadusega kohustatakse tööandjaid koguma soopõhiseid tööalaseid statistilisi andmeid, mis vajaduse korral võimaldavad asjaomastel institutsioonidel jälgida ja hinnata võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist töösuhetes. See on meede, mis suunab tähelepanu soolise ebavõrdsuse probleemidele. Andmete kogumise kord ja andmete loetelu kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega, mis on praegu ametiasutustes kooskõlastamisel.

Õiguskantsleril on kohustus edendada võrdõiguslikkust ja võrdse kohtlemise põhimõtet. Õiguskantsler on pidanud vajalikuks arendada koostööd ka mittetulundussektoriga. 2004. aasta märtsis toimus võrdõiguslikkuse ümarlaud mittetulundussektori esindajatega. Ümarlaua üheks eesmärgiks oli arutleda Eesti ühiskonnas avalduvate võrdse kohtlemise probleemide üle ning teisalt tutvustada õiguskantsleri pädevust selles vallas.

(f) rakendama kõiki vastavaid abinõusid, et ära muuta või tühistada kehtivad seadused, määrused, tavad ja praktika, mis kujutavad endast naiste diskrimineerimist;

Vastavalt soolise võrdõiguslikkuse seadusele vastutab tööandja selle eest, et töötajad ei langeks seksuaalse ahistamise ohvriks.

Ahistajaks võib olla töötaja alluv, töökaaslane, vahetu ülemus või tööandja ise. Teenindusaladel võib juhtuda, et töötaja satub klientide häirimise objektiks. Ka nendes olukordades on tööandjal kohustus võtta kasutusele meetmeid ahistamise kõrvaldamiseks. Tööandja vastutab hoolitsuskohustuse täitmata jätmise eest juhul, kui ta teadis või oleks pidanud teadma seksuaalse ahistamise asetleidmisest ning ei rakendanud vajalikke meetmeid, et ahistamist lõpetada.

Komitee soovitas Eestil vastu võtta eraldi seadus peresisese naistevastase vägivalda vastu võitlemiseks, mis garanteeriks kaitse ning lähenemiskeelu ja juurdepääsu õigusabile. Samuti soovitas komitee, et naistevastane vägivald oleks karistatav kriminaalseaduse alusel, et karistamine oleks piisavalt karm ja kiire ja et ohvrid saaksid viivitamatult kaitset ja kompensatsiooni.

Eesti kehtivates seadustes puudub paarisuhtevägivalda või naistevastast vägivalda sätestav spetsiifiline koosseis. Küll saab aga vägivaldajuhtumeid käsitleda isikuvastase kuriteona vastavalt alates 1. 09. 2002 kehtima hakanud karistusseadustikule.

Karistusseadustiku § 118 nimetatud raske tervisekahjustuse tekitamise eest, kui sellega on põhjustatud: oht elule; raske kehaline haigus; raske psüühikahäire; raseduse katkemine; nägu oluliselt moonutav ravimatu vigastus või elundi kaotus või selle tegevuse lakkamine, karistatakse nelja- kuni kaheteistaastase vangistusega.

Vägivallateona on kvalifitseeritavad ähvardamine (§120), kehaline väärkohtlemine (§121), piinamine (§122).

Tapmisega, tervisekahjustuse tekitamisega või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamise eest, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist, karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

Teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti löömise, peksmise või valu tekitanud muu kehalise väärkohtlemise eest, karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

Järjepideva või suurt valu põhjustanud kehalise väärkohtlemise, s.t. piinamise eest, karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega.

Vägivallajuhtumid, mille puhul on tegemist kas ühekordse või korduva peksmisega, on kvalifitseeritavad kehalise väärkohtlemisena.

Perekonnaliikme vastu toimepandud süütegude suurem tõsidus tuleneb karistusseadustiku üldosas sätestatud karistust raskendavatest asjaoludest. Karistust raskendab süüteo toimepanemine isiku suhtes, kes on süüdlasest teenistuslikus, majanduslikus või perekondlikus sõltuvuses. Muuhulgas on karistust raskendavateks asjaoludeks ka omakasu või muu madal motiiv; süüteo toimepanemine erilise julmusega või kannatanut alandades; süüteo toimepanemine teadvalt noorema kui kaheteistaastase, raseda, kõrges eas või abitus seisundis isiku, samuti raske psüühikahäirega isiku suhtes (§ 58).

Kriminaalmenetluse seaduse kohaselt uurimisasutus või prokuratuur alustab kriminaalmenetlust, kui selleks on ajend ja alus. Kriminaalmenetluse ajend on kuriteoteade või kuriteole viitav muu teave. Kuriteoteade esitatakse uurimisasutusele või prokuratuurile suuliselt või kirjalikult. Kohapeal vahetult esitatud suuline kuriteoteade protokollitakse ja telefoni teel edastatud kuriteoteade talletatakse kirjalikult või helisalvestatakse (§§ 193-195).

2001. aastal viis Eesti Avatud Ühiskonna Instituut Sotsiaalministeeriumi tellimisel läbi uuringu, millest selgus, et otseselt kannatas aasta jooksul füüsilise ja seksuaalse vägivalda all 16% naistest ja tervikuna vägivalda all (kuhu lisandub ka psühholoogiline vägivald) 21% naistest.

2003. aastal viidi Eestis läbi teine, vägivalda ja naiste tervist käsitlev küsitlus (1008 vastajat, sealhulgas naise 544 ja mehi 464). Uuringust selgus, et kuni 40-aastased naised moodustavad 68% kõigist koduse vägivalda ohvritest. Kõige suuremasse riskirühma kuuluvad 21-30-aastased vabaabielus naised, kellega toimub iga kolmas perevägivalda juhtum. 54% meedikutest on oma igapäevatoos kokku puutunud naistega, kes pidevalt kannatavad perevägivalda all. 80% küsitletud meedikutest väitis, et neil puudub spetsiaalne kooolitus ja ettevalmistus, kuidas vägivalda ohvrit nõustada ja kuhu teda abi saamiseks suunata. Kooolitustega alustati 2004.aastal Eesti Haigekassa toetusel.

Kuigi 75% vastanutest taunib naistevastast vägivalda, on vägivalda otsesel või kaudsel aktsepteerimisel arvestatavalt suur toetajaskond. Iga kolmas mees ja viies naine pooldab suuremal või vähemal määral arusaama, et abielumehel on õigus nõuda seksuaalvahekorda ka vastu naise tahtmist. 21% naistest ja 27% meestest ei oma kindlat seisukohta, kas abielusisene vägistamine on kuritegu. 76% naistest ja 70%

meestest on täiesti kindlad, et füüsilise jõu kasutamine naise vastu, kellega ollakse abielus, on vägivald.

Arsti poole pöördub abi saamiseks kolmandik ohvritest, sotsiaaltöötajalt otsib abi 2-3% koduse vägivalda all kannatavatest naistest. Politseid teavitab 10% vägivalda ohvriks langenud naistest. Politseis süüdistuse esitamiseni või süüdimõistva otsuseni jõuab 2-3% vägivallajuhtumitest. Justiitsministeeriumis 5. märtsil 2004 kinnitatud arengukava aastateks 2004-2007 näeb ühe tulemusvaldkonnana ette võitluse kuritegevusega, mille alameesmärgiks on muuhulgas perevägivalda vähendamine. Selle eesmärgi saavutamiseks on prokuratuurile igaks tööaastaks seatud kindlad mõõdikud, mis peavad tagama ka uurimisasutuste tõhusa töö perevägivaldajuhtumite avastamisel, registreerimisel ja uurimise läbiviimisel. Tõhusama järelevalve tagamiseks on 2004. aasta kestel kõigis prokuratuurides perevägivaldaga seotud kriminaalasjade menetlemisele spetsialiseerunud kindlad prokurörid, kes saavad ka vastava väljaõppe. Põhja ringkonnaprokuratuuris on loodud spetsiaalne alaealiste osakond, mis tegeleb nii perevägivalda kui alaealiste poolt toimepandud kuritegude menetlemise juhtimisega. Perevägivalda prokurörid on aktiivselt osa võtnud nii sotsiaalmetnike kui perearstide ümarlaudadest, et ühiselt leida neid põhjuseid, miks paljud ohvrid ei soovi toimepandud vägivallast politseid teavitada. 2004. aastal menetles prokuratuur 292 perevägivaldaga seotud kriminaalasja.

Politsei tegevus

Politsei kuulutas 2004. aastal perevägivalda (sh. ka peres toimepandud naistevastase vägivalda) üheks oma prioriteetseks valdkonnaks. Välja on töötatud ja kasutusele võetud asjakohane politseistatistika süsteem ja juhendid perevägivalda juhtumite lahendamiseks ja arendatakse koostööd kohalike sotsiaal- ja meditsiinitöötajatega.

Kuni 1. juulini 2004 uuriti perevägivalda juhtumeid erasüüdistuse sätete alusel. Juhtumite uurimist takistas asjaolu, et ohvrid võtsid tihti kaebuse tagasi ja uurimine tuli lõpetada. 1. juulist 2004 jõustus uus kriminaalmenetluse seadustik.

2004. aasta 6 kuuga registreeriti kehalise väärkohtlemise paragrahvi alusel 32 kriminaalasja. Pärast uue kriminaalmenetluse seadustiku jõustumist suurenes kehalise väärkohtlemise järgi uuritavate asjade arv järsult: 9 kuuga registreeriti 531 kriminaalasja. Seega teise poolaasta kolme kuuga registreeriti ca 1000 kehalise väärkohtlemise menetlust. Paraku ei ole võimalik esitada statistikat, kui palju neist juhtumitest olid perevägivaldajuhtumid.

2004. aasta I poolaastal registreeriti 2036 probleemse pere (probleemne pere on politseis kasutusel oleva POLIS andmebaasi klassifikaator) väljakutset. Konstaablid on kohustatud koguma ja säilitama konstaablipiirkonna infokogus teavet probleemsete perede kohta, neid regulaarselt kontrollima ning rakendama meetmeid õiguserikkumiste ärahoidmiseks. Piirkonnakonstaablite infokogus on 699 vägivaldse isiku andmed.

Korraldatakse korraldatakse perevägivaldalaalaseid täiendkoolitusi (planeeritud oli 5 täiendkoolituskursust piirkondliku politseitöö täiendkoolituse raames, kursuste kestus oli 1 nädal, käesolevaks ajaks on läbi viidud 4 kursust, 2004. aasta lõpuks on koolitatud 100 konstaablit).

Varjupaigad

Esimene naiste varjupaik avati Tartus novembris 2002. Ohvritest naistele antakse ajutist peavarju, nõustamist, arstiabi ja infot teenuste kohta, mida osutavad erinevad ametiasutused.

2003. aastal oli varjupaigas 1858 ööbimist (42 naist, 21 last). 2004. aasta jaanuarist septembrini on olnud 2632 ööbimist (35 naist, 22 last).

Tallinnas alustas 2003. aasta sügisel valitsusvälise organisatsiooni Eesti Sotsiaalprogrammide Keskuse initsiatiivil tööd esimene vägivalla all kannatavate naiste tugigrupp. Koolituste tulemusel on Eestis kujunemas naiste tugigruppide võrgustik. 2004. aastal loodi sellised tugigrupid 10 linnas.

Eestis on praegu tugikeskused/varjupaigad lastele ja naistele, peagi luuakse ka abirühmad meestele, kes soovivad oma vägivaldsest käitumisest loobuda. 2004. aastal korraldati esimesed seminarid spetsialistidele, kes hakkavad pakkuma rehabilitatsiooniteenuseid vägivaldsetele meestele. 2005. aasta alguses avatakse Tallinnas nn vägivaldsete meeste abigrupid.

Komitee soovitas naistevastase vägivalla vastu võidelda. Eestis on tegeletud nähtuse uurimisega, avalikkuse teavitamisega ning konkreetsete sihtgruppide – sotsiaaltöötajate, politseinike, meedikute, meedia ning naisorganisatsioonide teavitamisega. Seadused on muutunud rangemaks ning politsei tegevus jõulisemaks. Koduse vägivalla eriseaduse järgi puudub vajadus, kuna antud küsimus on reguleeritud karistusseadustikus, mis sätestab kaitse ka koduse vägivalla vastu.

Eestis on võimalik määrata lähenemiskeeldu. Lähenemiskeeldu rikkumise korral on kohtul õigus vägivalla kasutajat trahvida ning kannatanul on õigus nõuda tekitatud kahju hüvitamist. Kriminaalmenetluse seadustik näeb ette eriregulatsiooni tõendite kogumiseks. Nimelt kui isiku läbiotsimisel, läbivaatusel või võrdlusmaterjali võtmisel on vaja paljastada tema keha, peavad uurimisasutuse ametnik, prokurör ja menetlustoimingus osaleja, välja arvatud tervishoiutöötaja või kohtuarst, olema temaga samast soost.

g) tühistama kõik oma kriminaalseadusandluse sätted, mis kujutavad endast naiste diskrimineerimist

Põhiseaduses sätestatud võrdse kohtlemise nõue ja diskrimineerimise välistamise kohustus kehtib ka seadusandjale. Seetõttu on karistusseadustik sooliselt neutraalne ega erista ei ohvri ega kurjategija sugu.

3. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõigis valdkondades, eriti poliitikas, ühiskondlikus elus, majanduses ja kultuuri alal kõiki vastavaid meetmeid, ka seadusandlikke, et tagada naiste igakülgne areng ja progress, et kindlustada neile meestega võrdsetel alustel inimõiguste ja põhivabaduste realiseerimine ja kasutamine.

Soolise võrdõiguslikkuse osakond Sotsiaalministeeriumis

Komitee oli mures Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse büroo vähese mõjujõu üle. Vastuseks on hea meel teatada, et alates 1. jaanuarist 2004 reorganiseeriti soolise võrdõiguslikkuse büroo soolise võrdõiguslikkuse osakonnaks. Osakonnas on alates 2004. aastast 5 ametikohta.

Soolise võrdõiguslikkuse osakonna tegevust reguleerib sotsiaalministri 4. mai 2004. aasta määrus, mille kohaselt kuuluvad osakonna põhiülesannete hulka soolise võrdõiguslikkusega seotud seadusandluse ettevalmistamine, meetmete kavandamine ebavõrdsuse vähendamiseks ja nende meetmete elluviimise koordineerimine.

Osakonna ülesannete hulka kuulub naiste ja meeste seisundi analüüsimine ühiskonnaelu erinevates valdkondades ning soovitude ja juhendite väljatöötamine, mis on suunatud soolise ebavõrdsuse vähendamiseks. Soolise võrdõiguslikkuse osakond informeerib huvigruppe algatustest ning osaleb ootuste ja mõju üle peetavas dialoogis.

Osakonna kohustus on ka nõustada ja teavitada Vabariigi Valitsust ja valitsusasutusi, kohaliku omavalitsuse asutusi ning teisi asjast huvitatud isikuid naiste diskrimineerimist ja soolist kihistumist vähendavate meetmete rakendamisest.

2005. aasta veebruaris esitas Eesti ÜRO-le Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna koostatud aruande Pekingi Deklaratsiooni täitmise kohta.

Soolise võrdõiguslikkuse nõukogu

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse alusel luuakse Soolise võrdõiguslikkuse nõukogu. Nõukogu põhimäärus ootab vastuvõtmist Vabariigi Valitsuses.

Nõukogu on kollegiaalne nõuandev organ, mis asub Sotsiaalministeeriumi juures. Nõukogu koosseisu kinnitab Vabariigi Valitsus. Soolise võrdõiguslikkuse nõukogu kinnitab soolise võrdõiguslikkuse poliitika üldsuunad, nõustab Vabariigi Valitsust soolise võrdõiguslikkuse edendamise strateegia küsimustes ning esitab Vabariigi Valitsusele oma seisukoha ministeeriumide esitatud riiklike programmide vastavuse kohta soolise võrdõiguslikkuse seadusele.

Viimast ülesannet täidab nõukogu koostöös Sotsiaalministeeriumi võrdõiguslikkuse osakonnaga.

Riikliku statistika, läbiviidud uuringute ja analüüside (neid on pikemalt kirjeldatud 5. artikli juures) põhjal võib väita, et Eesti ühiskonda iseloomustab traditsiooniline soosüsteem - traditsiooniline tööjaotus ja nn. naiste ja meeste töödeks jaotunud tööturg, naise diskrimineeriv värbamis- ja palgapoliitika, naiste vähene esindatus otsuste tegemisel nii poliitikas kui majandusvaldkonnas, meeste lühem eluiga ja riskikäitumine, väiksem osalus perekohustuste täitmisel jms.

Enamasti on valitseva ebavõrdsuse põhjuseks traditsioonilised soorollid ja stereotüüpsed arusaamad, nagu oleks naistel ja meestel väljakujunenud eeldused ja oskused midagi loomuomast, mitte õpitut. Sooliste eelarvamustega keskkond

soodustab diskrimineerivate hoiakute püsimist ning piirab eelkõige naiste osalust sotsiaal-majanduslikus ning poliitilises elus.

Võib väita, et ühiskonnas esineb siiani vastuseisu naiste ühiskondliku esindatuse parandamiseks ettenähtud sookvootidele, ning seda nii poliitilise eliidi, avaliku arvamuse kui ka naisorganisatsioonide poolt.

Sotsiaalministeerium on algatanud ja koordineerinud soolist võrdõiguslikkust edendavaid ja ebavõrdsust vähendavaid programme ja projekte, mille eesmärgiks on olnud eelkõige avalikkuse ja sihtgruppide teavitamine ja koolitamine, asjakohaste materjalide koostamine ning levitamine, riigiasutuste haldussuutlikkuse tõstmine naiste diskrimineerimise märkamiseks ja soolise ebavõrdsuse vähendamiseks.

Valitsuse algatusel on uuritud naiste ja meeste ajakasutust, soolise võrdõiguslikkuse teema kajastamist meedias ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse probleeme.

2000. aastal tõlgiti eesti keelde ja avaldati Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni väljaanne “Naistöötajate õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse ABC”. Koostöös ÜRO Rahvastikufondiga avaldati 2003. aastal ülevaade “Erinevad aga võrdsed”, mis tutvustab lühidalt ja arusaadavalt naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhimõisteid ja probleeme. Väljaannet kasutavad erinevad institutsioonid nii üldsuunitlusega kui spetsiifiliste valdkondade koolitustel.

Vanemate naiste tööturul osalemise suurendamiseks on Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni ekspert koostanud õppevahendi vanuselise diskrimineerimise vähendamiseks. Materjali on võimalik kasutada tööhõivebüroode ja tööandjate esindajate koolitamiseks.

2002. aastal ühines Eesti Euroopa Liidu raamprogrammiga, mille kaudu rakendatakse Euroopa Ühenduse soolise võrdõiguslikkuse strateegiat (2001-2005). Programmi põhjal Eestis elluviidavad ja Sotsiaalministeeriumi koordineeritavad projektid on suunatud soolise mõju hindamise juhendi väljatöötamisele ja tutvustamisele, naiste karjääri toetamisele erasektoris ning naiste stereotüüpse kujutamise vähendamisele meedias.

Sotsiaalministeeriumis ettevalmistatud juhendis “Mõjude hindamine – sugupoolte aspekt” on nimetatud õiguslikult siduvad dokumendid, mis sisaldavad norme soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks, eelkõige soolise võrdõiguslikkuse integreerimiseks erinevatesse poliitikatesse ja meetmetesse. Juhend on kasutatav naiste ja meeste olukorra analüüsimiseks nii riiklikul kui kohalikul tasandil.

Naiste karjääri toetava projekti “Women to the Top” põhjal on käivitatud mentorprogrammid viies Eesti eraettevõttes ja tõlkimisel on väljaanne, mis käsitleb organisatsiooniteoreetilisi küsimusi feministlikust vaatenurgast. Projekt viiakse ellu koostöös Rootsi, Taani ja Kreeka soolise võrdõiguslikkuse institutsioonidega.

Koostöös Läti, Taani ja Itaaliaga on rakendatud projekt “Meedia roll võimu ümberjagamisel”, mille põhjal uuritakse naispoliitikute kujutamist meedias ja naispoliitikute enesepeegeldust.

2004. aasta juulis käivitati Phare 2003 partnerlusprojekt “Avaliku halduse suutlikkuse tõstmine soolise võrdõiguslikkuse integreerimiseks”. Projekti eesmärkideks on integreerida sooline võrdõiguslikkus kõrgkoolide õppekavadesse ja luua virtuaalne kompetentsikeskus – võrdõiguslikkuse andmebaas/veebilehekülg. Projekti käigus koolitatakse eelkõige koolitajaid ja 300 riigiametnikku ning töötatakse välja koolitusstrateegiad.

Aruandeperioodil on suurenenud nende institutsioonide hulk, kes tegelevad naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamisega. 2004. aastal moodustati soolise võrdõiguslikkuse töörühm, mis tegeleb Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse alase õigusloomega siseriiklikul tasandil.

Vabariigi Valitsuse 27. novembri 2003 korraldusega moodustati ministriumidevaheline komisjon soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks. Komisjoni ülesanneteks on töötada välja strateegiline arengukava naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamiseks ja võrdõiguslikkuse integreerimiseks riigiasutuste erinevate valdkondade tegevuskavadesse, programmidesse ja projektidesse. Samuti on komisjoni ülesanne anda soovitusi väljatöötatud meetmete rakendamise kohta erinevates valdkondades.

Aruande koostamise ajal on naisorganisatsioonidega kooskõlastamisel soolise võrdõiguslikkuse poliitika alusdokument, milles on ette nähtud tegevused järgmistes valdkondades:

- naiste ja meeste võrdne esindatus poliitikas ja otsustamisel;
- tööturu horisontaalne ja vertikaalne sooline segregatsioon ning võrdne palk võrdväärse töö eest;
- naiste ja meeste positsioon majanduses ja ettevõtluses;
- sooline segregatsioon ja soolised stereotüübid hariduses ja teaduses;
- naistevastane vägivald ja inimkaubandus;
- naiste ja meeste tervis ja elulaad;
- soorollid meedias ja kultuuris;
- avaliku halduse suutlikkus soolise võrdõiguslikkuse rakendamisel.

2003. aastal moodustasid Eesti naisorganisatsioonid kaks katusorganisatsiooni – Eesti Naisteühenduste Ümarlaua, kuhu kuuluvad peamiselt kõik piirkondlikud naisorganisatsioonide ümarlauad, Eesti Maanaiste Ühendus ja Eesti Naisliit ning Eesti Naiste Koostööketi, mis koondab eelkõige erakondade naisühendusi ja tipp-poliitikuid. Eesti Naisteühenduste Ümarlaud ühendab ligi 180 organisatsiooni, teiste seas kuulub ümarlauda ka kolme erakonna naisühendused (Isamaaliit, Res Publica ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond).

Eestis tegutsevate Riigikogu Naisteühenduse, Erakondade Naisteühenduste Ümarlaua, Naiskoolituskeskuse, Kodanikukoolituse Keskuse, Tartu Ülikooli ja Tallinna Pedagoogikaülikooli naisuuringute keskuste ning Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse tegevus on olnud otseselt suunatud naiste eneseteadvuse arendamisele ja ühiskonnas valitsevate traditsiooniliste hoiakute muutmisele, mis on kandnud vilja. Kõik nimetatud organisatsioonid olid eriti aktiivsed perioodil, mil Riigikogus menetleti soolise võrdõiguslikkuse seadust, korraldades kohtumisi Riigikogu liikmetega, saates ühispöördumisi fraktsioonidele ning esinedes meedias.

Ühiskonna moderniseerumiseks peavad kõik olema teadlikud soolise ebavõrdsuse põhjustest ja tagajärgedest. Naiste teadlikkust aitavad tõsta koolitusprogrammid ning naiste koostöö võrgustik, mida riik rahaliselt toetab. Sellele aitab kaasa ka rahvusvaheline koostöö. Samas on selge, et väärtuste ja hoiakute muutmine võtab aega.

4. artikkel

1. Osavõtvate riikide poolt ajutiste eriabinõude rakendamist meeste ja naiste tegeliku võrdõiguslikkuse kiiremaks saavutamiseks ei loeta käesoleva konventsiooni tähenduses diskrimineerivaks, kuid see ei tohi mingil moel kaasa tuua ebavõrdsate või diferentseeritud standardite säilimist; kui võimaluste ja suhtumise võrdsus on saavutatud, tuleb need abinõud tühistada.

Komitee soovitatud ajutiste erimeetmete seadust Eestis pole välja töötatud. Soolise võrdõiguslikkuse seadus sisaldab juba terve rea erimeetmeid.

Kvoodid

Eestis on uuritud avalikkuse suhtumist võimaliku kvoodisüsteemi kasutamisse, et suurendada naiste osakaalu parlamendis ja kohalikes volikogudes. Aastal 2002 läbiviidud avaliku arvamuse uuringu kohaselt toetab Eesti elanikkonnast 37% kvoodisüsteemi sisseviimist, et suurendada naiste osakaalu parlamendis ja kohalikes volikogudes. Sellele vastu on 41%. Kvoodisüsteemi pooldajatest 63% on naised. Vastastest on naisi 43% (Marti Taru, Rein Toomla, Eesti elanikkonna valimiskäitumise motiivid ja mehhanismid. Avaliku arvamuse küsitluste sekundaaranalüüs, Tartu 2002). Kvootide sätestamisest pole laiemat diskussiooni alustatud.

Peale isiku õiguste tagamise mehhanismi on soolise võrdõiguslikkuse seadusega loodud alus kahe põhilise strateegia - alaesindatud soole erilisi eeliseid andvate või soolist ebavõrdsust vähendavate meetmete ning soolise võrdõiguslikkuse kui horisontaalse, kõiki teisi poliitikaid läbiva poliitika elluviimine.

Seadusega pole sätestatud kvoote, kuid vastavalt soolise võrdõiguslikkuse seadusele peavad riigi- ja kohalike omavalitsusüksuste asutuste poolt moodustatud komisjonides, nõukogudes ja teistes kollegiaalsetes kogudes võimaluse korral olema esindatud mõlemad sugupooled.

Normide täitmise jälgimise kohustus on soolise võrdõiguslikkuse volinikul.

Riigieelarve sihtotstarbelised eraldised

Alates 2002. aastast on riigieelarves ette nähtud eraldised naiste koostöö edendamiseks. 28. veebruari 2003 sotsiaalministri määrusega on kehtestatud naiste koostöö edendamise projektideks eraldiste taotlemise ja andmise kord.

Riigieelarvest Sotsiaalministeeriumile naiste koostöö edendamiseks eraldatud rahaliste vahenditega toetatakse Eesti naisorganisatsioonide koostöövõrgustiku loomist ja jätkusuutlikkust. Selle erimeetmega korvatakse informatsioonile ja

ressurssidele juurdepääsu ning otsustamisest osavõtu puudujäägid, mis tulenevad naiste ja meeste erinevast suhtlusvõrgustikust.

Nimetatud määruse kohaselt määratlevad naisorganisatsioonide esindajad igal aastal prioriteetsed valdkonnad ja esitavad need Sotsiaalministeeriumile. Sotsiaalministeeriumil on õigus läbirääkimiste käigus ettepanekuid täpsustada või vajaduse korral teemasid lisada.

Projekti eesmärgid ja tegevused peavad olema kooskõlas Sotsiaalministeeriumi projektikonkursil väljakuulutatud prioriteetsete teemadega ning kaasa aitama soolise ebavõrdsuse vähendamisele ja võrdõiguslikkuse edendamisele. Projekt peab oma eesmärgi ja tegevusega edendama naisorganisatsioonide koostööd ja suurendama naisorganisatsioonide rolli kohalikul ja riiklikul tasandil.

Sotsiaalministeerium jaotab naiste koostöö edendamiseks ettenähtud riigieelarvelised vahendid esitatud taotluste alusel, arvestades regionaalset tasakaalu. 2004. aasta "Naiste koostöö edendamise" projektikonkursile laekus 35 taotlust. Projekte finantseeritakse kokku umbes 400 000 krooni ulatuses.

Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni toetusel 2001.-2003. aastal läbiviidud programm "Rohkem ja paremaid töökohti naistele" oli suunatud naisettevõtjate osakaalu ja naiste tööhõive suurendamisele. Projekti tulemusena loodi 100 uut töökohta ja 8 uut naisorganisatsiooni.

2. Kui osavõtavad riigid rakendavad eriabinõusid emaduse kaitseks, kaasa arvatud käesolevas konventsioonis sisalduvad abinõud, ei loeta seda diskrimineerivaks.

Eriabinõud emaduse kaitseks

Eesti seadustes ei loeta otseseks ega kaudseks sooliseks diskrimineerimiseks sätteid, mis käsitlevad naiste erilist kaitset raseduse ja sünnitamise tõttu.

Emaduse kaitse on Eestis tagatud töölepinguseaduse, avaliku teenistuse seaduse, töö- ja puhkeaja seaduse, puhkuseseaduse, ravikindlustusseaduse, sotsiaalmaksuseaduse, lastetoetuste seaduse ja riikliku pensionikindlustuse seadusega.

Töölepinguseadus

Ebavõrdses kohtlemises ei loeta eeliste andmist raseduse, sünnituse ja alaealiste või töövõimetute täisealiste laste ning töövõimetute vanemate eest hoolitsemise tõttu.

Tööandjatel on kohustus hinnata naistöötajate kokkupuudet tervistkahjustava töö ja teguritega, selle olemust, taset ja kestust, kaasa arvatud võimalikku mõju rasedusele ja rinnaga toitmisele. Samuti tuleb naistöötajaid ja nende esindajaid teavitada igasuguse riskihindamise tulemustest ning rakendatavatest tervisekaitse- ja ohutusmeetmetest.

Rasedat töötajat ei tohi sundida täitma tema tervist kahjustavaid tööülesandeid ega töötama öisel ajal. Tööandjal on kohustus tagada rasedale töötajale töövabastus

sünnituseelseks arstlikuks läbivaatuseks ilma tema töötasu vähendamata. Rasedat ei ole lubatud saata töölahetusse.

Rasedal on õigus nõuda arsti vormistatud haiguslehe alusel töötingimuste ajutist kergendamist või ajutist üleviimist teisele tööle. Töötajale hüvitatakse palgavahe ravikindlustuse seaduses ettenähtud korras. Kui tööinspektor on tuvastanud, et tööandjal ei ole võimalik raseda töötingimusi kergendada või teda kergemale tööle üle viia, vabastatakse rase töötaja haiguslehel näidatud ajaks tööst ja makstakse kohustusliku ravikindlustuse hüvitist ravikindlustuse seaduses ettenähtud korras.

Tööandjal on keelatud lõpetada tööleping raseda või isikuga, kes kasvatab alla kolmeaastast last, välja arvatud ettevõtte, asutuse või muu organisatsiooni likvideerimise, tööandja pankroti väljakuulutamise, katseaja ebarahuldavate tulemuste, töötajapoolse töökohustuste rikkumise, töötaja suhtes usalduse kaotamise, töötaja vääritud teo või põhikohaga töötaja värbamise korral. Ka nimetatud alustel võib raseda ning alla kolmeaastast last kasvatava isikuga töölepingut lõpetada vaid tööinspektori nõusolekul.

Avaliku teenistuse seadus

Ametnikul on tema raseduse ajaks arsti vormistatud haiguslehe alusel õigus teenistustingimuste ajutisele kergendamisele või ajutisele üleviimisele teisele ametikohale, välja arvatud konkursi korras täidetavale ametikohale. Tekkiv palgavahe hüvitatakse. Kui teenistustingimuste kergendamine või üleviimine on võimatu, vabastatakse ametnik haiguslehel näidatud ajaks ametiülesannete täitmisest ja riik maksab talle sel ajal hüvitist. Rasedat, samuti isikut, kes kasvatab lapsinvaliidi, invaliidi lapseast või alla kolmeaastast last, ei ole ilma isiku nõusolekuta lubatud saata teenistuslahetusse. Ametnikku tema raseduse ajal, samuti isikut, kes kasvatab alla kolmeaastast last, ei või teenistusest vabastada koondamise, pikaajalise töövõimetuse või tervisliku seisundi mittevastavuse tõttu, samuti atesteerimistulemuste põhjal.

Tööturuteenuse seadus

Tööturuteenuse seaduse kohaselt makstakse tööhõiveameti kaudu tööandjale tööturutoetust juhul kui ta rakendab tööle väiksema konkurentsivõimega töötut. Väiksema konkurentsivõimega töötutuks loetakse teiste hulgas ka rasedat ja alla kuue aasta vanust last kasvatavat isikut. Tööandjal on töötut raseda või isiku, kes kasvatab alla kuue aasta vanust last, täistööajaga töölevõtmise korral õigus tööturutoetusele, mille suurus on esimese kuue kuu jooksul kuupalga alammäär kuus ning järgmise kuue kuu jooksul pool kuupalga alammäärast kuus.

Puhkuseseadus

Naisel on õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele 140 kalendripäeva ulatuses. Mitmikute sünni või tüsistustega sünnituse korral antakse rasedus- ja sünnituspuhkust 154 kalendripäeva.

Naisel on õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele vähemalt 70 kalendripäeva enne arsti määratud eeldatavat sünnituse tähtaega. Rasedus- ja sünnituspuhkuse ajal makstakse

naisele ajutise töövõimetuse hüvitist ühe kalendripäeva eest ühe kalendripäeva keskmisest tulust 100%.

Töö- ja puhkeaja seadus

Tööandja on kohustatud andma rasedale arsti otsuses näidatud ajal töölt vabastuse sünnituseelseks läbivaatuseks, mis arvatakse tööaja hulka.

Töötervishoiu ja tööohutuse seadus

Tööandja peab rasedatele ja rinnaga toitvatele naistele looma sobivad töö- ja olmetingimused. Tööandja peab järgima rasedate ja rinnaga toitvate naiste ohutuse tagamiseks õigusaktidega sätestatud piiranguid. Rasedatel ja rinnaga toitvatel naistel peab olema võimalik puhkeruumis sobivates tingimustes lamada. Vabariigi Valitsus on välja andnud ka määruse “Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks”, milles sätestatakse tööandja kohustused rasedate töötajate jaoks ohutu töökeskkonna loomisel; naistöötajale ohutu töö tagamise abinõud; tööd, mida rasedatel on keelatud teha; tööd, mida rinnaga toitvatel naistel on keelatud teha ning ohutegurid ja tööprotsessid, mida tuleb riskide hindamisel arvesse võtta.

5. artikkel

Osavõtavad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et:

(a) muuta meeste ja naiste käitumise sotsiaalseid ja kultuurilisi mudeleid eesmärgiga kõrvaldada eelarvamused ning kaotada tavad ja muu praktika, mis rajanevad seisukohal, et üks sugupool on teisest vähemväärtuslik või kõrgemalseisev, või stereotüüpsetel ettekujutustel meeste ja naiste rollijaotusest;

Haridus- ja teadusasutustel ning koolitusega tegelevatel institutsioonidel on keelatud sooline diskrimineerimine kutsenõustamisel, hariduse omandamisel, eri- ja kutsealasel täiendamisel ja ümberõppel. Lisaks sellele keelule peavad nimetatud institutsioonid tagama, et õppekavad, kasutatav õppematerjal ja läbiviidavad uuringud aitavad kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele ja võrdõiguslikkuse edendamisele.

Aruandeperioodi jooksul on sugupoole kategooria kujunemas nii regulaarse statistilise analüüsi kui sotsioloogiliste uuringute üheks näitajaks, võimaldamaks hinnata meeste ja naiste elutingimusi ning muutusi sotsiaalsetes ja kultuurilistes käitumismudelites.

Hoiakud soorollide suhtes

2003. aastal viis Eesti Avatud Ühiskonna Instituut Sotsiaalministeeriumi tellimusel läbi soolise võrdõiguslikkuse monitooringu eesmärgiga selgitada välja ühiskonnas valitsevad arvamused ja hoiakud soolise võrdõiguslikkuse ning naiste ja meeste rollide suhtes.

Uuringu tulemused näitavad, et ühelt poolt valitsevad Eestis tugevad soolised eelarvamused, teiselt poolt on elanikkond valmis toetama naiste ja meeste võrdset kohtlemist tööturul.

Eesti elanikkond on teadvustanud soolise kihistumise. 83% naiste ja 76% meeste hinnangul on meeste positsioon lähtuvalt tuludest ja tööalasest staatusest kõrgem kui naistel. 9% vastanutest peab positsioone võrdväärseks.

Uuring näitab, et iga teine naine ja neljas mees arvab, et naiste positsiooni tuleks parandada. 75% meestest ja 50% naistest on selles küsimuses neutraalsel seisukohal. Naiste toetamist ei poolda 2%. Kõige enam ollakse valmis selleks, et naised oleksid rohkem parlamendis.

Samas nähtub uuringust, et naisjuhtide suhtes ollakse sageli negatiivselt häälestatud. Ühiskondlik arvamus taunib naisjuhte ja paneb naise juhiomadused kahtluse alla. Suurt poolehoidu nii naiste kui meeste seas leidsid arusaamad, et naine ei sobi juhiks, ta ei saa selle tööga hakkama, sest on liiga tagasihoidlik ja emotsionaalne (75% vastajatest). Ka on valdav osa vastajatest veendunud, et meesjuhti eelistatakse kindlasti naisjuhile, kuna mees on juhina ratsionaalsem, enesekindlam ja autoriteetsem. Naised ei ole solidaarsed teineteise vastu - ei poolda naisjuhte ega hääleta naispoliitiku poolt.

Valmisolek tööturul valitsevat soolist ebavõrdsust vähendada on aga väga kõrge, erinevaid meetmeid (eelkõige juriidilisi) toetab 74-91% vastanutest. Naiste valmisolek on märksa kõrgem kui meestel, sest enamik meetmeid tagab naistele meestega võrdväärse kohtlemise tööturul.

Eestis jagavad nii mehed kui naised seisukohta, mille kohaselt eristuvad selgelt nn. „naiste- ja meestetööd“. 72% meestest leiab, et tema praegune töö sobib üksnes meestele. Naiste konservatiivsus on väiksem, kuid ka naiste hulgas on 43% selliseid, kelle arvates nende praegune tegevus on üksnes naiste töö.

Suhtumine laste karjääri

Läbiviidud uuringu kohaselt peavad oma töötavate laste tööalast karjääri võrdselt oluliseks nii emad kui isad. Mehed väärtustavad oma laste karjääri samavõrd kui iseenda karjääri. Seejuures peavad isad oma tütarde karjääri sama tähtsaks kui oma poegade karjääri. Emad peavad oma laste karjääri iseenda karjääriga võrreldes oluliselt tähtsamaks. Meestest erinevalt väärtustavad naised oma poegade karjääri veidi enam kui oma tütarde karjääri. Seega võib tõdeda, et peredes tähtsustatakse naiste tööalast karjääri, ning eeldada, et karjäärinaiste osatähtsus suureneb ka tulevikus.

Ajakasutus

Aastatel 1999-2000 läbiviidud ajakasutusuuringu tulemused viitavad Eestile omasele naiste ja meeste tasustatud ja tasustamata töö segregeeritusele era- ja avalikus elus. Tulemused osutavad nii meeste ülekoormatusele tasustatud töötajate kui naiste piiratud ajale puhata ning tegeleda harrastuste või enesetäiendusega.

Naiste keskmine ööpäevane kogutööaeg (8 tundi ja 3 minutit) ületab pea tunni võrra meeste oma (7 tundi ja 8 minutit). Seega, kuigi mehed keskmiselt teevad rohkem palgatööd, on naiste kogutööpanus tunduvalt suurem. Peamine sooline ebavõrdsus argielus avaldubki naiste tunduvalt suuremas tasustamata töö mahus ja sellest

omakorda tulenevas napimas vabas ajas – s.t ajas, mida naised saaksid pühendada puhkusele, meelelahutusele, harrastustele ja enesetäiendamisele.

Suurim ebavõrdsus valitseb näiteks vanuses 20-34 aastat, mil naiste kodutööde määra ületab meeste oma 2 tunni 45 minuti võrra.

Uuringutulemused näitavad, et nooremate ja enam haritud abielus inimeste argielus jaotuvad ka rutiinsed kodutööd sugupooliti mõnevõrra ühtlasemalt.

Järgas rollijaotuses võib märgata teatud muudatusi, võrreldes 1990. aastaga. 1999. aastal läbiviidud üle-euroopalise sotsioloogilise uuringu “Euroopa väärtuste uuring” alusel võib väita, et võrreldes 1990. aastaga, on Eestis naist hakatud üha vähem seostama perekonna ja lastega. Näiteks küsimusele “Kas naisel peab olema lapsi, et ennast teostada või pole see vajalik?” valis 1990. aastal 84% Eesti vastajatest, et naisel peab olema laps, 10 aastat hiljem aga pooldas sarna seisukohta 67%.

Naise töötamist ei peeta suureks takistuseks lastega emotsionaalsete suhete loomisel. Näiteks on vähenemas nende inimeste osakaal, kes arvavad, et koolieelne laps kannatab sellepärast, et ema käib tööl. Antud seisukoha pooldajate arv Eestis on teinud läbi märkimisväärse languse. 1990. aastal oli Eestis 89% neid, kes leidsid, et töökoht on muidugi hea, kuid see, mida enamik naisi soovib, on kodu ja lapsed. 10 aastat hiljem oli selle seisukoha toetajate arv langenud juba 61%-le. 1990. aastal pooldas 51% täiskasvanud elanikkonnast seisukohta, et töökohta olemasolu võimaldab naisel olla sõltumatu. 1999. aastal jagas seda seisukohta juba 73%.

Pereelu puudutavate tähtsamate otsuste tegemisel on Eesti pered üsna demokraatlikud – suurema osa otsustest võtavad abikaasad/elukaaslased vastu ühiselt. Kui aga peamiseks otsustajaks on üks abikaasa, siis võib eristada nn. naistevaldkondi (pere juurdekasv, vaba aja sisustamine, laste haridus jms.) ja meestevaldkondi (suuremate väljaminekute tegemine).

Rahvusvahelise Sotsiaaluuringute Instituudi 2000. aasta uurimuse „Naine, perekond ja töö“ põhjal võib öelda, et valdavas osas väikeste lastega Tallinna peredest otsustavad tähtsaid küsimusi abikaasad ühiselt. Naiste vastuste põhjal võib järeldada, et meeste sõna pere jaoks tähtsates otsustes pole ainumäärav. Perekonna majanduslikus elukorralduses kesksel kohal on suuremate kulutustega seotud otsuste tegemine. Neljandik naistest väitis, et selle küsimuse otsustavad nemad ise, seitsmendik naistest aga, et seda teeb abikaasa. Valdav enamus uurimuses osalenud naisi oli seisukohal, et kodutööde jaotamine peaks sõltuma olukorrast, mitte traditsioonidest (80%). Rohkem kui iga kümnes (12%) leidis, et kodutööd tuleks jaotada kas ajaliselt või tehtud tööde hulga poolest võrdselt.

Traditsioonilist seisukohta – naisele peaksid jääma naiste tööd ja meestele meeste tööd – pooldas 8% naistest. Traditsioonilise seisukoha toetajaid oli mõnevõrra rohkem madalama haridustasemega naiste hulgas. Laste vanust arvesse võttes oli kõige rohkem koolieelikutest lastega emadest seisukohal, et abikaasad (vanemad) peaksid tegema nii ajaliselt kui mahu poolest kõiki kodutööd võrdselt.

Paindliku tööaja tähtsus

Küsitluse "Naine, perekond ja töö" tulemustele toetudes võib väita, et väikeste lastega naised on kaasaegse mõttemalliga – neid, kes majandusliku kindlustatuse korral sooviks koduperenaitsena jätkata, oli vähem kui neljandik (23%). Samas oli suhteliselt vähe (15%) ka neid naisi, kes majanduslike olude tunduva paranemise korral sooviksid täiskohaga tööd jätkata. Ülejäänud naised jätkaksid küll töötamist, ent teeksid seda kõige meelsamini lühendatud tööajaga. Antud uurimuse põhjal võib väita, et soov koju jääda või töötamist jätkata ei sõltu oluliselt ei naise vanusest, laste vanusest ega laste arvust. Küll on aga olemas seos töö jätkamise soovi ning naiste haridustaseme, ametipositsiooni ja perekonna majandusliku olukorra vahel. Kõrgharidusega naiste hulgas on, võrreldes keskharidusega naistega, rohkem neid, kes jätkaksid töötamist ka juhul, kui perekonna majanduslik olukord lubaks neil töötamise lõpetada. Ilmselt lubavad haridusse tehtud investeeringud ning hariduse kaudu omandatud hoiakud kõrgharidusega naistel tööd näha laiemalt kui pelgalt raha teenimise võimalust.

Emad võisid uurimuse läbiviimise aastal viibida sünnitusjärgsel puhkusel 56 päeva, mille järel oli kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni võimalik kasutada lapsehoolduspuhkust. Üksnes pisut üle kolmandiku uurimuses osalenud naistest (36%) oli kasutanud ära võimaluse lapse kolmeaastaseks saamiseni kodus olla ja pea viiendik (18%) oli tööle asunud enne lapse esimest sünnipäeva. Noored alla 30-aastased ja valdavalt kõrgharidusega naised pidasid sagedamini vajalikuks ja leidsid ka võimaluse lapse kõrvalt varem tööle minna kui üle 30-aastased või keskharidusega naised. Oluliseks näitajaks oli siinjuures ka naise ametialane staatus. Kui näiteks juhtival positsioonil töötavatest naistest ja spetsialistidest oli enne lapse aastaseks saamist tööle asunud pea neljandik (24%), eraettevõttes töötavatest naistest rohkem kui 33%, siis teenindustöötajatest ja füüsilist tööd tegevatest naistest pisut rohkem kui iga kümnes (11%).

Ettekujutused lapsevanema rollidest

Kui naises kalduvad Eesti tööandjad stereotüpselt nägema esmajärjekorras lapsevanemat, siis mehes tavaliselt mitte. See on aga negatiivse tähendusega mõlema soorühma jaoks. Tööturul on soolise diskrimineerimise ilmingud üsna sageli seotud naiste "haavatavama" seisundiga juba töö otsimise ajal, kuna tööandjad kalduvad oma valikutes üle tähtsustama töötaja tööülesannetega otseselt mitteseotud aspekte. Perekonna ja laste olemasolu kiputakse eelkõige seostama naise traditsioonilise rolliga kodus ning sageli kardetakse juba ette probleeme, mida naised koduste kohustuste ja tööelu kokkusobitamise tõttu tekitada võivad. Selle taustal tunnetavad väikeste laste emad konkurentsivõime paremate töökohtade pärast sageli, et lapsed on muutunud takistuseks nii töö saamisel kui ka edutamisel. Õeldu põhjal saab tänases Eestis rääkida selgest soorolliootuste konfliktist. Kui naiste ees seisvaid pere- ja töörollide kokkusobimisega kaasnevaid dilemmasid on hakatud üha põhjalikumalt analüüsima, siis Eesti meeste samalaadseid probleeme nii palju uuritud ei ole.

Meedia, riiklike institutsioonide ja MTÜ-de roll

Meedial on oluline roll nii sooliste stereotüüpide taastootmisel ja juurdumisel kui uute suhtumiste kujundamisel.

Kuigi Eesti meedias töötab palju naisajakirjanikke, siis juhtivatel kohtadel leidub neid vähe. Naissoost peatoimetaja on pigem naiste-, tervise- ja pereajakirjal kui üleriigilisel päevalehel või muul ajalehel. Eesti seltskonna- ja naisteajakirjad esitlevad sageli väga stereotüüpseid portreid nii naistest kui meestest, süvendades ja taastootes seeläbi traditsioonilisi arusaamu soorollidest.

Tartu Ülikooli 2000. aastal läbiviidud meediamonitooring näitas, et naiste osakaal uudiste subjektidena kõikides Eesti meediakanalites oli 28%. 2002.–2004. aastal analüüsiti naiste kujutamist televisioonis ja valmistati ette ajakirjanike õppematerjal, milles juhitakse tähelepanu stereotüüpidele ja manipulatsioonidele, millega meedia kajastab naisi pigem grupi esindajate kui indiviididena.

2002. aastal uuriti naisi teleekraanil: selgus, et 55 tunni jooksul televisioonis sõna saanud inimestest moodustasid naised 33% ja mehed 67%. Samas said naised kõneleda vaid 20% teles näidatud ajast – nende sõnavõttud olid lühemad kui meeste omad. Naised said sõna pigem kui tavalised inimesed, mitte kui eksperdid või arvamussliidrid.

Aruandeperioodil on kümnekonnas bakalaureuse- ja magistritöös analüüsitud, kuidas meedia loob soodsa keskkonna eelarvamuslike ja stereotüüpsete mõttemallide ja hoiakute püsimisele. Meedia ja eelkõige reklaami kaudu pealesurutud soorollid piiravad valikuvabadusi ja kujundavad noortes naistes arusaama iseendast kui seksuaalobjektist.

Probleemi laiemaks teadvustamiseks ja ajakirjanike koolitamiseks osaleb Eesti EL soolise võrdõiguslikkuse raamprogrammi poolt rahastatavas rahvusvahelises projektis “Meedia roll võimu (ümber)jagamisel” (The Role of Media in (Re)distribution of Power). Projekti alusel uuritakse naispoliitikute kujutamist meedias ja naispoliitikute rolli ühiskonnas ning korraldatakse seminarid ajakirjanikele, poliitikutele ja avalike suhete juhtidele.

Soolise ebavõrdsuse probleemide teadvustamisele ja soostereotüüpide ja -hoiakute muutmisele on olnud suunatud nii riiklike institutsioonide (Sotsiaalministeerium, Õiguskantsler) kui valitsusväliste organisatsioonide, eelkõige Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse, Naiskoolituse Keskuse ja Kodanikukoolituse Keskuse tegevus. Teadlikkuse tõstmisele on kaasa aidanud kohaliku tasandi naisorganisatsioonide aktiivne tegutsemine.

Komitee soovitas välja töötada põhjalikud haridusprogrammid, mis muudaks traditsioonilisi soorollide stereotüüpe nii perekonnas, tööl, poliitikas kui ka kogu ühiskonnas. Selle soovitusel täieliku täitmiseni ei ole Eesti veel jõudnud, kuid probleemi on teadvustatud.

(b) tagada, et kasvatus perekonnas sisaldaks õige arusaamise emadusest kui sotsiaalsest funktsioonist ning tunnistaks meeste ja naiste ühist vastutust oma laste kasvatamisel ja arendamisel, kusjuures laste huvid on kõikidel juhtudel esikohal.

Riigi rahalised toetused

1.jaanuaril 2004 jõustus vanemahüvitise seadus, mille eesmärgiks on hüvitada väikelapse kasvatamise tõttu saamata jäänud tulu ning ühitada töö- ja pereelu. Lapsehoolduspuhkusel viibiv isik saab kuni lapse 11 kuu vanuseks saamiseni vanemahüvitist, seejärel aga kuni lapse 3-aastaseks saamiseni lapsehooldustasu.

Vanemahüvitis arvutatakse hüvitisele õiguse tekkimise päevale eelnenud kalendriaasta sotsiaalmaksuga maksustatud tulu järgi. Mittetöötanud vanematele makstakse vanemahüvitist hüvitise määra ulatuses (2004. aastal 2200 krooni kuus).

Töö- ja pereelu ühitamine

Rahvastikuministri büroo tellimusel valmis 2001. aastal uurimus “Lastega pered ja riiklik perepoliitika: kutsetöö ja pereelu ühtesobitamise probleemidest ja nende seosest elanikkonna demograafilise käitumisega”. Tallinna Pedagoogikaülikooli rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituudi teadurite läbiviidud uurimuses keskenduti alla 10 aastaste lastega Tallinna naiste olukorrale tööturul ning pereelu ja kutsetöö kokkusobitamise sagedamini esinevatele takistustele. Uurimus tõstis esmakordselt Eestis laiemalt esile töö ja pereelu kokkusobitamise probleemistiku.

Ka komitee juhtis tähelepanu sellele, et noortel naistel on raske pere- ja tööelu ühitada.

Vanemate roll

Viimase aastakümne üheks tähelepanuväärsemaks muutuseks võib lugeda peresünnituste lisandumist ning sellega kaasnenud hoiakute muutumist. Kui 1992. aastal moodustasid peresünnitused 12,6% kõigist sünnitustest, siis 2002. aastal juba 60,3% (Eesti meditsiiniline sünniregister).

Lastele pühendatud aeg

1993.–2003. aastani on isad-emad hinnanud lastele pühendatud aega erinevalt. 2003. aastaks oli poole võrra suurenenud nende meeste osakaal, kes enda arvates on oma lastele piisavalt aega pühendanud. Kui 1993. ja 1998. aastal arvas vaid 10% meestest, et neil on jätkunud lastele aega täiesti piisavalt, siis 2003.aastal väitis seda kaks korda enam mehi.

Sama tendentsi on märgata ka emade hulgas. Kui 1993. ja 1998. aasta küsitluste andmetel oli 25% naistest täiesti rahul lastele pühendatud ajaga, siis 2003. aastaks tõusis see näitaja 42%-ni.

Samas aga on kõrgena püsinud nende meeste osa (50%), kes on mures, et nad on pühendanud oma lastele vähem aega kui tarvis (Tallinna Pedagoogikaülikooli rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituudi uuringud “Eesti 93”, “Eesti 98”, “Eesti 2003”).

Võib väita, et ühiskonnas on suurenenud nende isade osakaal, kes pühenduvad emadega võrdselt laste kasvatamisele ja võtavad selleks ka aega.

Üksikvanemate olukord

Üksikvanematega peredest moodustavad rõhuva enamuse naised, lapsi kasvatavaid üksikisasid on vaid 1%.

Üksikemaga perede majanduslikult raskem olukord on seotud asjaoluga, et lapse teiselt vanemalt saadakse vähe tuge. Rahalist toetust lapse teiselt vanemalt sai 11% vallalistest ja 40% lahutatud või abikaasast eraldi elavatest üksikemadest. 75% üksikemadest toetasid sugulased.

Vanemate lahutuse tagajärjel halvenevad üksi last kasvatama jäänud naise pere elutingimused ja muutub tutvusringkond. Halvad vanematevahelised suhted, isa puudumine või harvad kohtumised isaga võivad tekitada lapsel väärarusaama isa rollist perekonnas.

2003. aastal korraldas Eesti Lastefond teavituskampaania "Lapsel on isa vaja", mille eesmärgiks oli teavitada avalikkust isarolli tähtsusest ning julgustada isasid lastega suhtlema.

Riiklik perepoliitika

Traditsiooniline registreeritud abielul põhinev perekond on Eestis minetamas oma populaarsust. Üha enam paare jätab oma kooselu ametlikult vormistamata ka siis, kui perekonda sünnivad lapsed.

Tallinna Pedagoogikaülikooli rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituudi uuringute kohaselt kasvab vabaabielude hulk. Kui 1993. aastal moodustasid vabaabielud kõigest 18-24-aastaste kooseludest 24%, siis 2003. aastaks kasvas nende osakaal 79%-ni.

Mitte-eestlaste hulgas järgitakse sagedamini traditsioonilist perekonnamudelit. Kuigi maaelanikke on harjumuspäraselt peetud traditsiooniliste perekonnaväärtuste kandjaks, on vabaabielude osakaal maaelanike hulgas kõrgem kui linnaelanike hulgas.

Eesti Vabariigi laste- ja perepoliitika kontseptsiooni kohaselt on perepoliitikal eelkõige järgmised eesmärgid: a) laste ja lastega perede elukvaliteedi parandamine, b) pere- ja tööelu ühitamise toetamine ning c) laste kasvatamise väärtustamine.

Perede majanduslik toimetulek

2002. aasta elatustaseme uuringu järgi on kõige väiksemad sissetulekud ja väljaminekud ühe leibkonnaliikme kohta kolme- ja enamalapselistel ja üksikvanemaga peredel. Põhjuseks on tulusaajate ja ülalpeetavate arvu ebasoodne suhe. Üksikvanema sissetulek on keskmiselt 84% Eesti keskmise leibkonnaliikme sissetulekust. Kolme- ja enamalapselise pere sissetulek inimese kohta moodustab 81% keskmisest sissetulekust Eestis inimese kohta.

2003. aasta toimetulekutoetuse uuringu järgi on kõige pikema aja jooksul toimetulekutoetust töötute kõrval saanud lastega pered. Lastega perede rahuldatud taotlused moodustasid 39% kõigest rahuldatud toimetulekutoetuste taotlustest. Üksikvanemaga perede taotluste arv on üle 25% kõigest lastega perede taotlustest.

17,4% taotlustest on kolme ja enama lapsega peredelt. Nii lasterikaste perede kui üksikvanemaga perede osakaal toimetulekutoetuse saajate hulgas on aastate lõikes suurenenud.

Komitee soovitus oli rakendada tõhusaid vaesuse leevendamise programme. Eestis on välja töötatud sotsiaalse kaasatuse tegevuskava, mille põhieesmärgiks on vaesuse leevendamine. Vaesuste leevendamise teemaga on tegeletud, näiteks vanemapalga kehtestamine, tulumaksu alandamine, tulumaksuvaba miinimumi tõstmine, pensionide indekseerimine jne.

6. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, kaasa arvatud seadusandlikke, et ära hoida igasugune naistega kauplemine ja naiste prostitutsiooni eksploatimine.

Seadusandlikud meetmed

Kuigi Eestis ei ole eraldi inimkaubitsemisvastaseid õigusakte ning seadustes ei ole inimkaubandus eraldi sätestatud, käsitlevad mitmed karistusseadustiku sätted sellist tegevust kui kuritegu. Asjakohased on järgmised karistusseadustiku paragrahvid.

Orjastamine on vägivalla või pettusega inimese asetamine olukorda, kus ta on sunnitud oma tahte vastaselt kellegi teise kasuks töötama või täitma muid kohustusi, samuti inimese sellises olukorras hoidmine. Orjastamise eest karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega. Sama teo eest, kui see on toime pandud kahe või enama isiku suhtes või noorema kui 18-aastase isiku suhtes, karistatakse 3- kuni 12-aastase vangistusega (§ 133).

Taoline kuritegu hõlmab nii klassikalises mõttes orjapidamist (isiku oma võimu all hoidmist tema töö viljade omandamiseks) kui ka nn orjapidamisele sarnaseid tegusid – võlaorjust, isiku prostitueerimisest kasusaamist jne.

Vägivalla või pettusega inimese toimetamise ja jätmise eest riiki, kus teda on võimalik rassilisel, soolisel või muul põhjusel taga kiusata või alandavalt kohelda ning kus tal puudub sellise kohtlemise vastu seaduslik kaitse ja võimalus sellest riigist lahkuda, karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega. Sama teo eest, kui see on toime pandud kahe või enama isiku suhtes või noorema kui 18-aastase isiku suhtes, karistatakse kahe- kuni kümneaastase vangistusega (§ 134).

Teiselt inimeselt seadusliku aluseta vabaduse võtmise eest, karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega. Sama teo eest, kui see on toime pandud noorema kui 18-aastase isiku suhtes, karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega (§ 136).

Kõik prostitutsioonile kallutamise ja vahendamise vormid on kriminaalkorras karistatavad.

Ahvatlemise, ähvardamise või muu teoga noorema kui 18-aastase isiku mõjutamise eest alustama või jätkama prostitutsiooniga tegelemist, kui puudub orjastamise ja suguuhendusele sundimise süüteokoosseis, karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega (§ 175).

Vahendamise, ruumi andmise või muul viisil noorema kui 18-aastase isiku prostitutsioonile kaasaaitamise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, karistatakse rahalise karistusega (§ 176). Lisaks võib kohus kohaldada lisakaristusena varalist karistust (§ 176). Lisakaristust saab kohus mõista seaduses sätestatud juhtudel, kui ta mõistab isiku süüdi kuriteos ja karistab teda üle kolmeaastase vangistusega. Lisakaristuse suurus võib ulatuda süüdimõistetud kogu vara väärtuseni (§ 53).

Narkootiliste või psühhotroopsete ainete ebaseaduslikuks tarvitamiseks või ebaseaduslike hasartmängude korraldamiseks või prostitutsiooniks ruumi andmise eest, samuti prostitutsiooni vahendamise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. Ka siin võib kohus kohaldada lisakaristusena varalist karistust (§ 268).

Aruande esitamise ajal menetleb Riigikogu tunnistajakaitse seaduse eelnõud.

Eesti ratifitseeris 4. detsembril 2002 rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni (2000). Konventsiooni täiendava naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll, nn. Palermo protokoll, ratifitseeris Eesti 10. märtsil 2004.

Eesti ratifitseeris lapse õiguste konventsiooni laste müüki, lasteprostitutsiooni ja -pornograafiat käsitleva fakultatiivprotokoll (2000), milles esmakordselt määratletakse mõisted “laste müük”, “lasteprostitutsioon” ja “lastepornograafia”, 2. juunil 2004.

Tegelik olukord

Naistega kaubitsemise põhiline avaldumisvorm Eestis on prostitutsiooni vahendamine.

Lõbumajade tegevust korraldavad isikud kuuluvad enamasti hästi organiseeritud püsivasse kuritegelikku ühendusse ning oma tegevuse korraldamiseks kasutatakse tihti erinevaid varieteevõtluse vorme. Sageli on tegu samade isikutega, kes koostöös rahvusvaheliste kuritegelike gruppidega korraldavad naiste kaubitsemist prostitutsiooni eesmärgil nii endistest NSV Liidu vabariikidest Eestisse kui ka edasi teistesse riikidesse. Üldjuhul on sihtriikideks Põhjamaad, kuid Eestist pärit naiste kohta on saadud teavet ka näiteks Hispaaniast, Itaaliast, Kreekast ja koguni Jaapanist. Vähenenud on teistest riikidest (enamasti endistest NSV Liidu vabariikidest) pärit illegaalselt Eestis viibivate prostituutide arv.

Prostitutsiooni põhjusteks on majanduslik ja sooline ebavõrdsus, mida oma huvides kasutavad ära kuritegelikud võrgustikud. Naistega kaubitsemise levik on seotud vägivalga, vaesuse, töötuse, HIV/AIDSi ja suguhaiguste leviku, rahvatervise,

narkomaania, kuritegevuse ja muuga. Prostitutsiooniäri peidab end selliste tegevusalade nagu majutus, toitlustus, striptiis, massaaž, saun jms taha.

Kuna prostitutsioon kuulub Eestis varimajandusharude hulka, siis kõik, mis puudutab nn ettevõtete, teenindajate, klientide arvu ja käivet, tugineb suures osas arvamustele, mitte uuringuandmetele. Eksperthinnangute põhjal võib küll väita, et enamus prostitutsioonist on koondunud Tallinnasse, aga rohkemal või vähemal määral tegutsetakse ka väiksemates Eesti linnades.

Arvestades Eesti väikest rahvaarvu ja prostitutsiooniga kaasnevaid sotsiaalseid probleeme, võib öelda, et tegemist on tõsise probleemiga.

Prostitutsioonil on Eestis soodne pinnas eelkõige nende naiste näol, kes on väheharitud, vaesed, töötud, alaealised, kodakondsuseta või narkomaanid. Sageli on nad lapsepõlves kannatanud füüsilise või seksuaalse vägivalda all.

Prostitutsiooni levik on seotud naiste tööpuuduse, tööturul madalama staatuse ja madalama sissetulekuga, võrreldes prostitutsioonist saadavaga, ning naistele omistatavate traditsiooniliste soorollidega.

Ühiskonna teavitamine probleemi olemusest

Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni projektid

Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) 2000.–2001. aastal läbiviidud pilootprojekti “Uuringud, informatsioon ja seadusandlus – kauplemine naistega Balti riikides” (september 2000 – august 2001) käigus uuriti elanikkonna teadlikkust, analüüsiti naistega kaubitsemise ja prostitutsiooni sotsiaalseid aspekte ning inimkaubandust käsitlevaid õigusakte.

Analüüsi tulemused avaldati raamatus “Naistega kauplemine ja prostitutsioon Balti riikides”. Uuringu tulemustele tuginedes valmistati ette teabekampaania, mis koosnes sotsiaalsest reklaamist (välireklaam, reklaamklipid TV-s ja raadios, sisereklaam, reklaam trükipressis), infomaterjalidest (nõuandeid ja infot sisaldavad brošüürid, voldikud, plakatid jms). Kampaania käigus anti konsultatsioone isikutele, kes kavatsesid minna tööle välismaale, inimkaubanduse ohvritele, kadumaläinud isikute lähedastele, korraldati koolitusi, kajastati probleemi massimeedias. Kampaaniat aitasid koostöös riigiasutuste ja valitsusväliste organisatsioonidega ellu viia Inimõiguste Teabekeskus ja AIDSi Tugikeskus.

2004. aastal viis Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon läbi projekti “Naiste- ja lastekaubanduse uuring” (“Research and Information on Trafficking in Women and Children”), mille eesmärgiks oli kindlaks teha inimkaubanduse olukord Eestis. Projekt lõppes 2004. aasta detsembris.

Põhja- ja Baltimaade kampaania

Komitee soovis saada enam informatsiooni Põhjamaade Ministrite Nõukogu naistega kaubitsemise vastase kampaania kohta.

Aastatel 2002-2003 viidi Põhjamaade Ministrite Nõukogu initsiatiivil läbi Põhja- ja Baltimaade naistega kaubitsemise vastane kampaania. Selle eesmärkideks Eestis olid algatada diskussioon naistega kauplemise kui sotsiaalse probleemi üle ning muuta kehtivaid hoiakuid. Samuti oli eesmärgiks välja selgitada Eesti valmisolek tunnistada inimkaubandust kui sotsiaalset probleemi ja võidelda selle vastu ning teavitada strateegiliselt olulisi ühiskonnarühmi nähtuse põhjustest ning tagajärgedest.

Kampaania algas 2002. aastal Põhja- ja Baltimaade kolmepäevase ühisseminariga „Naistega kaubitsemine kui tänapäeva orjakaubandus“, kus käsitleti valdkonna erinevaid aspekte. Eestis viidi läbi erinevaid uuringuid, mis said aluseks edasisele tegevusele.

1. Uuriti keskkooli lõpetavate neidude teadlikkust inimkaubandusest, et välja selgitada, kuidas vältida inimkaubanduse ohvriks sattumist (kevad-suvi 2002).
2. Selgitati välja Tallinna politseitöötajate hinnangud prostitutsiooni ja naistega kaubitsemise kohta (kevad 2002).
3. Selgitati välja, mida teavad tööjõudu välismaale vahendavad erafirmad inimkaubandusest ja millist nõu nad välismaale tööle minevatele naistele annavad (sügis 2002).
4. Selgitati välja, kas kahtlaste töökuulutuste taga peituvad prostitutsiooni vahendamise tegelevad isikud ja asutused (sügis 2002).
5. Eesti riigiametite ja valitsusväliste asutuste töötajate hinnangud prostitutsiooni ja naistekaubanduse tõkestamise võimaluste kohta aitasid välja selgitada, kuidas tõsisemaks probleemiks peavad riigiametnikud ja valitsusväliste organisatsioonide spetsialistid naistekaubandust ja prostitutsiooni üldisemalt; kuidas saaks küsitletavate arvates neid tõkestada; milline peaks olema riigi roll ja seisukoht antud küsimustes jne (sügis 2002).
6. Selgitati välja piirivalve ja politseispetsialistide hinnang prostitutsiooni ja naistega kaubitsemise kohta ning ettepanekud nende nähtuste tõkestamiseks (sügis 2002).
7. Uuriti noortega töötavate inimeste – õpetajate, kutsenõustajate ja noorsootöötajate – hinnanguid prostitutsiooni kohta (sügis 2002).

Kampaania käigus töötati välja ja viidi läbi koolitused “Kogukonna roll naistega kaubitsemise ennetamisel” ja “Inimkaubanduse ennetamine”. Esimese puhul oli tegemist nn. hariduslike kohtumistega, mille sihtrühmadeks olid lapsevanemad, politsei, sotsiaaltöötajad, õpetajad, kohalike omavalitsuste juhid jt – kõik, kes oma töös saavad mõjutada noorte teadlikkust ning suhtumist. Üheksal kohtumisel osales kokku 251 inimest. Seminaril “Inimkaubanduse ennetamine” koolitati õpetajaid, noorsootöötajaid ja kutsenõustajaid.

2003. aasta lõpus otsustati kampaaniat pikendada ning 2004. aastal viis Põhjamaade Ministrite Nõukogu koostöös Sotsiaalministeeriumiga läbi jätkukampaania

“Narkootikumid, prostitutsioon ja inimkaubandus soost lähtudes” (“*Drugs, Prostitution, Trafficking from Gender Perspective*”). 2004. aastal õpetati kahe- ja kolmepäevastel koolitustel keskkooliõpetajaid, kooli psühholooge, noorsootöötajaid, huviringide õpetajaid ning töönõustajaid. Kokku korraldati Tallinnas, Pärnus ja Jõhvis viis seminari, kus osales kokku umbes 100 inimest. Naistekaubitsemise teema kõrval käsitleti veel soo stereotüüpe, meediat, prostitutsiooni, narkootikume, AIDS-i jms. Kuna koolitusprogramm oli edukas, plaanitakse seda 2005. aastal jätkata.

Kampaania käigus korraldati kaks esseekonkurssi inimkaubanduse teemal. Eesmärgiks oli panna noori mõtlema inimkaubanduse üle, ennetades seega nende ohvriks sattumist. Konkursi teemadeks olid “Prostitutsioon – nõudluse ja pakkumise küsimus” ja “Kuidas on võimalik, et ma kaubitsejate küüsi langen”.

Toimus ka viis rahvusvahelist seminari inimkaubandusest ning selle seostest prostitutsiooni, narkomaania ning soolise ebavõrdsusega. Seminarid peeti Venemaal, Eestis, Lätis ja Leedus. Eesmärgiks oli kutsuda kokku erinevate riikide eksperdid (politseiametnikud, sotsiaaltöötajad, valitsusväliste organisatsioonide esindajad), et ühiselt nimetatud teemadel arvamusi vahetada.

Kampaania täitis oma eesmärgid – varem täiesti marginaalne teema sattus nii meedia kui poliitikute huviorbiiti. Alates kampaaniast on muutunud kaubitsemise käsitlus Eesti meedias. Paraku esineb aga ikka veel palju reklaami, kus eksponeeritakse naist kui seksuaalobjekti. Sotsiaalministeerium on teinud ettepanekuid taoliste reklaamide keelustamiseks.

Mitmed valitsusvälised organisatsioonid on jätkanud teavitustegevust, sh ka ajakirjanike koolitamist, valgustades prostitutsiooni ja kaubitsemise juhtumeid. Näiteks plaanis AIDSi Ennetuskeskus viia 2004. aastal läbi kaks inimkaubanduse vastast koolitust Eesti ajakirjanikele. MTÜ Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus plaanib viia läbi koolitusi politseinikele.

2004. aasta oktoobris seati inimkaubitsemise ennetamiseks sisse nõustamistelefon, kust saab tasuta juriidilist konsultatsiooni ning informatsiooni turvalise reisimise ja töövõimaluste kohta. Üheaastase projekti “Inimkaubitsemise ennetamise *hotline* naistele” rahastajaks on Ameerika Ühendriikide Välisministeerium. Projekti viivad läbi AIDS-i Ennetuskeskus, Living for Tomorrow ning Soome Unioni organisatsioon.

MTÜ Inimõiguste Teabekeskus avaldas 2004. aasta sügisel käsiraamatu “Inimkaubanduse ennetamine ja töörakendus välismaal”.

Uuringud

2003. aastal käivitunud projekti “Prostitutsioon – kas sotsiaalne probleem? Arvamusliidrite arvamused prostitutsioonist Balti riikides ja Loode-Venemaal” koordineeriti koostöös Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse ning Sotsiaalministeeriumiga. Kogutud andmestik annab ülevaate arvamusliidrite suhtumisest naiste seksuaalse eksploateerimise põhjustesse, tagajärgedesse ja võimalikku õigusaktide vastuvõtmisesse piirkonna riikides.

Põhjamaade Ministrite Nõukogu ning Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse koostöös valminud uuring „Inimkaubanduse vastane tegevus Eestis: ekspertide hinnangud probleemidele ning lahendustele“ viidi läbi 2004.aasta kevadsuvel. Uuringu eesmärk oli selgitada välja, milliste probleemidega puutuvad kokku inimkaubanduse vastase võitluse spetsialistid. Samuti uuriti, kuidas tõhustada inimkaubanduse vastast võitlust Eestis.

2003.aastal läbiviidud üle-eestilises naistevastase vägivalda ja naiste tervise uuringus selgitati elanikkonna hinnanguid prostitutsiooni, seksiteenuste ostjate karistamise ning prostitutsiooni klientuuri kohta. Küsitluse tulemusel valminud raportist „Prostitutsioon. Sotsiaalsed riskid ja majanduslik surve“ selgub tõsiasi, et $\frac{2}{3}$ Eesti elanikkonnast pooldab vahendamise keelustamist ehk kehtivat seadust. Seksuaalteenuste ostmise keelustamise poolehoidjaid oli kaks korda vähem. Pigem karistaks Eesti elanik prostituuti (39%) või võtaks maha praegused piirangud ja legaliseeriks lõbumajad (40%).

Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi 2004. aasta suvel läbiviidud üle-eestilise täiskasvanud elanikkonna küsitluse alusel võib väita, et Eesti inimestel ei ole selgeid hoiakuid prostitutsiooni suhtes ja et prostitutsiooni ei mõisteta kui naistevastast vägivalda.

Balti-Põhjamaade naistega kaubitsemise vastane kampaania ja muud meetmed aitasid 2004. aasta kevadel käivitada debatti seksiteenuste ostmise kriminaliseerimise üle. Samas ei ole Eesti ühiskond selliseks seadusemuudatuseks kuigi valmis - iga teine Eesti elanik suhtub prostitutsiooni soosivalt, meestest 60% ja naistest 42%.

Naiste hoiakute analüüs näitab, et naised ei näe prostitutsiooni laienemises ja lõbumajade võrgu suurenemises sotsiaalseid riske. Naised ei mõista, et lõbumajade ja prostitutsiooni kõigi vormide kiire areng Eestis tähendab tõsist ohtu paljudele noortele naistele, keda laienev seksiturg võib kaasa haarata.

Lõbumajades käimist peetakse meeste jaoks loomulikuks, kui neil vaid piisavalt raha jätkuks. Lõbumajades käimist hindab $\frac{3}{4}$ Eesti elanikkonnast kui perekonda tasakaalustavat ja mõistetavat tegevust, mida argumenteeritakse meeste kõrgendatud seksuaalvajaduse ning tõrjuva abikaasaga. Seega on vaja antud küsimustes teha selgitustööd elanikkonna hulgas.

Politsei tegevus

Alates 1. novembrist 2003 tegutseb Tallinnas Põhja Politseiprefektuuri kriminaalosakonna isikuvastaste kuritegude talituse alluvuses spetsiaalne prostitutsiooni vahendamisega võitlev töögrupp. Selle eesmärgiks on andmete kogumine prostitutsiooni vahendamise kohta, kogutud andmete süstematiseerimine, jälitusmenetluse teostamine ning tuvastatud kuriteosündmuste suhtes alustatud kriminaalajade kohtueelne menetlemine. Tallinnas moodustati nimetatud grupp põhjusel, et hinnanguliselt ligikaudu 80% prostitutsiooni vahendamise seotud juhtumitest leiavad aset Tallinnas ja selle lähiümbruses. 2004. aasta esimese kaheksa kuu jooksul on bordellipidajate suhtes läbiviidud toimingute tulemusena lõpetatud ebaseaduslik tegevus üheksas kohapealse teenindusega bordellis ning kolmes

korterbordelle haldavas “firmas”, kus kliente teenindati dispetšerteenistuse vahendusel väljakutse korras.

Teistes prefektuurides taolised eriüksused puuduvad ja prostitutsiooni vahendamise väljaselgitamisega tegelevad organiseeritud kuritegevuse bürood. Eestis illegaalselt viibivate välismaalaste väljaselgitamisel on oluline roll migratsiooniametnikel.

Keskriminaalpolitsei menetluses on prostitutsiooni vahendamisega seotud kriminaalasjad, mille puhul on tegemist Eestist pärit prostituutide toimetamisega teistesse riikidesse. Keskriminaalpolitsei rahvusvahelise kriminaalteabe osakond saab aastas välisriikidest ca 40-50 päringut seoses prostitutsioonis kahtlustatavate Eestist pärit tüdrukute kinnipidamisega. Prostitutsiooni vahendamise tegelevad samad isikud, kes on aktiivsed narkoöris ja eriti narkootikumide salakaubaveos.

2004. aasta esimesel poolel Keskriminaalpolitsei alustas või saatis kohtusse neli kriminaalasja, mille uurimist alustati prostitutsiooni vahendamise (Karistusseadustiku § 268) alusel. 2004. aasta üheksa esimese kuuga on alustatud 43 kriminaalasja menetlust Karistusseadustiku § 268 järgi. Alates 2003. aasta sügisest on kohtu menetluses seni ainuke juhtum, mida menetletakse orjastamise süüteo koosseisu alusel (Karistusseadustiku § 133). Selles kohtuasjas on üheksa kohtualust.

Olenemata erinevatest variettevõtluse vormidest ning tegevuslubadest, ei jää kuriteod tuvastamata ega tõendamata. Seeläbi vähendatakse kurjategijate poolt antud kuriteoliigi kaudu teenitavat kasumit.

Riigisisene inimkaubanduse vastane tegevuskava

Stockholmis 9. aprillil 2003. aastal Põhja- ja Baltimaade justiits-, soolise võrdõiguslikkuse ja siseministrite poolt vastuvõetud ühisavalduses ja soovitusel lepidi kokku, et kõigis osalisriikides töötatakse aastaks 2005 välja inimestega, eriti naiste ja lastega kaubitsemise vastase võitluse riiklik tegevuskava.

Eestis on tegevuskava väljatöötamisel. Valitsus otsustas 13.01.2005, et Justiitsministeerium koordineerib ühe kriminaalpoliitika meetmena inimkaubandusevastast tegevust ning esitab Valitsusele 1. märtsiks 2005 asjakohase riigisisese tegevuskava.

Jätkuvad arutelud

Siseministeerium ja Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni Eesti esindus korraldasid 12. novembril 2003 ümarlauanõupidamise inimkaubanduse üle. Nõupidamisel osalesid Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni esindaja, riiklike institutsioonide ning välissaatkondade esindajad.

Ümarlual vahetati teavet, mida ja kuidas erinevad institutsioonid inimkaubanduse vastaseks võitluseks teevad. Kõik ümarlual osalejad leidsid, et tegemist on tänuväärse algatusega ning ümarluala tegevust on vaja jätkata. Edaspidi on ümarluala liikmed vahetanud teavet peamiselt elektroonselt.

Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni Eesti esindus kutsus ümarlaua liikmed ja teised inimkaubanduse küsimustega tegelevad asutused (ministeeriumid, valitsusvälised organisatsioonid) uuesti kokku 2004. aasta novembris. Ümarlaul osalejad tutvustasid oma senist ja kavandatavat tegevust probleemi vastu võitlemisel.

Eesti osalemine inimkaubanduse vastases tegevuses regioonis

Eesti osaleb aktiivselt Põhja ja Balti regiooni inimkaubanduse vastases töös. Põhjamaade ja Balti riikide vahel on moodustatud inimkaubanduse vastane Põhja-Balti operatiivrühm. Eestit esindab selles operatiivrühmas Välisministeerium.

Töörühma peamiseks eesmärgiks on koordineerida ja jälgida inimkaubanduse vastast tegevust regioonis ning hoida teemat osalisriikides kõrgel poliitilisel tasemel.

Töörühm plaanib 2005. aastal käivitada projekti, mille eesmärk on ohvrite turvaline tagasisaatmine päritoluriiki ning nende abistamine asukohariigis.

7. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et likvideerida naiste diskrimineerimine riigi poliitilises ja ühiskondlikus elus, eriti kindlustavad nad naistele meestega võrdsetel tingimustel õiguse:

a) hääletada kõikidel valimistel ja avalikel referendumitel ning olla valitud kõigisse avalikult valitavatesse organitesse;

Lisaks eelmises aruandes esitatud informatsioonile asjakohaste riigisiseste õigusaktide kohta lisame, et seoses Eesti astumisega Euroopa Liitu on vastu võetud Euroopa Parlamendi valimise seadus, mis jõustus 23. jaanuaril 2003. Seaduses sätestatakse vabad, üldised, ühetaolised ja otsesed valimised. Igal valijal on üks hääl. Valimistulemused tehakse kindlaks proportsionaalsuse printsiibi alusel.

Hääletamisõigus Euroopa Parlamendi valimistel on Eesti kodanikul, kes on valimiste päevaks saanud 18-aastaseks ning Eesti kodakondsust mitteomaval Euroopa Liidu kodanikul, kes on valimispäevaks saanud 18-aastaseks, kelle püsiv elukoht on Eestis, s.t tema aadress on kantud Eesti Rahvastikuregistrisse, ning kellelt tema päritoluriigis ei ole hääletamisõigust ära võetud. Hääleõiguslik ei ole isik, kes on kohtus teovõimetuks tunnistatud või süüdi mõistetud ja kannab karistust kinnipidamiskohas.

Kandideerimisõigus Euroopa Parlamendi valimistel on Eesti kodanikul, kes on valimispäeval vähemalt 21-aastane ning Euroopa Liidu kodanikul, kes on valimispäeval vähemalt 21-aastane, kelle püsiv elukoht on Eestis, s.t tema aadress on kantud rahvastikuregistrisse ning kellelt tema päritoluriigis ei ole hääletamisõigust ära võetud. Euroopa Parlamendi liikmeks ei või kandideerida isik, kes on kohtus teovõimetuks tunnistatud või kuriteos süüdi mõistetud ja kannab vanglakaristust, samuti kaadrikaitsevaelased.

Euroopa Parlamendis esindab Eestit kuus liiget, neist kaks on naised.

Naised parlamendis

Parlamendis on 101 liiget, neist naise 18. Seega on naiste osakaal parlamendis 18,8%. Võrreldes kahe viimase valimisega, ei ole naiste osakaal oluliselt tõusnud. Lisatud tabelist 7.1. on näha, et naiste osakaal 1999. aastal valitud parlamendis oli 17,8%. Samas on oluline märkida, et 2003. aastal valiti Riigikogu esimeheks naine (Ene Ergma).

Naised kohalike omavalitsuste volikogudes

Kohalike omavalitsuste (KOV) volikogu valimistel on naiskandidaatide osakaal kõrgem kui parlamenti pürgijate seas. Ka volikogu liikmeks valitud naiste osakaal on, võrreldes parlamenti valitud naistega, suurem. Kahel viimasel valimisel aastatel 1999 ja 2002 osutus KOV-i valituks 28,3% naistest (vt tabel 7.1.).

KOV volikogude juhtide seas on naise vähe: linnavolikogu esimeeste seas 15,4% ja vallavolikogu esimeeste hulgas 12,4% (andmed seisuga 15. jaanuar 2003). Eesti pealinna, Tallinna volikogu esimees on naine, Eesti suuruselt teise linna, Tartu linnapeaks on samuti naine.

Positiivsena tuleks märkida naiskandidaatide arvu kiiremat kasvu meeskandidaatide arvuga võrreldes nii parlamendi kui KOV volikogu valimistel. Naised huvituvad poliitikast üha enam, kuid nende valimiseefektiivsus on meestega võrreldes väiksem (Tiina Raitviir, Eesti naised võimu juures 1992-2003, Riigikogu Toimetised, 7/2003). Valitud kogudesse pääseda on neil raskem. Naistel puudub tavaliselt sõprus- ja kaitsering, mis meestel on, samuti on nende majanduslikud võimalused väiksemad ning enamasti puudub ka teiste naiste tugi.

Tulenevalt Eesti valimissüsteemist võib ühe põhjusena, miks naised valituks ei osutu, välja tuua, et naise ei paigutata valimisnimekirjas piisavalt ette ning kuigi naise erakondades on, valimisnimekirjas on neid ikkagi vähe.

Tabel 7.1. Naiste kandideerimine ja valituks osutumine Eesti Vabariigi valimistel 1999-2004

Valimised	Aeg	Kandideerijad		%	Mandaatide arv kokku	Valitud naiste arv	%
		kogu arv	naiste arv				
Parlamendi-valimised							
Riigikogu	07.03.1999	1884	508	27,0	101	18	17,8
Riigikogu	02.03.2003	963	206	21,4	101	19	18,8
Euroopa Parlamendi valimised	13.06.2004	95	23	24,2	6	2	33,3
KOV* valimised							

KOV*	17.10.1999	12802	4562	35,6	3355	951	28,3
KOV*	20.10.2002	15181	5727	37,7	3273	923	28,3

Allikas: Vabariigi Valimiskomisjon. www.e-riik/valimiskomisjon.ee/

*- kohaliku omavalitsuse volikogu

Naised europarlamenti valimistel

2003. aasta lõpus tegid Eesti naisorganisatsioonid avaliku pöördumise, milles esitasid erakondadele ettepaneku seada europarlamenti valimiste valimisnimekirjades etteotsa naised. 202 naist 98 naisteorganisatsioonist kutsus avalikkust üles hääletama valimistel naiskandidaatide poolt.

Europarlamenti valiti kaks naist (Siiri Oviir, Marianne Mikko), neist üks (Marianne Mikko) on Europarlamenti Moldova delegatsiooni juht.

Naiste osakaal suuremates erakondades

Suur erinevus ilmneb erakonna lihtliikmete ja erakonnasiseste juhtide soolises koosseisus. 1. jaanuari 2002 seisuga oli parlamenti pääsenud erakondade liikmeist keskmiselt 48% naisi. Konservatiivsemates erakondades oli naisi vähem kui edumeelsemates, erakondade noorliikmete seas rohkem kui erakondades keskmiselt. Naiste ja meeste tasakaal ei kajastu aga erakonnasiseses hierarhias – Eesti kõigi erakondade juhatustes oli naisi keskmiselt 16%; 19 erakonnast nelja juhatuses polnud ühtegi naist ja viie juhatuses oli ainult üks naine (4. märtsi 2002 andmed, Tiina Raitviir, Eesti naised poliitilise võimu juures, Ariadne Lõng, 1/2, 2002).

Ka regionaalsete osakondade ja ühenduste juhtidena tegutseb vähe naisi. Eestis on ühe erakonna – Eesti Vasakpartei liidriks naine. Kuna naisi on erakondade juhtkonnas vähe, siis on oluliste otsuste tegemisel, sh valimisnimekirjade koostamisel, naiste kaasaráákimise võimalused ainuúksi nende vähesuse tõttu piiratud. Samas on erakondi, mis on kutsunud just naisi üles erakonda astuma (nt Eesti Keskerakond, Sotsiaaldemokraatlik Erakond).

Kõigis suuremates erakondades (Isamaaliit, Reformierakond, Rahvaliit, Sotsiaaldemokraatlik Erakond, Keskerakond) on naisühendused.

Erakondi, mille programmis oleks naiste ja meeste võrdse kohtlemise tagamine ja sooliselt tasakaalustatuma ühiskonna saavutamine üks võtmeküsimusi, ei ole Eestis veel esile kerkinud. Soolise võrdõiguslikkuse vajadust mainitakse vaid mõne erakonna programmis. Kuid programm ja erakonna tegevus pole alati kooskõlas: soolise võrdõiguslikkuse vajadust rõhutatakse just nendes erakondades, kes oma poliitilises tegevuses teevad panuse valdavalt meestele (Rahvaliit, ÜVE-Res Publica). Seevastu need erakonnad, kes naisi tipp-poliitikasse on aidatud (nt Keskerakond), sooküsimust oma programmis ei puudutatagi.

b) võtta osa valitsuse moodustamisest ja tema poliitika teostamisest ning olla riiklikel ametikohtadel, samuti õiguse teostada kõiki riiklikke funktsioone riigivalitsemise kõigil tasanditel;

Eesti valitsuses on naiste osakaal kõikunud, kuid keskmiselt on naisi valitsuste koosseisudes olnud 12,5% (vt tabel 7.2.). Peale 2003. aasta valimisi oli valitsuses alguses üks naisminister (välisminister) (moodustas valitsuses 7,1% liikmetest), aasta hiljem – kaks (välisminister ja põllumajandusminister) (14,1%). Samas on naisministrite katta olulised valdkonnad.

Tabel 7.2. Naised Eesti Vabariigi valitsuse liikmena 1999-2004

Valitsus	Aeg	Liikmeid		Naiste osakaal, %	Naisministrite funktsioon*
		kokku	sh naisi		
Mart Laar, 2. valitsus	25.03.99 - 28.01.02	15	2	13,3	S; S
Siim Kallas	28.01.02 - 10.04.03	14	5	35,7	B; E/I; S; S; S
Juhan Parts	alates 10.04.03	14	1	7,1	B
	alates 05.04.04	14	2	14,3	B; E
Kokku / keskmine		176	22	12,5	

Allikas: Vabariigi Valitsus. www.e-riik/valitsus.ee/

* Kasutatakse BEIS - tüpoloogiat, mille kohaselt ministrid jagatakse:

B - funktsiooni e alusfunktsiooni täitjad: välis-, sise-, kaitse- ja justiitsminister, mõnikord ka rahandusminister;

E - funktsiooni e majandusega tegelevad ministrid: majandus-, kaubandus-, tööstus- ja põllumajandusminister;

I - funktsiooni e infrastruktuuriga tegelevad ministrid - teede-, side-, informatsiooni- ja keskkonnaminister;

S - funktsiooni e sotsiaal-kultuurilist funktsiooni täitvad ministrid: sotsiaalminister (või tööturu-, tervishoiu-, rahvastiku-, perekonna-, laste ja eakate minister), kultuuri- ja haridusminister.

Kohalike omavalitsuste juhtkonnas on naisi veelgi vähem kui riigi tasandil, st valitsuses. Linnapeade seas on naisi 12,8% (39 linnapea hulgas on viis naist) ja vallavanemate hulgas 13,4% (202 vallavanema hulgas on 27 naist) (seisuga detsember 2004).

Naised avalikus sektoris

Avaliku sektori teenistusse kuuluvad enamalt jaolt naised, mis peaks moodustama laia aluse naiste juhikohtadele tõusuks. Palju naisi töötab parlamendi ja valitsuse töö tehnilise korraldamise allüksustes (istungiosakond, infosüsteemide ja asjaajamise osakond, raamatupidamine). Naisi on tippametnike ja juhtide seas küll üle 1/3, kuid päris tipus töötab naisi vaevalt 1/5. Tippu tõusmiseks on vaja ületada ühiskonna

eelarvamused, peab olema tahtmine võtta vastutust, samuti on oluline omada perekonna tuge.

Eesti eripära vanade demokraatiatega võrreldes on naiskohtunike, sh kohtute naisesimeeste rohkus. Samas on mehed põhiseaduslike ja seaduslikkuse tagamist jälgivate institutsioonide tippjuhi ametikohtadel nagu õiguskantsler, peakontrolör, riigi peaprokurör ja riigikohtu esimees, riigisekretär, riigikantselei peadirektor jne. Samas oli kuni 2003. aastani riigisekretäriks naine.

c) võtta osa valitsusevälistest organisatsioonidest ja assotsiatsioonidest, mis tegelevad riigi ühiskondliku ja poliitilise elu probleemidega.

Suhteliselt suurt mõju erakondadele ja nende poliitikale on avaldanud naisorganisatsioonid ja erakondade naisteühendused. Erakondade naisteühendused korraldavad koolitusi, andes võimaluse nii enesetäienduseks kui eneseteostuseks, abistavad naistel endas naispoliitiku identiteeti leida, annavad enesekindlust, pakuvad uusi kontakte. Erakondade naisteühendused võivad soodsal juhul avaldada mõju ka erakonna juhatusele ja liidriale, sh valimisnimekirjade koostamisel. Parlamendi naisteühendusel on suur potentsiaal naiste huvide eest seismisel. Üks kesksemaid teemasid on organiseerida naiste pääsu valitavatesse esinduskogudesse.

4. augustil 2003 moodustati poliitiliste naisorganisatsioonide katusorganisatsioon Eesti Naiste Koostöökett. Koostööketi asutajaliikmed on Eesti Naisliit, Eesti Puuetega Naiste Ühing, Eestimaa Ühendatud Rahvapartei Naisteühendus, Epp (Rahvaliidu Naisteühendus), Isamaaliidu Naiste Ühendus, Keskerakonna Naisteühendus Kena, Kodanikujulgus (Pärnu Naisteühenduste Ümarlaud) ja Naiste Reformiklubi NaiRe.

Demokraatia põhimõtetele moodustatud koostöökett annab paremad võimalused seista naiste õiguste eest. Koostööketi eesmärgiks on olla Eesti naiste riigisisese ja rahvusvahelise koostöö ühenduseks, toetada naiste osalemist ühiskondlikus elus ja poliitikas, parandada sisepoliitilist kliimat ühiskonnas, saavutada naiste ja meeste võrdõiguslikkuse põhimõtete rakendamine Eesti seadustes, poliitikas ja igapäevaelus.

Kuigi järgmiste kohalike omavalitsuste valimiseni on ligi aasta, valmistavad erakondade naisühendused oma liikmeid juba praegu ette valimistel kandideerimiseks. Novembris 2004 kiitis naisorganisatsioonide foorum heaks Eesti Naiste Koostööketi pöördumise, milles kutsuti erakondi üles seadma valimisnimekirjades esikohtadele asjatundlikke ja autoriteetseid naisi ning valijaid neid ka toetama.

Eesti 15 maakonnast 14-s on loodud maakondlikud naiste ümarlaud, mis koondavad suurt osa maakondades tegutsevatest naisorganisatsioonidest ja muude organisatsioonide naisesindajatest. Ümarlaud on seadnud endale eesmärgiks vormida naiste hoiakud ja mõtted ettepanekuteks, edastamaks need poliitika kujundajatele – kohalikele omavalitsustele, valitsusele, parlamendile ja erakondadele. Maakondlikud ümarlaud on teinud järjepidevalt ettepanekuid maakondlikele omavalitsusliitudele, maavalitsustele, valitsusele ja parlamendile väga erinevate valdkondade otsuste ja seadusandluse mõjutamiseks. Soolise võrdõiguslikkuse seaduse menetlemise käigus korraldati kirjade saatmise kampaania parlamendi liikmetele, samalaadne kampaania viidi läbi prostitutsiooni tõkestamise meetmete rakendamiseks.

2003. aasta juulis moodustati naisorganisatsioonide ning inimõigustega tegelevate organisatsioonide koostöös ka Eesti Naisteühenduste Ümarlaud (ENÜ), mille eesmärgiks on tugevdada kodanikuühiskonda, edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust, toetada selles naiste koostöövõrgustiku tegevust. ENÜ on ka European Women's Lobby Eesti-poolne riiklik koordinaator. Üks väljakutse on jälgida, et kõigis riiklikes komisjonides ja nõukogudes oleks naised ka esindatud.

2002. aastal korraldas MTÜ Kodanikukoolitus Tallinnas 300 osalejaga valimiseelse foorumi volikokku kandideerivatele naistele.

6. septembril 2003 toimus Euroopa Liidu rahvahääletuse-eelne Eesti naiste foorum "Naised otsustama – 2003". Foorumil osalesid kõigi Eesti suuremate poliitiliste ja mittepoliitiliste naisorganisatsioonide esindajad. Kokku võttis foorumi tööst osa ligi 300 naist. Foorumi lõppdokumendina võttis üldkogu vastu pöördumise Eesti naiste poole ning kutsus naisi Euroopa Liidu teemalisele rahvahääletusele.

Foorum „Naised otsustama – 2004“ korraldati selleks, et hakata tegema ettevalmistusi järgmisteks kohalikeks valimisteks. Foorumi muutumine iga-aastaseks väljendab naiste selget huvi poliitikas osalemise vastu.

Iga-aastaseks ürituseks on kujunenud ka Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse korraldatav naisorganisatsioonide aastakonverents, kus käsitletakse Eesti naiste jaoks aktuaalseid teemasid.

MTÜ Inimõiguste Instituut viis ajavahemikus detsember 2003 – märts 2004 läbi projekti "Naiste ja meeste tasakaalustatud osalus Eesti poliitilises ja avalikus otsustusprotsessis". Projekti käigus koostati ülevaade Eesti olukorrast ning võeti see alusmaterjaliks ümarlaudade läbiviimisel 2004. aasta veebruaris Jõhvis ja Tallinnas. Ümarlaudadel koostatud ettepanekud saadeti Riigikogu kõigile fraktsioonidele, Riigikogu põhiseadus-, sotsiaal- ja õiguskomisjonidele, Rahvastiministri Büroole, Justiitsministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, mitmetele kohaliku omavalitsuse volikogudele ning MTÜ-dele.

Ametiühingud

Ametiühingute seaduse kohaselt on isikutel õigus vabalt ilma eelneva loata asutada ametiühinguid, nendega ühineda või mitte ühineda. Ametiühingut asutada ning nendega ühineda on keelatud kaitsejõudude tegevteenistuses olevatel kaitseväelastel.

Eesti Ametiühingute Keskliitu (EAKL) kuuluvate organisatsioonide arv on küll vähenenud, võrreldes eelmise aruandeperioodi lõpu seisuga, kuid selle põhjuseks on mitmete liikmesorganisatsioonide omavaheline liitumine. Samas on EAKL liikmete hulk samuti vähenenud, 65 000 liikmelt 48 467-le. Tõusnud on aga naisliikmete osakaal ning arv – kui eelmise aruandeperioodi lõpus oli naisliikmeid 25 600, mis moodustas liikmete koguarvust 42,7%, siis 2004. aasta oktoobri seisuga on naisliikmeid 27 482, mis moodustab 56,7% liikmeskonnast. EAKL juurde on moodustatud võrdõiguslikkuse komisjon, millel on 10 liiget. Komisjon võtab osa ICFTU (Rahvusvaheline Vabade Ametiühingute Konföderatsioon) Naiste Komitee tööst. Komitee on liikmesorganisatsioonide naistele korraldanud ametiühingukursuseid, millest on osa võtnud ka EAKL esindaja.

Teine suurem ametiühinguid koondav organisatsioon on Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon (TALO). TALO-s on 13 liikmesorganisatsiooni, kuid liikmeid on 32 000. Umbes 60% liikmetest on naised. TALO juurde on asutatud naiskomisjon, kuid hetkel komisjon aktiivselt koos ei käi. TALO töötajad võtavad regulaarselt osa soolise võrdõiguslikkuse üritustest (seminarid, koolitused jms).

Komitee väljendas oma soovitusel muret naiste vähese osaluse pärast otsuseid tegevates organites. Naiste huvi ja osakaal näiteks ametiühingutes ja osavõtt koolitustest on tõusnud.

8. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et tagada naistele võimalus võrdsetel tingimustel meestega ja ilma igasuguse diskrimineerimiseta esindada oma valitsust rahvusvahelisel tasemel ja võtta osa rahvusvaheliste organisatsioonide tööst.

Välissteenituseaduses, nagu eelmises aruandes öeldud, kehtestatakse välissteenituse võtmise nõuded. Karjäärivõimalus välissteenituses on kõigil ühesugune, olenemata isiku soost.

Kui diplomaat töötab välisesinduses ning temaga on kaasas abikaasa, siis suurendatakse diplomaadi välissteenitustasu 35% võrra ning abikaasa välisesinduses oleku aeg arvestatakse tema tööstaaži hulka. Kui diplomaadi abikaasa töötab välisesinduses, siis diplomaadi välissteenitustasu ei suurendata. Diplomaadi abikaasale tagatakse ravi- ja tervisekindlustus.

Järgnevad tabelid näitavad naiste osakaalu diplomaatilistel ametikohtadel ning Välisministeeriumis ja saatkondades töötavate naiste osakaalu.

Tabel 8.1. Naiste osakaal diplomaatilistel ametikohtadel

Naiste osakaal diplomaatilistel ametikohtadel	2000	2001	2002	2003	2004
Diplomaatilistel ametikohtadel kokku	254	292	309	329	349
neist naisi	128	156	171	179	193
naiste %	50%	53%	55%	54%	55%
Abielupaarid, mille mõlemad abikaasad on diplomaatilistel ametikohtadel	4	4	6	6	6

Allikas: Välisministeerium

Tabelist nähtuvalt on naiste osakaal aastate 2000-2004 lõikes suurenenud. Aastal 2000 töötas diplomaatilisel ametikohal 128 naist, moodustades 50%. Juba aastal 2002 tõusis naiste osakaal diplomaatilistel ametikohtadel 55%-ni ning on sama kõrgel

tasemel 2004. aastal. Alates 2002. aastast on Eesti välis teenistuses kuus abielupaari, mille mõlemad abikaasad on diplomaatilistel ametikohtadel.

Oktoobri 2004 seisuga oli Välisministeeriumis 590 töötajat, neist 360 naist ja 230 meest ning 343 diplomaati, neist 188 naist. Naised moodustavad Välisministeeriumi töötajaskonna üldarvust 61%. Samas tuleb märkida, et mida kõrgema ametikohaga on tegu, seda väiksem on naiste osakaal. Välisministeeriumi juhtivatel kohtadel on naisministri ja meeskantsleri kõrval kolm naisasekantslerit (kokku 6 asestantslerit); viis naissoost osakonnadirektorit (kokku 17 osakonda) ja 32 naissoost büroodirektorit (kokku 47 bürood).

Tabel 8.2. Peamajas töötavate naisdiplomaatide osakaal

Peamajas töötavate naisdiplomaatide osakaal																				
Diplomaatiliste au- ja teenistusastmete järgi	2000				2001				2002				2003				2004			
	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %
Nõunik	7	4	3	42	12	10	2	16	17	14	3	18	16	14	2	13	21	16	5	24
I sekretär	8	4	4	50	17	10	7	41	16	10	6	38	14	7	7	50	12	5	7	58
II sekretär	12	5	7	58	15	7	8	53	24	8	16	67	30	9	21	70	32	13	20	63
III sekretär	19	5	15	79	38	10	28	74	36	8	29	81	29	4	25	86	30	3	27	90
Atašee	41	12	29	70	57	14	43	75	58	12	46	79	59	16	43	73	68	23	46	68
Ametiastmete järgi																				
Kantsler	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0
Asekantsler	4	4	0	0	5	5	0	0	7	5	2	29	7	5	2	29	6	3	3	50
Osakonna peadirektor	15	9	6	40	18	10	8	80	22	13	9	41	23	14	9	39	19	13	6	32
Büroo direktor	20	6	14	70	38	14	24	63	44	18	26	59	43	17	26	60	44	14	30	68

Allikas: Välisministeerium

Tabel 8.3. Naisdiplomaatide osakaal saatkondades ametikohtade järgi

Naisdiplomaatide osakaal saatkondades ametikohtade järgi																				
Diplomaatiliste au- ja teenistusastmete järgi	2000				2001				2002				2003				2004			
	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %	Kokku	Mehed	Naised	Naiste %
Erakorraline ja täievoliline suursaadik	26	22	4	15	27	21	6	22	29	23	6	21	34	24	10	29	38	29	9	24
Minister-nõunik	2	1	1	50	2	1	1	50	3	2	1	33	2	2	0	0	2	2	0	0
Konsul ja peakonsul	5	5	0	0	8	6	2	25	11	6	5	45	10	4	6	60	11	4	7	64
Nõunik	23	18	5	22	18	15	3	17	21	18	3	14	21	14	7	33	25	14	11	44
I sekretär	17	12	5	29	15	8	7	47	15	5	10	67	15	7	8	53	16	9	5	31
II sekretär	21	9	12	57	25	13	12	48	28	13	15	54	32	15	17	53	36	16	20	56
III sekretär	33	13	20	61	38	13	25	66	47	17	30	64	40	18	22	55	38	15	23	61

Allikas: Välisministeerium

Suurem osa naisi töötavad atašee, kolmanda või teise sekretäri ametikohtadel, samas on aastatel 2003 ja 2004 kasvanud naissoost nõunike arv.

Eestil on 27 saatkonda, neist kuues on suursaadikuks naine (Suurbritannia, Austria (lisaks akrediteeritud ka rahvusvaheliste organisatsioonide juurde), Venemaa, Tšehhi Vabariik, Belgia ja Portugal). Eestile kui väiksele riigile on omane, et suursaadikud on üheaegselt akrediteeritud mitmesse riiki, näiteks on naisuursaadik, kes resideerib Austrias, akrediteeritud ka Sloveeniasse, Šveitsi ja Slovakkiasse.

Eestil on 10 alalist esindust rahvusvaheliste organisatsioonide juures, neist kahes on naisuursaadik (OSCE, IAEA+ÜRO peakorter Viinis).

Eestil on kolm mitte-resideerivat suursaadikut, neist üks on naine, kes on akrediteeritud Iisraeli.

Kui Välisministeerium saadab esindajaid rahvusvahelistesse foorumitesse, saadetakse enamasti üks naine ja üks mees, sellega loodetakse anda head eeskujuga teistele riiklikele asutustele ning ka organisatsioonidele.

2004. aasta juunis kandideeris Eesti välisminister Euroopa Nõukogu peasekretäri ametikohale. 2004. aasta septembris valiti Eesti välisminister koos Rootsi välisministriga naisvälisministrite informaalne naisvälisministrite grupi juhiks.

Naised rahvusvahelistes organisatsioonides

ÜRO Euroopa Majanduskomisjonis (Economic Commission for Europe) töötab kaks Eesti naist.

Rahvusvahelise Terviseorganisatsiooni (WHO) juhtimisorganites on üks Eesti esindaja, kes on naine. WHO süsteemis töötab kokku neli eestlast, neist kaks naist. WHO esinduses Eestis töötab kaks inimest, neist üks naine.

Euroopa Nõukogus töötab kaks naist (ja kolm meest (k.a kohtunik)), Euroopa Nõukogu Tallinna infotalituses töötab samuti kaks naist.

9. artikkel

1. Osavõtvad riigid annavad naistele meestega võrdsed õigused kodakondsuse omandamisel, muutmisel ja säilitamisel. Eriti tagavad nad, et ei abiellumine välismaalasega ega mehe kodakondsuse muutmine abielu ajal ei tooks automaatselt kaasa naise kodakondsuse muutmist, ei muudaks teda kodakondsuseta isikuks ega sunniks teda võtma mehe kodakondsust.

Eesti kodakondsuse omandamise, saamise, taastamise ja kaotamise tingimusi ja korda reguleeritakse kodakondsuse seadusega. Kodakondsuse saamine või selle taastamine ei sõltu isiku soost, naistel ja meestel on võrdsed alused. Ühe abikaasa kodakondsuse muutmise ei muuda automaatselt teise abikaasa kodakondsust.

20. märtsil 2004 jõustusid kodakondsuse seaduse muutmise seaduse sätted, mille eesmärk oli kiirendada kodakondsuse taotlemise protsessi ning vähendada kodakondsuseta isikute arvu. Eesti kodakondsuse taotluse Kodakondsus- ja Migratsiooniametis menetlemise aeg lühenes seniselt kuult kuult kolmele kuule.

Naturalisatsiooni korras on kodakondsuse omandanud 149 251 isikut, neist 65 418 on mehed ja 83 833 naised.

2. Osavõtvad riigid tagavad naistele võrdsed õigused nende laste kodakondsuse suhtes.

Pärast 1992. aastat sündinud laps, kelle vanemad ei ole ühegi riigi kodanikud, saab kodakondsuse lihtsustatud korras vanemate taotluse alusel.

2004. aastal lühendati ka kodakondsuse saamise menetlustähtaega ning alates maist 2004 on kodakondsuse taotluste menetlustähtaeg ka laste puhul kolm kuud varasema kuue kuu asemel.

Alates 2002. aastast on igal isikul oma reisidokument, mistõttu ei kanta lapse andmeid enam vanema dokumenti. See on vajalik eelkõige lapse huvide kaitseks, et vähendada dokumenti tehtavate kannete võltsimise võimalust.

Laste osa on naturaliseeritute hulgas järsult kasvanud. 1996. aastal oli alla 15-aastaste osa 10%, 2004. aastal 50%. 2004. aasta esimese üheksa kuu jooksul on võetud vastu 2283 kodakondsuse saamise sooviavaldust alla 15-aastaste laste kohta, mis on 60% rohkem kui 2003. aasta jooksul.

Eestis pärast 1992. aastat sündinud kodakondsuseta vanemate lapsi on naturaliseeritud 4907, mis on 18,5% laste koguarvust.

10. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et likvideerida naiste diskrimineerimine ja tagada neile meestega võrdsed õigused hariduse valdkonnas, tagades eriti meeste ja naiste võrdsuse alusel:

(a) ühesugused tingimused elukutse ja eriala valikuks, ühesugused võimalused hariduse ja diplomi saamiseks kõigi kategooriate õppeasutustes maal ja linnas; see võrdsus tagatakse nii koolieelse üld-, eri- ja tehnilise kõrghariduse kui ka iga liiki kutsealase ettevalmistuse osas;

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt peavad haridus- ja teadusasutused ning koolituse korraldamisega tegelevad institutsioonid tagama naiste ja meeste võrdse kohtlemise kutsenõustamisel, hariduse omandamisel, eri- ja kutsealasel täiendamisel ja ümberõppel. Õppekavad, kasutatav õppematerjal ja läbiviidavad uuringud peavad aitama kaasa naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisele ja võrdõiguslikkuse edendamisele.

Keelatud on koolituspakkumised, mis on suunatud üksnes ühest soost isikutele. Diskrimineerivateks koolituspakkumisteks ei loeta juhtumeid, kus sugu on teatud kutsetegevuse olemuse või sellega liituvate tingimuste tõttu oluline või määrav nõue. Diskrimineerimiseks ei loeta kas seda, kui erineva kohtlemise eesmärk on õigustatud ja nõue proportsionaalne eesmärgiga või kui koolitust saab käsitada soolist võrdõiguslikkust edendava erimeetmena, mis annab eeliseid alaesindatud soole või vähendab soolist ebavõrdsust.

2003/2004. õppeaastal tegutses 627 statsionaarselt üldharidust andvat õppeasutust, 38 õhtust või kaugkoolitust pakkuvat õppeasutust ja 71 kutse-, kutse-kõrg või kesk-eri õppeasutust.

Õpilaste üldarv on vähenenud 305 795-lt 2000/2001.õppeaastal 292 926 õpilaseni 2003/2004 õppeaastal.

Naisõppurite osakaal Eestis on püsinud stabiilsena paljude aastate jooksul (vt tabel 10.1.). Naiste osakaal on kõrgem keskkooli lõpetajate seas ning diplomi-, bakalaureuse- ja magistriõppes. Doktoriõppes on naisõppurite osakaal hakanud langema, jäädes siiski kõrgemaks kui 50%.

Tabel 10.1. Naiste osakaal õppijate üldarvust, %

Haridustase	2000/01	2002/03	2003/04
1. Üldharidus	49,8	50,0	50,0
2. Kutseõpe ja kutsekeskharidusõpe	46,1	45,6	44,5
3. Kõrgharidus	60,4	61,5	61,8
4. Diplomiõpe	59,5	60,1	58,7
5. Bakalaureuseõpe	56,7	59,2	60,7
6. Magistriõpe	60,4	63,3	64,7
7. Doktoriõpe	56,1	55,0	53,5

Allikas: Haridus 2003/2004. Tallinn, 2004.

Üha enam õpilasi asub peale üheksandat klassi omandama üldkeskharidust – 2002/2003 õppeaastal asus 70,8% 9. klassi lõpetajatest omandama keskharidust, neist 81,3% tütarlapsi. Kutsekeskharidust omandas 2003/2004 õppeaastal 5798 nais- ja 11 332 meesõpilast.

Kuigi kutsehariduse valikutes on endiselt erinevused poiste ja tütarlaste vahel, õpivad nn poiste erialadel ka tüdrukud, v.a erialad, kus töötervishoiu ja tööohutuse seaduse kohaselt on naistel keelatud töötada (allmaa-kaevandamine, mõned merenduse erialad jne). Õpilaste vastuvõtu aluseks on ennekõike omandatud põhiharidus ja edukalt sooritatud kutsesobivuse test.

Haridusvalikute traditsioonilist segregatsiooni iseloomustab tütarlaste suurem osakaal pedagoogika, kunsti ja humanitaarvaldkonnas. Naisõppurite osakaal kõrghariduse madalamatel astmetel on suurem majandusteaduses, õigusteaduses, keskkonnateaduses, ajakirjanduses.

Doktoriõppe tasemel on nn. naiste aladeks kasvatusteadused (82% naisi), arstiteadused (77% naisi), ajakirjandus (70% naisi), sotsiaaltöö (64% naisi) ning eesti filoloogia (64% naisi). Enamus erialade doktorantuur on sooliselt tasakaalustatum.

Õpetajaskonna sooline jaotuvus on püsinud 2001.-2004. aastatel stabiilne, mida illustreerib ka tabel 10.2.

Tabel 10.2. Õpetajaskond 2001/02 kuni 2003/04

Ametiaste	2001/02		2002/03		2003/04	
	Kokku	Naised	Kokku	Naised	Kokku	Naised
Professor	480	78	486	76	467	76
Erakorraline professor	75	19	99	25	62	10
Dotsent	726	250	756	245	680	242
Lektor	1000	520	1022	556	1046	579
Vanemõpetaja	31	24	141	129	134	119
Õpetaja	242	179	514	373	434	337

Allikas: Haridus 2003/2004. Tallinn, 2004; Haridus 2001/2002. Tallinn, 2002; Haridus 2002/2003. Tallinn, 2003.

(b) ühesugused õppeprogrammid, ühesugused eksamid, ühesuguse kvalifikatsiooniga õpetajad, võrdse kvaliteediga kooliruumid ja sisseseade;

Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava (õppekava koostamise põhimõtted, õpetaja kasvatuseesmärgid, taotletavad pädevused, õppekorraldus) ja kutseõppe-asutustesse õpilaste vastuvõtu korra kohaselt õpilaste soolisi erinevusi ei arvestata ega rõhutata.

Näitena võib tuua, et õiguskantsler menetles talle laekunud teabe alusel võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist Tallinna Tehnikagümnaasiumis. Tallinna Tehnikagümnaasium on tehnika- ja majandushariduse edendajana Tallinna Tehnikaülikooli nn baaskooliks. Tallinna Tehnikagümnaasiumis komplekteeritakse testide ja vestlusringi tulemuste põhjal kolm kümnendat klassi: üks neidude ja kaks

noormeeste. Õiguskantsler hindas oma menetluse läbiviimisel, kas kooli selline praktika on kooskõlas põhiseaduses sätestatud diskrimineerimise keeluga ning soolise võrdõiguslikkuse seadusega. Õiguskantsler esitas Tallinna Tehnikagümnaasiumile palve kaaluda loobumist võrdõiguslikkuse põhimõtte rikkumist võimaldava praktika rakendamisest kooli gümnaasiumiastme komplekteerimisel. Lisaks juhtis Õiguskantsler tähelepanu, et võrdse kohtlemise ja võrdõiguslikkuse aspektist ei ole õige, et nimetatud koolis antakse võimalus õppida elektrotehnikat ja riigikaitset üksnes noormeestele. Õiguskantsler juhtis tähelepanu, et võimalus neid valdkondi õppida peaks olema mõlema sugupoole esindajatel.

(c) õpetuse kõigilt tasanditelt ja kõigist vormidest mis tahes stereotüüpse meeste ja naiste soorollidesse suhtumise kõrvaldamise sel teel, et soodustatakse ühist õpetust ja muid selle eesmärgi saavutamisele kaasa aitavaid õpetamise liike, sealhulgas ka sel viisil, et tehakse parandused õppevahenditesse ja kooliprogrammidesse ning kohaldatakse õpetamismeetodeid;

2002. aastal analüüsisid Tartu Ülikooli teadurid kooliõpikutes peegeldatud soorolle. Koolides kasutatavate ajaloo-, kodaniku- ja perekonnaõpetuse õpikute ning lugemike sisuanalüüsi tulemusena selgus, et erinevate õppeainete ja eri tasemete õpikud konstrueerivad ja kannavad edasi stereotüüpseid soorolle, ei peegelda võrdväärselt naiste ja meeste kogemusi ega õpeta tänapäeva maailmavaadet inimõigustest ja naiste-meeste rollijaotusest. Uuringutulemused on nii publitseeritud kui kättesaadavad elektroonselt (<http://www.enut.ee/lisa/soorollid.pdf>).

Elektroonilises õpikeskkonnas (www.miksike.ee) on nooremale koolieale kättesaadav inimõiguste kursus, milles eraldi käsitletakse naiste õigusi ja soolist kihistumist ühiskonnas.

(e) ühesugused võimalused juurdepääsuks hariduse jätkamise programmidele, sealhulgas ka programmidele kirjaoskuse levitamiseks täiskasvanute hulgas ja funktsionaalkirjaoskuse omandamiseks, mille eesmärgiks on võimalikult kiiresti vähendada igasugust vahet meeste ja naiste teadmiste vahel;

Aastatel 2002–2004 viidi Eestis läbi projekt “Vaata maailma”, mille käigus omandas 102 697 inimest (10% Eesti täiskasvanud elanikkonnast) esmased arvutikasutaja oskused ja vilumused. Projektis osalenutest moodustasid 71% naised.

2001. aastal viidi läbi 1008 inimese küsitlus, mille eesmärgiks oli saada informatsiooni täiskasvanud inimeste õpivajaduste ja –võimaluste kohta.

Uuringust selgus, et naiste puhul oli õppima asumisel ülekaalukalt esikohal soov ennast arendada (64%), samas kui meeste puhul oli peamiseks tõsta ametialast kvalifikatsiooni (45%). Kui meeste puhul tuli tunduvalt rohkem ette õppimist puhkuse arvelt (20%), siis naised õpivad valdavalt töö ajast (89%) ning valivad ka ise kursuse, millest osa võtta (naised 50%; mehed 34%).

Naiste ja meeste hoiakud ja suhtumine täiskasvanuõppesse on positiivne – järgmiseks aastaks plaanisid õppimist jätkata 40% nii meestest kui naistest. Meestest tahaks 34% täiendada end tööstuse, energeetika ja ehituse valdkonnas, samas kui naistest eelistas

seda vaid alla 4%. Naiste puhul on esikolmikus teenindus (19%), ettevõtlus, ärikoolitus (19%) ja raamatupidamine (18%).

Eeltoodust nähtub, et koolitussoovid peegeldavad väljakujunenud tööturu soolist segregatsiooni.

Komitee tundis muret selle pärast, et soost tingitud haridusalane valik kehtib ka praegu. Osalt on see tingitud ühiskonnas ikka veel levinud arusaamast naistele ja meestele „sobivatest“ erialadest ja töödest.

(f) koolist väljalangevate neidude arvu vähendamise ning programmide väljatöötamise neidude ja naiste jaoks, kes on enneaegselt koolist lahkunud;

Üldhariduskoolist väljalangenute arv on püsinud suhteliselt stabiilsena. Lisatud tabelist nähtub, et vaid 2002/2003. aastal suurenes väljalangenute arv, mis oli aga tingitud katkestaja mõiste täpsemast defineerimisest. Väljalangevus nii põhikoolist kui ka gümnaasiumist on suurem poiste puhul (vt tabel 10.3.).

Tabel 10.3. Põhikoolist ja gümnaasiumist väljalangevus 2000/2001 kuni 2002/2003

	Põhikool			Gümnaasium		
	Kokku	Tüdrukud	Poisid	Kokku	Tüdrukud	Poisid
2000/01	1025	263	762	610	176	434
2001/02	907	234	673	707	341	366
2002/03	1145	293	852	1038	528	510

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

Koolist väljalangemise põhjused on erinevad: lahkumine Eestist, koolikohustusliku ea lõppemine, koolist välja heitmine, majanduslikud põhjused, surm, perekondlikud ja muud põhjused.

Haridusstatistikas ei peegeldu, kui palju on koolist väljalangemise põhjusena olnud rasedus. Noortel emadel on kooli- ja haridustee jätkamiseks võimalik valida nii päevaõppe kui kaugõppe vahel.

Üheks poiste suurema väljalangevuse põhjuseks arvatakse olevat nende vähene motiveeritus.

Et suurendada õpetajate kompetentsust sugupoolte küsimuses, toetas Haridus- ja Teadusministeerium M. Guriani ja A. C. Ballew käsiraamatu “Poisid ja tüdrukud õpivad erinevalt” eesti keelde tõlkimist ja trükkimist. Raamat ilmus eesti keeles 2004. aasta novembris.

Haridus- ja Teadusministeerium on tellinud uuringuid õpilaste õpiraskuste ja koolist väljalangevuse põhjuste väljaselgitamiseks. Siinkohal võib näitena tuua Ühiskondliku Pedagoogika Uurimise Instituudi 2004. aastal käivitatud uuringu. See on ulatuslik 8.–9. klasside õpilaste, nende õpetajate ja vanemate ankeetküsitlus, mille andmeid töödeldes ja analüüsides peetakse silmas eelkõige soolist aspekti, et rakendada

meetmeid tütarlaste ja poiste õpiraskuste ennetamiseks ja koolist väljalangevuse vähendamiseks.

(g) ühesugused võimalused aktiivselt osaleda spordi- ja kehalise ettevalmistuse üritustes;

Kehakultuuri- ja sporditööd korraldab Kultuuriministeerium.

Haridus- ja Teadusministeeriumi ülesanne on kehalise kasvatuse korraldamine koolides, spordispetsialistide koolitamine ja sporditeaduse arendamine. Sotsiaalministeeriumi ülesanne on puudega inimeste tervise- ja võistlusspordiks soodsate tingimuste loomine ja muude spordiliikumisega seonduvate sotsiaalprobleemide lahendamine.

Spordiseaduses sätestatakse spordi korraldamise ning edendamise üldised organisatsioonilised ja õiguslikud alused; spordiorganisatsioonide ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse organite vahelised suhted ning spordi arendamise põhiülesanded; spordi finantseerimise alused ja rahvusvahelises spordiliikumises osalemise põhimõtted.

Aasta-aastalt on kasvanud nii spordiklubide arv kui harrastusspordiga tegelevate inimeste, sh naiste absoluutarv. Ka naiste osakaal on tõusnud, kui näiteks 1998. aastal moodustasid naised harrastussportlastest 25% ja 1999. aastal 24,4%, siis aastaks 2000 oli suhtarv 28,7%.

(h) juurdepääsu harivale eriteabele, mis aitab kaasa perekonna tervise ja heaolu tagamisele, sealhulgas informatsioonile ja konsultatsioonidele perekonna planeerimise kohta.

Komitee soovitas arendada terviseprojekte, et lahendada teismeliste rasestumise probleemid. Aastatel 2002-2006 on kõigis maakondades ette nähtud läbi viia noorte reproduktiivtervisealane nõustamine.

Eesti Pereplaneerimise Liit korraldab reproduktiiv- ja seksuaaltervise ning pereplaneerimise koolitusi ning teabematerjalide väljaandmist sotsiaal-, tervishoiu- ja haridustöötajatele. Pereplaneerimise Liit ja erinevad valitsusvälised organisatsioonid tutvustavad tänapäevaste kvaliteetsete kontratseptsioonimeetodite kasutamist ja tegutsevad selle nimel, et kontratseptiivid oleksid kättesaadavad.

Aktiivse teavitustöö tulemuseks võib lugeda seda, et vähenemas on raseduste ja sünnituste arv 16-17-aastaste tüdrukute hulgas. (vt tabel 10.4.).

Tabel 10.4. Alla 18-aastaste sünnitajate vanus

Sünnitaja vanus	1999	2000	2001	2002
13	1	1	1	0
14	2	3	2	2
15	14	23	19	22
16	92	97	87	75
17	216	225	184	196

Allikas: Sotsiaalministeerium

11. artikkel

1. Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et likvideerida naiste diskrimineerimine tööhõive valdkonnas ja tagada meeste ja naiste võrdsed õigused, eriti:

(a) õigus tööle kui kõigi inimeste võõrandamatu õigus;

Riiklikult on seadusega reguleeritud tööturuteenuste osutamine igapäevale: teavitamine tööturu olukorrast ja tööturukoolituse võimalustest; töövahendus, tööturukoolitus, kutsenõustamine, tööturutoetus ettevõtluse alustamiseks, hädaabitöö.

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt on keelatud on töö- ja koolituspakkumised, mis on suunatud üksnes ühest soost isikutele, välja arvatud juhul, kui sugu on teatud kutsetegevuse olemuse või sellega liituvate tingimuste tõttu oluline või määrav nõue ning kui taolise erineva kohtlemise eesmärk on õigustatud ja nõue proportsionaalne eesmärgiga.

Tänapäeva Eesti naisele on kutsetöö sama tähtis kui mehele ja mitte ainult palga, vaid ka eneseteostuse pärast. Nende inimeste arv, kes sooviksid töötamise täielikult lõpetada ning koduseks jääda, kui materiaalsed võimalused lubaksid, oli 2003. aastal naiste hulgas 23%, meeste seas isegi pisut rohkem.

Naiste osatähtsus tööjõus on 48,0% (2002. aastal) ning majanduslikult aktiivsed on umbes 52% naistest.

Eesti elanikkonna (15-64-aastased) tööga hõivatuse keskmine määr 2003. aastal oli 62,6%, kusjuures meeste tööhõive määr oli 66,7% ja naiste tööhõive määr 58,8%.

Töötuse tase oli 10%. Kuigi meeste tööhõive tase on kõrgem kui naistel, ületab meeste töötuse tase (10,2%) naiste töötuse (9,9%) taset. Noorte (15-24-aastased) meeste keskmine töötuse määr 2003. aastal oli 16,9%, noorte naiste oma – 26%.

2003. aastal Tallinna Pedagoogikaülikooli sotsioloogide läbiviidud küsitluse andmeil töötas naistest osalise koormusega 10% omal soovil ja 8% tööandja tahtel; meestest vastavalt 5% ja 6% (Hansson, 2004).

Töötajate ja tööandjate teadlikkuse tõstmiseks on eesti keelde tõlgitud ILO väljaanne "Naistööajate õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse ABC".

(b) õigus ühesugustele tingimustele töölevõtmisel, sealhulgas õigusele, et töölevõtmisel kohaldatakse ühesuguseid valikukriteeriume;

Õigus ühesugustele tingimustele ja valikukriteeriumidele naiste ja meeste töölevõtmisel on sätestatud soolise võrdõiguslikkuse seaduses.

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt loetakse diskrimineerivaks juhtumeid, kui tööandja valib tööle või ametikohale, võtab tööle või tööpraktikale, edutab, valib väljaõppeks või ülesande täitmiseks või saadab koolitusele ühest soost isiku, jättes kõrvale kõrgema kvalifikatsiooniga vastassoost isiku, välja arvatud juhul, kui tööandjal on kaalukad põhjused või kui see tuleneb sooga mitteseotud asjaoludest.

Seaduses on *expressis verbis* täpsustatud, et tööandja tegevust loetakse diskrimineerivaks ka siis, kui ta kehtestab töölevõtmisel tingimused, mis seavad ühest soost isikud, võrreldes teisest soost isikutega, ebasoodsamasse olukorda või jätab kõrvale teise isiku raseduse, sünnituse või mõne muu soolise kuuluvusega seotud asjaolu tõttu. Viimase sätte puhul võib diskrimineerimise tuvastamiseks kasutada ka võrdlust teise naissoost isikuga.

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt on tööandja kohustatud 10 tööpäeva jooksul andma kirjaliku seletuse isikule, kes taotleb seda diskrimineeriva käitumise kahtlustamise korral. Seletuses peab tööandja oma valiku põhjendamiseks esitama valitud isiku andmed tööstaaži, hariduse, töökogemuse ja muude tööks vajalike või selgeid eeliseid andvate oskuste kohta või muu põhjenduse.

Soo alusel otsene ja kaudne diskrimineerimine on muuhulgas keelatud töölepingu seadusega.

Töölepingu seaduses keelatakse tööandjal kohelda töölesoovijaid värvates ja töölepingut sõlmides ebavõrdselt. Samuti ei või tööandja kohelda töötajaid ebavõrdselt töösuhetes, näiteks tasustamisel, edutamisel, korralduste andmisel, töölepingu lõpetamisel, ümber- või täiendõppe võimaldamisel.

c) õigus elukutset või tegevusala vabalt valida, õigus ametiredelil tõusta ning olla tööhõivega kindlustatud, samuti õigus kõigile töösoodustustele ja -tingimustele, õigus saada kutsealast ja täiendavat ettevalmistust, sealhulgas ka õigus olla õpilane või saada kõrgema taseme kutsealast ettevalmistust ja regulaarset täiendavat ettevalmistust;

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse alusel saavad isikud oma õigusi kaitsta ka siis, kui tööandja juhib tööd, jaotab tööülesanded või kehtestab töötingimused nii, et ühest soost töötaja või töötajad on vastassoost töötaja või töötajatega võrreldes halvemas olukorras. Seadusega on keelatud ka piirata töö kestust või selle ulatust isiku raseduse, sünnituse või mõne muu soolise kuuluvusega seotud asjaolu tõttu.

Seadusega kohustatakse tööandjaid koguma soopõhiseid tööalaseid statistilisi andmeid, mis vajaduse korral võimaldavad nii tööandjatel endil kui asjaomastel institutsioonidel jälgida ja hinnata võrdse kohtlemise põhimõtte järgimist töösuhetes.

Tööandjatel on kohustus teavitada töötajaid soolise võrdõiguslikkuse seadusega tagatud õigustest ning andma neile või nende esindajatele regulaarselt asjakohast teavet meeste ja naiste võrdse kohtlemise kohta organisatsioonis ning võrdõiguslikkuse edendamiseks kasutusele võetud meetmetest.

Soolise võrdõiguslikkuse seadusega kaitstakse ka tööandja poolsete vastumeetmete eest.

Tööturu horisontaalne ja vertikaalne segregatsioon

Tööturu horisontaalne ja vertikaalne sooline segregatsioon pole eelmise aruande esitamise ajast vähenenud. Segregatsiooni võivad põhjustada nii inimeste teadlikud valikud, mis lähtuvad töö saamise võimalustest kui ka ühiskonna määratud soorollidest tingitud käitumine.

Analüüsides Eesti tööhõive näitajaid tegevusalade ja ametite kaupa, ilmneb nii vertikaalne kui horisontaalne segregatsioon. Naistega võrreldes töötavad mehed enam oskus- ja käsitöolistena ning seadme- ja masinaoperaatoritena. Kokku töötab neis kahes ametis ligikaudu pool meestest (48,7%), samas kui naistest töötab neis ametites vaid 13%. Samas töötavad mehed enam ka juhtivatel ametikohtadel (seadusandjate, kõrgemate ametnike ja juhtidena). Naistest on suurem osa ametis tipp- ja keskastme spetsialistidena. Meestega võrreldes töötab suurem protsent naisi ka ametnikena ning teenindajate ja müüjatena. Majandusharude lõikes töötavad mehed enam põllumajanduses, ehituses ning logistika alal, naised aga rohkem haridus-, tervishoiu- ja kaubandussektoris.

Tegutsemise ettevõtjana

Ettevõtlusega tegelemine sõltub naiste enesesusust ja algatusvõimest, aga ka ühiskonnas valitsevatest traditsioonilistest soolistest stereotüüpidest. Ühiskondlik arvamus taunib naisjuhte. Juhile omistatavaid omadusi – autoritaarne, ratsionaalne, vastutustundeline, väärikas, otsustusvõimeline, tervikule keskenduv, õppimisvõimeline jms peetakse eelkõige mehelikeks ning naisele sobimatuks. Vaid 18% meestest-naistest arvab, et firmajuhtide seas peaks naisi olema rohkem kui praegu, 51% ei pea seda küsimust üldse oluliseks. Tugev ja sõltumatu naisjuht on Eesti ühiskonnas uus nähtus, mis kannab endas uusi väärtusi ning lõhub seniseid käitumismudeleid.

Ettevõtluse alal on naistejuhte meestejuhtidega võrreldes väga vähe. Eesti edukamate ettevõtete loetelus oli neid 2001. aastal 4-6%, maakondade firmades 5-10%, väikestes firmades umbes 11% ja mitmesugustes ettevõtlusvaldkonna firmades keskmiselt 14% (analüüsitud on 2002. aasta Äripäevas avaldatud TOPE; Raitviir, 2003b). Naisjuhte on palju sagedamini neis firmades, millel on ainult naisomanikud või kus omanike seas on naisi. Enamasti on peamine naisomanik firmajuht ise. Meesomanikega firmades naisjuhte peaaegu ei ole. Ettevõtlusvaldkonnad on sooliselt tugevasti segregatsiooniga. Audiitor-, turismi-, koolitus-, rõivatööstus-, toitlustus-, majutus- ja kirjastusfirmade juhtidena töötab naisi sageli (21-54%), samas pole neid üldse või leidub väga vähe saematerjalitootmis-, ehitus-, ehitusmaterjalitootmis-, sõidukimüügi-, autotranspordi ja ekspedeerimisfirmades (0-5%).

2002. aasta uurimus näitab, et ettevõtjatest on umbes 1/3 naised. Sageli on naised väikeettevõtjad või füüsilisest isikust ettevõtjad. Keskmine naisjuht on 30–45 aastane, abielus ja kasvatab kahte last.

(d) õigus võrdsele tasustamisele, kaasa arvatud soodustused; võrdsetele tingimustele võrdse töö puhul, samuti võrdsele suhtumisele töö kvaliteedi hindamisel;

Mees- ja naistöötajatele võrdväärse töö eest võrdse palga maksmine on sätestatud palgaseaduses.

Soolise võrdõiglikkuse seaduse kohaselt ei tohi tööandja kehtestada ühest soost töötajale või töötajatele ebasoodsamaid töö tasustamise või muid tingimusi kui sama või nendega võrdväärset tööd tegevatele teisest soost töötajale või töötajatele. Seadus annab aluse mees- ja naistöötajate palkade võrdlemiseks sama ja võrdväärse töö puhul. Seadust saab rakendada sellise diskrimineerimise likvideerimiseks, mis lähtub erinevatest palgasüsteemidest, ametikohtade klassifikatsioonidest või tööalase hindamise kriteeriumidest.

Töötajal on õigus nõuda tööandjalt selgitust palga arvutamise aluste kohta, samuti saada tööandjalt 15 tööpäeva jooksul kirjalik seletus tema tegevuse kohta, kui isik leiab, et teda on sooliselt diskrimineeritud.

Tööinspeksioonidest laekunud informatsiooni põhjal on Eestis tänaseni tehtud vaid kaks ettekirjutust seoses ebavõrdse tasustamisega sama või võrdväärse töö eest. 2002. aastal tehti ettekirjutus ettevõttele, kes maksis sama tööd tegevatele nais- ja meestöötajale erinevat palka: meessoost töötajale 25 krooni tunnis pluss lisatasu, sama tööd tegevale naistöötajale 15 krooni tunnis pluss lisatasu, vaatamata sellele, et ametijuhendi järgi olid mõlema töötaja tööülesanded samad. Pärast ettekirjutust hakkas tööandja ka meessoost töötajale maksma 15 krooni tunnis, kuid lisatasu täiendavate tööülesannete eest tagas talle endise palga.

2003. aastal tehti teises maakonnas ettekirjutus ettevõttele, kus müüja-kassapidajatele, kes kõik olid naised, maksti sada krooni väiksemat kuupalka kui transporditöölistele, kes kõik olid mehed. Otsesele diskrimineerimisele viitas ka tööandja esindaja väide, mille kohaselt mehed ei tuleks madalama palga eest tööle.

Naiste ja meeste erineva palga probleem on ühiskonnas teadvustatud ja sellekohane diskussioon on käivitunud paari viimase aasta jooksul.

Palgaerinevuste uuringu viis 2004. aastal läbi poliitikauuringute keskus PRAXIS, toetudes Eesti tööjõu-uuringu andmebaasile aastatest 1998–2000. Aastatel 1998–2000 moodustasid naiste palgad keskmiselt 72,7% meeste palkadest.

Uuringust järeldub, et kui arvesse võtta erinevusi isikuomadustes ning elukutsevalikutes, on meeste palgad keskmiselt 23% naiste palkadest kõrgemad. Seega esialgselt keskmisest erinevusest - 27,3%-st on 4,3 protsendipunkti põhjendatav erinevustega naiste ja meeste inimkapitalis jm jälgitavates tegurites.

(e) õigus sotsiaalkindlustusele, eriti pensionile mineku või töötaoleku korral, haiguse, invaliidsuse ja vanaduse korral ning muudel töövõime kaotuse juhtudel, samuti õigus palgalisele puhkusele;

Töötu sotsiaalse kaitse seadusega reguleeritakse töötuna arvelolekut ning töötu riikliku abiraha, ühekordse toetuse ja õppetipendiumi maksmist tööhõiveameti kaudu.

Õigus saada töötu riiklikku abiraha on isikul, kes töötuna arvelevõtmisele eelnenud 12 kuu jooksul on olnud hõivatud tööga või tööga võrdsustatud tegevusega vähemalt 180 päeva. Erandid on loetletud töötu sotsiaalse kaitse seaduses.

Abiraha makstakse töötuna arveloleku ajal üldjuhul kuni 270 päeva, töötul naisel on õigus saada riiklikku abiraha pärast nimetatud ajavahemikku, kui tal on jäänud arsti poolt määratud sünnitustähtajani vähem kui 70 kalendripäeva.

2001. aastast kehtiv töötuskindlustusse seadus sätestab töötuskindlustushüvitise, hüvitise töölepingute kollektiivse ülesütlemise korral ja hüvitise tööandja maksejõuetuse korral.

Keskmine vanaduspension on tõusnud 1551 kroonist 2000. aastal 2072 kroonini 2004. aastal.

Tabel 11.1. Pensionäride arv soo ja vanuse järgi aastal 2003

Põhjus	Kokku	Neist vanuses										
		alla 18	18-24	25-39	40-54	55-59	60-62	63-64	65-69	70-74	75-79	80 ja vanemad
Vanaduspensioni saajad	294 063	-	-	-	1503	15447	31508	30883	70803	60227	45114	38578
Mehed	91 427	-	-	-	696	2531	6368	12454	27014	21104	12754	8508
Naised	202 636	-	-	-	807	12916	25140	18429	43789	39123	32360	30072
Väljateenitud aastate pensioni saajad	2 820	-	-	7	1430	965	219	59	70	46	16	8
Mehed	2 183	-	-	4	1243	543	206	53	64	46	16	8
Naised	627	-	-	3	187	422	13	6	6	0	0	0
Töövõimetus- pensioni saajad	55 480	905	3724	9794	25700	11536	3821	-	-	-	-	-
Mehed	30 897	512	2162	5527	12703	6172	3821	-	-	-	-	-
Naised	24 583	393	1562	4267	12997	5364	-	-	-	-	-	-
Toitjakaotuspensioni saajad – pereliikmed	11 613	7455	3584	265	170	4	5	3	5	7	15	100
Mehed	5 348	3854	1467	7	18	0	1	0	0	0	0	1
Naised	6 265	3601	2117	258	152	4	4	3	5	7	15	99
Rahvapensioni saajad – toitjakaotuspensioni saajate puhul pereliikmed	13 367	5210	1778	1257	1284	304	162	247	605	568	665	1287
Mehed	6 083	2717	756	694	827	193	109	120	288	167	125	87
naised	7 284	2493	1022	563	457	111	53	127	317	401	540	1200

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, www.ensib.ee

Lisaks riikliku pensionikindlustuse seadusele kehtib alates 2004. aastast kogumispensionide seadus, mille eesmärgiks on anda kogumispensioni sisse makseid teinud isikule võimalus saada pensionieas lisaks riiklikule pensionikindlustusele täiendavat sissetulekut.

Seaduses sätestatakse kaks kogumispensioni liiki: kohustuslik kogumispension ja täiendav kogumispension (pensioni II ja III sammas). Kohustuslik kogumispension on seadusega tagatud perioodiline hüvitis, mille saamiseks omandatakse kogumispensionide seaduse ja sotsiaalmaksuseaduse kohaselt kohustusliku pensionifondi osakuid, mis makstakse välja pensionifondist või kindlustusandja poolt.

Oma olemuselt on tegemist individuaalse säästmiskeemiga, kus pensioni suurus sõltub maksete kogusummast ja pensionifondi tootlusest. Liitumine on kohustuslik 1983. aastal ja hiljem sündinutele. Varem sündinutele on liitumine vabatahtlik.

2003. aasta novembri seisuga olid liitunutest 44,6% mehed ja 55,4% naised. Võrreldes rahvaarvuga, on enim liitunuid 18-20-aastaste seas (liitunud üle 90%). 42–46-aastaste hulgas on liitunud ligi 65% naistest ning ca 50% meestest. Vanusevahemikus 21–41 on liitunud ligi pool naistest ja üle 40% meestest.

Täiendav kogumispension on hüvitis, mille saamiseks omandatakse vabatahtliku pensionifondi osakuid või sõlmitakse täiendava kogumispensioni kindlustusleping. Täiendava kogumispensioniga liitunute hulgas (58 248 isikut 2004. aasta esimese kolme kuu jooksul) on naiste osakaal 54%.

1. jaanuaril 2002 jõustunud puhkuseseaduses on mitu soodsat muudatust peredele. Vanemale, kes kasvatab kuni seitsmeaastast last, tuleb puhkust anda siis, kui ta seda tahab, ja vanem, kes kasvatab seitsme- kuni kümneaastast last, peab soovi korral saama puhkust lapse koolivaheajal. Puhkuseseadus võimaldab kasutada nn isapuhkust. Isal on õigus saada ema rasedus- ja sünnituspuhkuse ajal või kahe kuu jooksul pärast lapse sündi 14 kalendripäeva täiendavat lapsepuhkust.

(f) õigus tervisekaitsesele ja ohututele töötingimustele, eriti tingimustele soo jätkamise funktsiooni säilitamiseks.

Töötervishoiu ja tööohutuse seaduse ning toote ohutuse seaduse muutmise seaduses sätestatakse töötervishoiu ja tööohutuse nõuded; tööandja ja töötaja õigused ning kohustused tervisele ohutu töökeskkonna loomisel ja tagamisel; töötervishoiu ja tööohutuse korraldus ettevõtte ja riigi tasandil; vaidemenetluse kord ning vastutus töötervishoiu ja tööohutuse nõuete rikkumise eest.

Töötervishoiu ja tööohutuse nõuete täitmise riiklikku järelevalvet teostab Tööinspektsioon.

Soolise võrdõiguslikkuse seaduse kohaselt on tööandjad kohustatud kujundama töötingimused sobivaks nii naistele kui ka meestele ning tõhustama töö- ja pereelu ühitamist, arvestades sealjuures töötajate vajadusi.

2. Et ära hoida naiste diskrimineerimist abielusoleku või emaduse tõttu ning efektiivselt tagada nende õigust tööle, rakendavad osavõtvad riigid vastavaid abinõusid, et:

(a) keelata sanktsioonide ähvardusel töölt vallandamine raseduse või rasedus- ja sünnituspuhkuse tõttu ning vallandamisel diskrimineerimine perekonnaseisu tõttu;

Kehtivad eelmises aruandes toodud õigusnormid.

Diskrimineerimiseks loetakse seda, kui tööandja kas majanduslikel või tootmisest tingitud põhjustel vallandab või saadab sundpuhkusele kõik need, kes lähiajal on olnud lapsehoolduspuhkusel või võtnud puhkust perekondlikel põhjustel.

b) kehtestada palgalised või nendega võrreldavate sotsiaaltoetustega puhkused, kusjuures säilib endine töö- või ametikoht ja sotsiaaltoetus;

Alates 2001. aastast kehtiva puhkuseseaduse kohaselt antakse lapse emale või isale tema soovil lapsehoolduspuhkust kuni lapse 3-aastaseks saamiseni. Lapsehoolduspuhkuse ajaks peatub tööleping või teenistussuhe ja töötajale makstakse selle aja eest hüvitat vastavalt vanemahüvitise seadusele või lapsehooldustasu vastavalt riiklike peretoetuste seadusele.

2002. aastast alates arvestatakse nii rasedus-sünnituspuhkuse kui vanemahüvitise suurus eelneval aastal sotsiaalmaksuga maksustava tulu põhjal.

(c) ergutada vajalike täiendavate sotsiaalteenuste osutamist, eriti lasteasutuste võrgu loomise ja laiendamise teel, et vanematel oleks võimalik ühitada perekondlike kohustuste täitmist tööga ja osavõtuga ühiskondlikust elust;

Lastepäevahoid on olulisemaid väikelastega peredele osutatavaid teenuseid, mis võimaldab mõlemal vanemal osaleda tööelus.

Valla- või linnavalitsusel on kohustus tagada kõigile oma haldusterritooriumil elavatele kuni seitsmeaastastele lastele võimalus käia (teeninduspiirkonnajärgses) lasteasutuses.

Omavalitsustel on olemas andmebaasid lasteasutustes käivate laste kohta ja laste sündivuse kohta. Kohtade vajaduse prognoosi aluseks on registreeritud sünnid ja elanikeregistri andmed.

Tabel 11.2. Lasteasutused tüübi järgi, 1. jaanuar 2002

Lasteasutus	Lasteasutuste arv	Kohtade arv	Laste arv	Lapsi 100 koha kohta
Lastesõim	10	406	473	117
Lasteaed	533	45 412	45 956	101
Erilasteaed	6	264	253	96
Lastekeskus	1	180	151	84
Lasteaed- algkool	74	3 155	3 019	96
KOKKU	624	49 417	49 852	101

Allikas: Sotsiaalministeerium

Lisaks munitsipaalalluvusega lasteasutustele oli Eestis registreeritud (omas koolitusluba) 34 eralasteasutust.

Kõige enam on koolieelsetes lasteasutustes viie- kuni kuueaastaseid lapsi – 83% vastavas vanuses laste üldarvust. Eestis kasutab lasteaiakohta 31,8% ühe- kuni kaheaastastest lastest ja 74,6% kolmeaastastest lastest. (Eesti Statistikaameti 2002. aasta andmed). Kuigi lapsevanemale, kes kasvatab ühte või enam kuni kolmeaastast last, makstakse lapsehooldustasu, paigutab suur osa peresid lapse lasteasutusse enne tema kolmeaastaseks saamist. Põhjuseks on ema tööleasumine - hooldustasu ei võimalda lapsega kodus olla või kardab ema kaotada kvalifikatsiooni.

Tabel 11.3. Lasteasutustes viibivate laste osakaal vastavas vanuses laste hulgas (ilma õpilasteta), 1. jaanuar 2002

	1	2	3	4	5	6	7
Laste koguarv	12 932	12 044	11 752	12 082	12 674	12 816	13 292
Laste arv lasteasutustes	1 615	6 321	8 770	9 639	10 497	10 680	2 241
Osakaal, %	12,5	52,5	74,6	79,8	82,8	83,3	16,9*

Allikas: Sotsiaalministeerium

* sh seitsmeaastased koolipikendust saanud lapsed

1990. aastate teisel poolel suurenes alla kolmeaastaste laste paigutamine lasteaeda ja taasavati sõimerühmi. See on vähendanud viie- kuni kuueaastaste laste jaoks lasteaiakohti. Omavalitsustes on tekkinud arutelu alla kolmeaastastele lastele täiendavate hoiu- ja tegevusvormide loomise ja nende rahastamise üle.

Lasteasutuste lahtioleku aja kehtestamisel arvestatakse lapsevanemate tööpäeva pikkusega (küsitluste alusel). Arvestatud on ka üksikutel päevadel hiljem töö lõpetavate vanematega.

Rahvastikupoliitika aluste elluviimise strateegia 2005-2008 sisaldab töö- ja pereelu ühitamise meedet. Selle hulka kuuluvad järgmised tegevused:

- avalikkuse teavitamine (sh interneti lehekülje loomine) töö- ja pereelu ühildamise vajalikkusest ja võimalustest, meeste julgustamine pereelus rohkem osalema ja suuremaid kohustusi võtma;
- ettepanekute ja kontseptsiooni väljatöötamine alternatiivsete laste päevahoiu (mängutoad, päevahoid jms) võimaluste kohta, lapsehoidjate ja koduabiliste registri loomine;
- lapsehoidja õppemooduli loomine kutsehariduse süsteemis ja kutsestandardi väljatöötamine;
- lapsehoidja ameti omandamiseks ümberõppe võimaluste pakkumine Tööturuameti kaudu (esmaabikursused, lapse õpetamise oskused jms).

(d) tagada naistele raseduse ajal eriline kaitse, kui nad teevad selliseid töid, mille kohta on tõendatud, et nad on kahjulikud tervisele.

24. aprilli 2003 sotsiaalministri määrusega on kehtestatud töötajate tervisekontrolli kord, mis viiakse läbi tööajal ja tööandja kulul. Töötaja tervisekontroll algab esmase tervisekontrolliga tööleasumisest esimese kuu jooksul ning edaspidi töötervishoiuarsti näidatud ajavahemiku järel, kuid mitte harvem kui üks kord kolme aasta jooksul.

7. veebruari 2001 Vabariigi Valitsuse määrusega on kehtestatud rasedate ja rinnaga toitvate naiste töötervishoiu ja tööohutuse nõuded, et tagada neile ohutu töökeskkond. Määruses sätestatud töötervishoiu ja tööohutuse nõudeid on tööandja kohustatud täitma juhul, kui naistöötaja esitab tööandjale oma seisundi kohta arsti kirjaliku tõendi.

Määruse kohaselt on tööandja kohustatud hindama kõiki töid, mis võivad olla ohtlikud ja millega puutub kokku rase või imetav naine (määruse mõttes nimetatakse lühidalt naistöötajaks rinnaga toitvat naistöötajat). Ohutegurite olemuse, määra ja kestuse alusel hinnatakse riski naistöötaja ohutusele või tema tervisele, samuti võimalikku kahjulikku mõju tema raseduse kulgemisele või rinnaga toidetava lapse tervisele.

Tööandja peab ohutegureid hinnates arvestama ka bioloogiliste ohuteguritega, mis on sätestatud 5. mai 2000 Vabariigi Valitsuse määrusega ning kantserogeenset ja mutageenset ohtu põhjustavate tööprotsessidega, mis on sätestatud 15. veebruari 2000 Vabariigi Valitsuse määrusega.

Hindamise tulemusena ilmnenu riski olemasolu puhul peab tööandja rakendama abinõusid ohutute töötingimuste tagamiseks, konsulteerima töökeskkonnanõukoguga ja vajaduse korral arstiga ning teavitama naistöötajat ja töökeskkonnavolinikku hindamise tulemustest ja rakendatavatest abinõudest. Samuti peab tagama rasedale voodiga puhkeruumi kasutamise võimaluse ning andma sünnituseelseks tervisekontrolliks tööst vaba aega. Kui tervisekontroll toimub tööajal, ei tohi seda palgast maha arvestada.

Naistöötajale ohutu töö tagamiseks võib tööandja ajutiselt kergendada töötingimusi, muuta töökorraldust (sh lühendada tööpäeva ja võimaldada sobivaid puhkepause) või viia ajutiselt üle päevasele või öhtusele tööle. Kui need abinõud ei taga rinnaga toitvale naistöötajale ohutut tööd, on tööandja kohustatud naistöötaja ajutiselt üle viima kergemale või teisele tööle, võttes arvesse tema võimeid ja ametialaseid kogemusi. Ühe meetmena võib kasutada ka ajutist üleviimist päevasele või öhtusele tööle. Kui tööandjal ei ole võimalik naistöötajat ajutiselt kergemale või teisele tööle üle viia, peab ta tööinspektori nõusolekul naistöötaja ajutiselt tööst vabastama. Tööst vabastamise kestuse määrab arst.

3. Seadusandlust, mis puudutab käesolevas artiklis käsitletud õiguste kaitset, vaadatakse uute teaduslike ja tehniliste teadmiste valguses perioodiliselt läbi ning vajaduse korral seda revideeritakse, laiendatakse või tühistatakse.

Rasedate ja rinnaga toitvate naiste töötervishoiu ja tööohutuse nõuded on kehtestatud 2001. aasta valitsuse määrusega.

Määruses on loetletud tööd, mida on rasedal keelatud teha, ning tööd, mida rinnaga toitval naisel on keelatud teha. Määruse kohaselt ei tohi rasedat kohustada töötama kõrge õhurõhu tingimustes; punetistesse ja toksoplasmoosi nakatumise ohu korral, välja arvatud juhul, kui on tõestatud, et rasedal on immuunsus nende haiguste vastu; plii ja selle mürgiste ühenditega; maa all; öösel ning teisaldama käsitsi raskusi. Rinnaga toitvat naist ei tohi kohustada töötama plii ja selle mürgiste ühenditega ning

maa all. Määrus toetub Euroopa õiguse tööhutuse normidele (Euroopa Ühenduste Nõukogu direktiiv 92/85/EMÜ).

12. artikkel

1. Osavõtavad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et likvideerida naiste diskrimineerimine tervishoiuvaldkonnas ning et tagada meestele ja naistele võrdne juurdepääs meditsiinilisele teenindamisele, eriti selles osas, mis puudutab perekonna planeerimist.

Ülalpeetaval abikaasal on õigus taotleda riigi ravikindlustuskaitset, kui tema abikaasa on ravikindlustusega töötaja, avalikus teenistuses töötav isik, juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige, võlaõigusliku lepingu alusel töö- või teenustasusid saav isik või füüsilisest isikust ettevõtja ning kui ta kasvatab vähemalt ühte alla kaheksa-aastast last või kaheksa-aastast last esimese klassi lõpuni või vähemalt kolme alla 16-aastast last. Ravikindlustus on ka neil ülalpeetavatel abikaasadel, kellel seisuga 1.jaanuar 2003 on vanaduspension eani jäänud kuni viis aastat.

Uurimuse “Haiglaravi kasutamine ja kättesaadavus Eestis” (Tartu Ülikooli Tervishoiu Instituut) kohaselt olid 15–44-aastastel naistel rasedus ja sünnitus peamiseks haiglas viibimise põhjuseks. Üha enam isasid viibib lapse sünni juures ning sünnitusjärgsel ajal haiglas, kus on võimalik elada peretubades. Sinna on lubatud ka perekonna vanemaid lapsi. Sünnitushaiglate ja naistenõuandlate juurde on loodud perekoolid, kus nõustatakse tulevasi vanemaid ning kuhu võib pöörduda ka pärast lapse sündi.

Alates 45. eluaastast oli nii meeste kui naiste haiglaravi vajadus tingitud eelkõige vereringeelundite haigustest, esinemissageduselt järgnesid kasvajakasvaja ja luu-lihaskonna ning sidekoehaigused.

Perinataalne suremus vähenes ajavahemikul 1992 – 2001 märkimisväärselt, kusjuures kahanes peamiselt varane neonataalne suremus. See näitab perinataalabi, eriti vastsündinute intensiivravi tunduvat paranemist. Vähenes ka surnultsündivus, mis osaliselt on tingitud paremast sünnieelsest diagnostikast: sõeluuringul leitud eluks sobimatute väärarendite või kromosomaalse anomaaliaga loote korral on pere soovil võimalik rasedus katkestada.

Sünnitajate keskmise vanuse kasv näitab, et laste sünnitamine lükatakse edasi. Kolmandiku võrra on vähenenud teismeliste emade protsent – 2001. aastal oli teismelise eas iga kümnes sünnitaja. Noorte sünnitajate arvu vähenemine on seotud tütarlaste teadmiste paranemise ja usaldusväärsete kontratseptsioonivahendite kättesaadavusega.

Projekti “Noorte reproduktiivtervisealane nõustamine ja sugulisel teel levivate haiguste ennetamine 2002-2006” eesmärgiks on tagada Eesti noorte hea reproduktiivtervis. Projekti tulemus väljendub abortide arvu languses 25% võrra, sh langes 10% võrra 15-19-aastaste rasedate arv ning sugulisel teel levivatesse haigustesse esmashaigestumus (Eesti meditsiinistatistika büroo 1999. aasta andmetel

oli sugulisel teel levivate haiguste esmajuhude arv 9606). Projekti koordineerib Eesti Pereplaneerimise Liit.

Noorte reproduktiivtervise projekti alusel on peaaegu kõigis maakondades loodud noorte nõustamiskeskused. Aastal 2004 külastati keskusi kokku 24 000 korda. Keskuses kontrollitakse noore inimese suguhaiguse kahtlust ja antakse seksuaaltervisealast nõu. Enamus külastustest on aga seotud rasestumisvastaste vahendite saamise sooviga. Vähenenud on olnud siiski noormeeste pöördumine, keskuste külastajatest on noormehi vaid 4%. 2003. aastal tutvustati teenust eelkõige vene keelt kõnelevate noorte hulgas, 2004. aastal pöörati enam tähelepanu noormeeste teavitamisele.

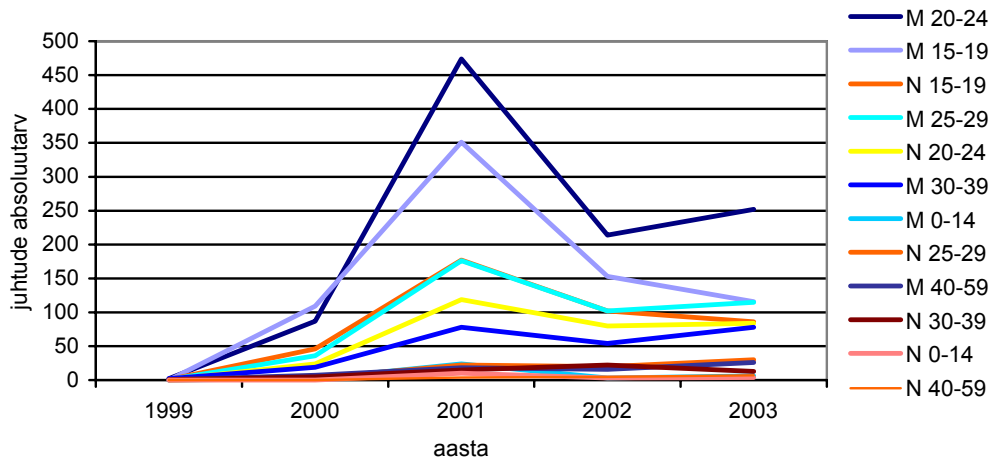
Noorte nõustamiskeskuste tööd tutvustatakse õpilastele ka teiste seksuaalkasvatuse projektide kaudu. Heaks võimaluseks küsida anonüümset nõu on interneti kodulehekülje www.amor.ee vahendusel.

Aastal 2003 külastas noorte nõustamiskeskuseid 22 189 (sh 82 ravikindlustuseta) noort, neist esmaste pöördumiste osakaal oli 17%. Noortekeskuste külastajatest on 88% õpilased ja üliõpilased, 78% eestlased ja 22% teistest rahvustest.

Rasestumisvastaste vahendite kasutamise kohta Eestis puuduvad täpsed ja süstemaatilised andmed. Sotsiaalministeeriumi tervishoiustatistika andmetel kasutas 2001.aastal fertiilses eas naistest 18,2% hormonaalset kontratseptiooni ja 14,5% emakasisest spiraali. Võrreldes 1992. aastaga, suurenes hormonaalse kontratseptiooni kasutajate arv üle nelja korra ja emakasisese vahendi kasutajate arv vähenes – vastavalt 3,9% ja 20,9%. Andmed peegeldavad vaid nende naiste käitumist, kes naistearsti külastavad.

Nii abortide üldarv kui legaalselt indutseeritud abortide arv 1000 fertiilses eas naise kohta on viimase 10 aasta jooksul vähenenud enam kui poole võrra. Muutumatusena püsib aga kordusabortide sagedus: 1996.–2001. aasta abordipatsientidest 68% katkestas teise või enama raseduse.

Kõigil naistel, kes rasedusega arvele võetakse, soovitatakse teha HIV-test. Eestis on HIV-positiivseid rasedaid aastate jooksul registreeritud 140. Osa nendest rasedustest ei ole lõppenud sünnitusega, vaid on katkenud või katkestatud. Esimest korda leiti rasedal HI-viirus 1993. aastal. Esimene HIV-positiivne sünnitas 1999. aastal. Teadaolevalt on sünnitanud 63 HIV-positiivset. Emalt on andmete põhjal nakkuse saanud viis last. HIV-rasedate hulk on aastate jooksul suurenenud – 2001. aastal 35, 2002. aastal 55 ja 2003. aastal 64.

Joonis 12.1. HIV-positiivsed vanuse ja soo järgi aastail 1999–2003

HIV/AIDS levik

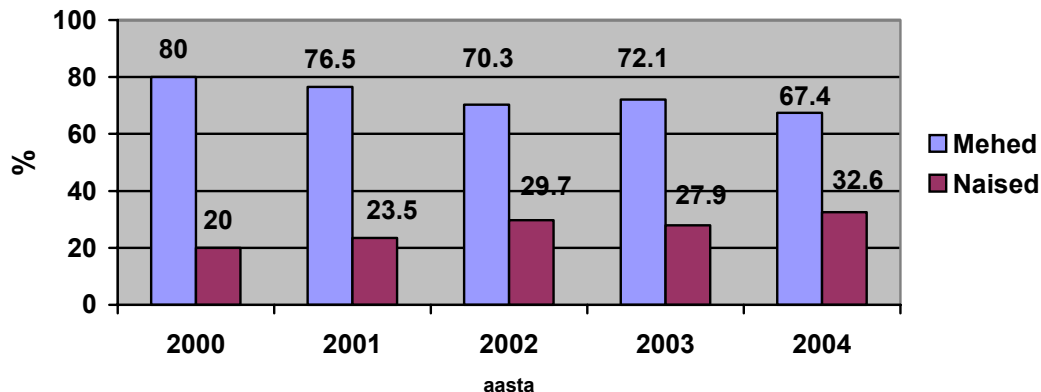
Valdav enamuse HIV-kandjatest on mehed, kuid naiste osakaal on viimaste aastate jooksul tõusnud. Kui 2000. aastal moodustasid naised 20% registreeritud HIV-juhtudest, siis 2002. aastal moodustasid naised 30%. 2003. aastal moodustasid naised registreeritud HIV-kandjatest 28% ning 2004. aasta 19. augusti seisuga on nakatunutest naisi 32%.

2003. aastal Sotsiaalministeeriumi poolt 15-24-aastaste hulgas läbiviidud uuringust selgus, et viimase aasta jooksul oli 54% eiranud turvalisust seksuaalvahekorras. Vaid 53% teadsid HIV-i nakatumise põhjuseid.

Soorollidele esitatavate ootuste tõttu käituvad noored mehed riskantsemalt nii seksuaalkontakte luues kui narkootikumide tarbides. Need noormeeste grupid, kus on valdavalt traditsioonilisemad ettekujutused maskuliinsusest, peavad näiteks narkootikumide süstimist mehelikumaks kui tablettide tarvitamist. Küsitlustest on selgunud ka see, et pool HIV-positiivsetest noortest naistest on hakanud narkootikumide tarbima oma meessõprade eeskujul.

Peale bioloogiliste erinevuste, mis teeb noored naised mitmeid kordi vastuvõtlikumaks nakatumisele, pole vähemtähtis sotsiaalselt kujunenud ettekujutus naistele omastest soorollidest, mis pigem eeldab allumist, nõustumist kui omaenda isiksuse ja tervise kaitsmist.

Joonis 12.2. 2000.-2003. aastal registreeritud HIV-kandjad sugude lõikes (%)

AIDS-i oli Eestis 2004. aasta 19. augustiks diagnoositud 54 inimesel. 2003. aasta lõpu seisuga oli surnud 60 HIV-positiivset (neist 21 olid AIDS-i haiged), kellest 19 suri AIDS-i tõttu, teised narkootikumide üledoseerimise, vigastuste, infarkti jms tõttu.

Võrreldes 2002. aastaga, diagnoositi 2003. aastal AIDS-i juhtumeid ligi kolm korda rohkem. Kui 2002. aastal oli 1 miljoni elaniku kohta diagnoositud AIDS-i juhtude arv 2,9, siis 2003. aastal 8,1.

HIV-nakkuse leviku järelevalve Eestis algas 1987. aastal. Järelevalvega tegelevad esmased diagnostikagrupid (25 tavasõeluuringlaborit), mis asuvad kõigis riigi suuremates meditsiini-asutustes, ning referentslabor Tallinnas. Eestis on HIV-i testimine vabatahtlik ja seda võib teha ainult inimese enda nõusolekul. Kohustuslik on aga doonorvere ja siirdatavate organite testimine. Eestis saab ennast tasuta anonüümselt testida AIDS-i nõustamiskabinetides ja noorte nõustamiskeskustes (kuni 18-aastastele tasuta). Samuti testitakse HI-viiruse suhtes veredoonoreid, kinnipeetavaid, relvajõududes teenijaid, rasedaid ning tuberkuloosi ja sugulisel teel levivaid haigusi põdevaid inimesi. HIV-teste teevad ka pere- ning eriarstid.

HIV/AIDS-i ennetustegevuse aluseks on valitsuse 16. jaanuaril 2002 kinnitatud HIV/AIDS-i ennetamise riiklik programm aastateks 2002-2006. Parlamendi majandus- ja sotsiaalinfo osakonna tellimisel viidi 2004. aastal läbi HIV/AIDS-i ennetustegevuse hindamine ja töötati välja soovitusel selle jätkusuutlikkuse tagamiseks. Vabariigi Valitsuse 11. augusti 1998 korraldusega kinnitati rahvatervise teadus- ja arendustegevuse riiklik sihtprogramm aastateks 1999-2009.

2. Sõltumatult käesoleva artikli 1. lõike sätetest tagavad osavõtvad riigid naistele raseduse, sünnituse ja sünnitusjärgsel ajal vastava teenindamise, samuti raseduse ja rinnaga toitmise ajal vastava toitlustamise, osutades vajaduse korral tasuta teenuseid.

Sünnitusabiasutuste arv (kokku 19) ei ole muutunud. Kõrgema etapi sünnitusabiasutusi on kolm. Teise etapi asutused on maakonnahaiglate sünnitusosakonnad ja erahaiglad.

Suuremad muutused on toimunud rasedate jälgimises. Aastal 1992 tehti ultraheli-sõeluuring enne 21. rasedusnädalat 29,6%-le ja 2001. aastal 86,2%-le rasedatest.

13. artikkel

Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et likvideerida naiste diskrimineerimine muudes majanduse ja sotsiaalelu valdkondades ning tagada meestele ja naistele võrdsed õigused, eriti:

(a) õigus perekonnatoetusele;

Peretoetused

Peretoetuste liikideks on lapse sünnitoetus, lapsetoetus, lapsehooldustasu, üksikvanema lapse toetus, ajateenija lapse toetus, lapse koolitoetus, eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus, elluastumistoetus, kolme- ja enamalapselise pere ning kolmikuid kasvatava pere toetus ning lapsendatud lapse toetus.

Peretoetusi makstakse kõigile lastele kuni nende 16-aastaseks saamiseni. Kui laps õpib põhikoolis, gümnaasiumis või põhikooli baasil kutseõppeasutuses, siis on tal õigus saada peretoetusi kuni 19-aastani.

Lastega perede maksusoodustused

Eesti elanikud võivad oma aastasest tulust maha arvata alla 26-aastase lapse või ülalpeetava koolituskulud. Samuti võib üks lapse vanematest või last ülalpidav inimene maksustamisperioodi tulust maha arvata täiendavat maksuvaba tulu iga kuni 17-aastase lapse kohta alates kolmandast lapsest.

Sündivust toetava meetmena kustutab riik väikelast kasvataval kõrg- või kutsekooli lõpetanud vanemal osaliselt õppelaenu. Kustutamisele õigust andvate õppeaastate laenujäägist kustutatakse ühe lapse puhul 50% (ja iga järgmise lapse sünni puhul kustutab riik allesjäänud laenujäägist uuesti 50%), kaksikute puhul 75% ning kolmikute puhul 100% laenujäägist.

Tabel 13.1. Peretoetuste suurus kroonides

Toetuse liik	Toetuse suurus (kroonides)
Lapse sünnitoetus	esimene laps 3750 järgmised 3000
Lapsetoetus (makstakse lapse 16-aastaseks saamiseni või kui laps jätkab õpinguid päevases õppevormis või meditsiinilistel näidustustel mõnes muus õppevormis kuni 19-aastaseks)	

saamiseni või 19-aastaseks saamisel õppeaasta lõpuni)	
· esimesele lapsele	300
· alates teisest lapsest	300
Lapsehooldustasu (suurused lapse kohta)	
· kuni 1-aastase lapse vanemale	700
· 1-3-aastase lapse vanemale	600
· 3-8-aastase lapse vanemale (makstakse, kui peres on lisaks kuni 3-aastaseid lapsi)	300
· 3-8-aastase lapse vanemale, kui peres on kolm või enam last (makstakse juhul, kui peres on vähemalt kolm üle 3-aastast lapsetoetust saavat last)	300
Üksikvanema lapse toetus (makstakse, kui lapse sünniaktis puudub kanne isa kohta või see on tehtud ema ütluste alusel või kui teine vanem on tunnistatud tagaotsitavaks)	300
Ajateenija lapse toetus	750
Lapse koolitoetus (makstakse iga õppeaasta alguses)	450
Eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus	900
Elluastumistoetus (lastekodust lahkuvatele noortele)	6000
Kolme- ja enamalapselise pere ning kolmikuid kasvatava pere toetus (makstakse kord kvartalis)	lapsetoetust saavate laste arv korrutatuna 150-ga (kolmikute puhul on toetuse suurus 4x150)
Lapsendamistoetus (ühhekordne)	3000

(b) õigus saada laenu, hüpoteegilaenu ja muid krediite;

Eestis on arvukalt krediidasutusi, kes pakuvad laenu. Kui laenuaotleja vastab panga kehtestatud tingimustele, siis ei ole takistusi laenu saamiseks.

Krediidasutuste klientide statistika sugude lõikes ei ole kättesaadav.

(c) õigus osaleda puhkusega seotud üritustes, sporditegevuses ja kõigis kultuurielu valdkondades.

Soolise diskrimineerimise üldkeeld kehtib kõigis ühiskonnaelu valdkondades.

Õiguslikke piiranguid naistele osalemiseks erinevatel üritustel, spordis ja kultuurielus ei ole. Takistuseks võib olla pigem aja- või rahapuudus. Tänu suuremale kogutööpanusele on naistel vaba aega vähem kui meestel. Vahe on keskmiselt üle 45 minuti päevas, sealjuures argipäeviti kahaneb see vahe pea poole tunnini, kuid nädalalõppudel ulatub ligi tunnini.

Naised teevad tasuta tööd kodumajapidamise ja perekonna heaks meestest rohkem eranditult kõigis vanusegruppides. Sealjuures suurimad vahed naiste kahjuks ilmnevad taas kesksel, lastekasvatamisega seotud eluetapil, mil kodus on alaealised lapsed ning mil ühtlasi kutsetöö koormus ületab keskmist. Näiteks koolieelikute emad teevad kodutöid kokku üle viie tunni päevas, s.o ligi 2,5 korda rohkem kui samavanuste laste isad. Lisaks laste hoidmisele ja nendega tegelemisele (sh koolitöodes abistamine jms) kaasneb lastekasvatamisega paratamatult ka majapidamistöde kasv (söögitegemine, koristamine, pesupesemine jms) – ja see langeb peamiselt pereemade õlgadele.

Tabel 13.2. Vaba aja tegevustele kuluv aeg töötavatel meestel ja naistel vanuse järgi, põhitegevusena keskmiselt päevas (tundi, minutit)

Põhitegevus	Vanus				
	Kõik	15-24	25-44	45-64	65+
TV ja video					
Mehed	2:23	2:18	2:25	2:24	2:14
Naised	1:52	1:56	1:46	2:00	1:54
Vahe + -	- 0:31	-0:22	- 0:39	- 0:24	- 0:20
Suhtlemine*					
Mehed	0:34	1:13	0:32	0:22	0:31
Naised	0:35	0:49	0:37	0:30	0:09
Vahe + -	+0:01	- 0:24	+ 0:05	+ 0:08	-0:22
Lugemine					
Mehed	0:32	0:20	0:29	0:38	0:44
Naised	0:35	0:22	0:32	0:42	1:06
Vahe + -	+ 0:03	+ 0:02	+ 0:03	+ 0:04	+ 0:22
Sport ja liikumine (sh kalal, jahil, metsas)					
Mehed	0:21	0:27	0:19	0:21	0:26
Naised	0:14	0:24	0:14	0:10	0:23
Vahe + -	- 0:07	- 0:03	- 0:05	- 0:11	-0:03
Muud hobid ja mängud**					
Mehed	0:10	0:18	0:08	0:08	0:15
Naised	0:06	0:08	0:05	0:05	0:07
Vahe + -	- 0:04	- 0:10	- 0:03	- 0:03	- 0:08
Passiivne puhkus					
Mehed	0:14	0:09	0:13	0:17	0:33
Naised	0:10	0:07	0:10	0:12	0:19
Vahe + -	- 0:04	- 0:02	- 0:03	- 0:05	- 0:14
Kultuuri- ja meelelahutusüritused ***					
Mehed	0:07	0:16	0:06	0:04	0:02
Naised	0:05	0:13	0:05	0:03	0:09
Vahe + -	- 0:02	- 0:03	- 0:01	- 0:01	+ 0:07
Raadio ja muusika kuulamine (sh salvestamine)					
Mehed	0:06	0:06	0:04	0:07	0:17
Naised	0:04	0:05	0:02	0:05	0:07
Vahe + -	- 0:02	- 0:01	- 0:02	- 0:02	- 0:10
Liikumine vaba aja eesmärgil					
Mehed	0:20	0:31	0:21	0:14	0:17
Naised	0:19	0:33	0:22	0:12	0:11
Vahe + -	- 0:01	- 0:01	+ 0:01	- 0:02	- 0:06
Kokku vaba aega					
Mehed	4:47	5:38	4:37	4:35	5:19
Naised	4:00	4:37	3:53	3:59	4:25

*Suhtlemine hõlmab nii peresisest kui –välist seltskondlikku läbikäimist ja vestlusi, sh telefonivestlusi, külaliste vastuvõtmist, külaskäike jm suhtlemist väljaspool kodu (kohvikus, restoranis, baaris jm)

** Muud hobid/mängud hõlmavad nii kunstilisi, tehnilisi kui muid hobisid - harrastusi, sh arvutiga seotud tegevusi ja kommunikatsiooni, samuti laua-, arvuti-, üksik- ja hasartmänge

*** Kultuuri- ja meelelahutusüritused hõlmavad nii kultuuriasutustes (kino, teater, kontsert, näitus, muuseum, raamatukogu) ja spordiüritustel kui ka ekskursioonidel, loomaaias jm meelelahutuspaikades (lõbustuspark, kasiino) käimist

Eesti Tervisekasvatuse Keskuse küsitluste andmeil on naiste seas 1990. aastatest alates regulaarne spordi- ja liikumisharrastus üha hoogustunud.

Eesti Olümpiakomitee edendab muu hulgas ka liikumist "Naised spordis". Igal aastal valitakse parim nais- ja meessportlane.

14. artikkel

1. Osavõtavad riigid arvestavad, et maal elavad naised puutuvad kokku eri probleemidega ning etendavad märkimisväärset osa oma perekonna heaolu tagamisel, olles sealhulgas tegevad mittekaubalistes majandusharudes, ning osavõtavad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et tagada käesoleva konventsiooni rakendamine maal elavate naiste suhtes.

Tööpuudus maapiirkonnas

Teravaks probleemiks maal on kujunenud tööpuudus ja mitteaktiivsus. 2000. aastal oli maal 28 500 töötut (13,8%) ja 144 300 mitteaktiivset tööotsijat ehk 41,2% tööealisest elanikkonnast.

2001. ja 2002. aastal töötus vähenes. Mitteaktiivsete tööotsijate osatähtsus vähenes 2001. aastal 0,4%, kuid 2002. aastal kasvas taas (+2,8%). 2001. aastal vähenes keskmine töötute arv maal 800 võrra, mis alandas töötuse määra 13,4%-ni. Töötus vähenes 2002. aastal veelgi – 9,4%-ni ning eelneva aastaga võrreldes oli maapiirkonnas 10 700 töötut vähem.

Suhteliselt kõrge tööpuuduse ajal on aga probleemiks kvalifitseeritud tööjõu puudus. Põllumajandusministeeriumi tellimisel ja Maaelu Arengu Instituudi teostatud mittepõllumajandusliku ettevõtluse 2001. aasta uuring näitas, et maapiirkonnas ei ole piisaval hulgal vabu töötajaid, kelle kvalifikatsioon ja tööoskused ettevõtjaid rahuldaks. Suure osa registreeritud töötute (28%) haridustase on kas põhiharidus või alla selle, hõivatutest olid põhiharidusega aga ainult 10,4%.

Võrreldes linlastega, on maal elavatel naistel ja eriti meestel tavaline töönädal pikem, nii täis- kui osajatööl. Samal ajal on ka lõhe meeste ja naiste töönädala pikkuse vahel maal suurem kui linnas.

Tabel 14.1. Keskmise nädalatööaeg* soo, elukoha ning täis- ja osajaga töötamise järgi, 1999 ja 2002 (aasta keskmine, tundi)

	Mehed				Naised				Vahe, võrreldes meestega, +/- tundi	
	tavaline nädal		uuringu-nädalal		tavaline nädal		uuringu-nädalal		tavaline töö-nädal	
	1999	2002	1999	2002	1999	2002	1999	2002	1999	2002
<u>Kõik</u>										
Täisajatöö	44.59	43.10	42.47	40.98	42.28	41.52	39.48	38.77	- 2.31	- 1.58
Osaajatöö	23.62	22.18	21.01	19.45	21.83	22.21	20.34	19.40	- 1.79	+ 0.03
Kokku	43.49	42.11	41.35	39.96	40.44	39.15	37.76	36.39	- 3.05	- 2.96
<u>Linn</u>										
Täisajatöö	44.02	42.61	41.94	40.38	41.70	41.24	39.16	38.55	- 2.32	- 1.37
Osaajatöö	23.67	21.82	21.72	18.28	21.83	21.82	20.35	18.90	- 1.84	0.00
Kokku	42.99	41.61	40.92	39.32	39.96	38.94	37.51	36.22	-3.03	- 2.67
<u>Maa</u>										
Täisajatöö	45.83	44.25	43.63	42.38	43.83	42.36	40.34	39.41	- 2.00	- 1.89
Osaajatöö	23.53	23.08	19.68	22.33	21.82	23.20	20.33	20.67	- 1.71	+ 0.12
Kokku	44.56	43.28	42.26	41.46	41.73	39.77	38.43	36.88	- 2.83	- 3.51

* Selgitus: tavaline nädal – tüüpiline töönädala kestus pikema perioodi jooksul; uuringunädal – tegelikult töötatud tunnid ajakasutusuuringu nädalal; 1999. aasta osas II kvartali andmed.

Allikad: Tööjõud 1999, ESA, 1992, lk 73; Tööjõud 2002, ESA, lk 97.

Statistikaameti kogumiku “Ettevõtete majandusnäitajad 2001” andmetel tegutses Eestis 2001. aastal 753 põllumajandus- ja jahindusettevõtet, mis oli 50 võrra vähem, võrreldes 2000. aastaga. Ligi 75% ettevõtetest oli alla 20 töötajaga, 100 ja enama töötajaga ettevõtteid oli 22.

Valitsuse kinnitatud ettevõtluspoliitika dokumendis "Ettevõtlik Eesti" keskendutakse inimressurssi ja ettevõtlust toetava tugistruktuuri arendamisele, finantseerimisvõimaluste parandamisele, ettevõtlusalase informatsiooni levitamisele ja asjaajamise lihtsustamisele.

Investeeringud ning regionaalarengu strateegia

Euroopa Liidu liitumiseelne programm SAPARD käivitus Eestis 2001. aastal. Eesti suunas SAPARDi toetused põllumajanduse konkurentsivõime suurendamisele ning maapiirkonna elukeskkonna, ettevõtluse ja infrastruktuuri arendamisele, et muu hulgas leevendada maapiirkonna arengut pärssivaid probleeme. Toetatud on maaturismi, käsitööstust ja teenindusettevõtlust, vähi- ja kalakasvatust ning toiduainete töötlemist väikeettevõtetes – paljuski naistöötajate kasutatavaid valdkondi.

2003. aastal alustati külade arengule suunatud kohalikul algatusel põhinevate tegevuste toetamist. Selle meetme eesmärk on soodustada külade arengut, elanike omaalgatust ja koostöötahet ning parandada külaelu kvaliteeti. Näiteks toetatakse investeeringuid üldkasutatavatesse hoonetesse, internetiühendusega infopunktidesse jne.

Eesti regionaalarengu strateegia kohaselt on regionaalpoliitika eesmärgiks saavutada regionaalarengu tasakaalustatus sedavõrd, et ühegi maakonna:

a) keskmine elatustase ei oleks madalam kui 75% Eesti keskmisest; b) tööpuudus ei ületaks enam kui 35% Eesti keskmist; c) kohalike omavalitsuste maksutulu laekumine ei oleks madalam kui 75% Eesti keskmisest, mille arvutamisel on välja jäetud Tallinna linn.

Maapiirkonna infrastruktuuri ja elukeskkonna parandamiseks antakse vastavalt maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusele maaelanikele erinevaid riiklikke toetusi.

2. Osavõtavad riigid rakendavad kõiki vastavaid meetmeid, et likvideerida naiste diskrimineerimine maarajoonides ning tagada, et mehed ja naised võtaksid võrdsuse alusel osa maarajoonide arendamisest ja saaksid niisugusest arendamisest kasu, ning eriti kindlustavad sellistele naistele õiguse:

a) kõigil tasanditel osaleda arenguplaanide väljatöötamisel ja realiseerimisel;

Kuigi viimaste kohalike omavalitsuste volikogude valimiste tulemusena on kohalike omavalitsuste juhtide hulgas naisi alla 20%, mõjutavad ja arendavad maanaised maaelu ning kohalikke otsustajaid.

Riiklikke, piirkondlikke ning institutsionaalseid strateegiaid, poliitikaid ja tegevuskavasid planeerides, ellu viies ja hinnates peavad kohalikud omavalitsusüksused lähtuma naiste ja meeste erinevatest vajadustest ja ühiskondlikust staatusest ning arvestama, kuidas rakendatud ja rakendatavad meetmed mõjutavad naiste ja meeste olukorda ühiskonnas. Kohalike omavalitsusüksuste asutuste moodustatud komisjonides, nõukogudes ja teistes kollegiaalsetes kogudes peavad võimaluse korral olema esindatud mõlemad sugupooled.

Alates 2001. aastast toetab riik naisorganisatsioonide koostööd. Sihtfinantseeritavatest projektidest 2/3 on püsivaltn olnud maal tegutsevate organisatsioonide toetuseks.

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu tellimisel 2003.aastal läbiviidud uuringu põhjal võib väita, et Eesti elanikkonnas on ülekaalus arvamus, et inimesed ise peaksid osalema nii kohalike kui ka Eesti probleemide lahendamises, mitte jätma neid kohalike poliitikute, ametnike või parlamendi ja valitsuse ülesandeks.

Mittetulundusühingute olulisemaks rolliks peetakse huvigruppide arvamuse esiletoomist ja avalikkuse teavitamist, kodanikualgatuse mobiliseerimist ning demokraatlike väärtuste kandmist ja hoidmist.

Üle-eestiline võrgustik on erinevatel naisorganisatsioonidel – Eesti Maanaiste ühendusel, Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioonil, Eesti Naisliidul, Eesti Naiskodukaitsel, poliitiliste parteide naisühendustel jne. Naisorganisatsioonid on ühinenud regionaalsetesse naiste ümarlaudadesse.

Eesti külade ja väikelinnade liikumine Kodukant on mittetulundusühingute liit, mille asutasid 1997. aasta oktoobris 13 organisatsiooni. Praeguseks ühendab Kodukant 15 maakonnaühendust, kolme rahvuslikku ühendust ja seitset kohalikku organisatsiooni. Liikumise Kodukant põhieesmärgiks on Eesti maaelu ja külade säilimine, taaselustamine ja harmoonilisele arengule kaasaaitamine, sealhulgas maamajanduse ja rahvuskultuuri ning erinevate külaliikumiste toetamine.

2003. aastal loodi kõigis Eesti maakondades kohapealse initsiatiivi tulemusena maakondlikud külade organisatsioonid ehk maakondlikud Kodukandi organisatsioonid.

Liikumise Kodukant president on naine, juhatusse kuulub viis naist ja kaks meest. Liikumisel on oma infoleht, mida toimetab naisterahvas. Liikumise esindajad muudes organisatsioonides ja sihtasutustes on peamiselt naisterahvad.

Aasta-aastalt osaleb liikumine üha enam seadusloomes ja maaelu käsitlevate riiklike ja EL programmide käivitamisel, tehes koostööd parlamendi kohaliku algatuse töögrupi, erinevate organisatsioonide ja ministeeriumitega. Maanaistel on ühinguid, mis jagavad infot ning annavad koolitust.

(b) kasutada vastavaid meditsiiniteenuseid, sealhulgas informatsiooni ja teenuseid perekonna planeerimise küsimustes;

Teemat on käsitletud artikli 12 juures.

(c) kasutada vahetult sotsiaalkindlustusprogrammide hüvesid;

Lisaks sotsiaalkindlustusprogrammidele ja –skeemidele, mis kehtivad ühtemoodi linna- ja maanaiste kohta, määravad ka linnad ja kohalikud omavalitsused kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse ning valla- ja linnaeelarve seaduse alusel erinevaid toetusi.

Põllumajandustootja saab taotleda rahalist abi, millega osaliselt katta enda asendamise kulud kuni 28-päevase puhkuse ajal. Põllumajandustootja asendamise toetust võib taotleda äriregistrisse või maksukohuslaste registrisse kantud füüsilisest isikust ettevõtja, osühing ja aktsiaselts, milles on vastavalt üks osanik või üks aktsionär, kes tegeleb loomakasvatusega ja kes muu hulgas on tasunud kvalifitseeritud (kutsestandardiga) asendajale asendustasu.

Rahvastikuministri büroo tellitud ja Tartu Ülikooli sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika osakonna läbiviidud uurimus omavalitsuste toetuste kohta lastega peredele näitab, et suurima osa lastele ja lastega peredele mõeldud kulutustest hõlmasid haridusega

seotud kulutused (70%). Päevahoid moodustas 21%, huviharidus 7% ja kohalikud peretoetused 2% kogu lastele mõeldud toetusest.

25% omavalitsustest (59) toetas peresid nn. beebipakkidega, mis sisaldab imikule vajalikke tarbeid. 9% omavalitsustest määras toetusi paljulapselistele peredele. Linnades oli keskmiseks summaks aastas lapse kohta 512 ja maal 1085 krooni. Eesti keskmine näitaja oli 1004 krooni.

(d) saada iga liiki ettevalmistust ning formaalset ja mitteformaalset haridust, kaasa arvatud funktsionaalkirjaoskus, samuti kasutada iga liiki ühiskondlike või põllumajanduslike konsultatiivtalituste teenuseid, eriti oma tehnilise taseme tõstmiseks;

Maakondlikud arenduskeskused pakuvad tasuta nõustamisteenust alustavatele ja tegutsevatele ettevõtetele, kohalikele omavalitsustele, alustavatele ja tegutsevatele mittetulundusühingutele ja sihtasutustele. Nimetatud arenduskeskused moodustavad võrgustiku, mille koordinaatori rolli täidab Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

2001. aasta lõpus käivitas Põllumajandusministeerium projekti põllu- ja maamajandusliku teabe levi ja nõuandetegevuse tõhustamiseks (PIKK-projekt). Projekti põhjal käivitati maaettevõtjatele suunatud internetiportaal (<http://www.pikk.ee>) ning teabelevisüsteem koos koordineeriva üleriigilise keskuse ja maakondlike keskustega. Teabelevisüsteem aitab põllumajandustootjal ja maaettevõtjal teavet leida ja mõista ning annab Põllumajandusministeeriumile regulaarselt tagasisidet maaettevõtjate teabevajaduse kohta.

Eesti külade ja väikelinnade liikumise Kodukant üldkogu lõi 2003. aastal erakooli Kodukandi Koolituskeskus, mis tegutseb Eesti erinevates piirkondades. Koolituskeskus on täiskasvanute koolitusasutus, mis annab täiend- ja vabahariduslikku koolitust, tegeleb kõigi maaelu ja –inimest puudutavate aspektidega ning loob alused igakülgseks arenguks maal.

2003. aastast alates tegutseb üleriigilise koordineeriva keskusena Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, mille juurde loodud teabekeskuse juhendamisel jätkavad tegutsemist maakondade teabekeskused. Enamikus maakondades tegutseb teabekeskusena kohalik taluliit. Lisaks igapäevasele teavitamistöele korraldavad teabekeskused maaettevõtjatele õppepäevi. Kõik nimetatud maainimeste teabe- ja koolitusvõimalused on suunatud nii naistele kui meestele.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus võtab jooksvalt vastu taotlusi nõustamistoetuse saamiseks. Nõustamistoetuse eesmärk on võimaldada ettevõtjatel osta professionaalsetelt konsultantidelt soodustingimustel ettevõtlusalaseid konsultatsioone, toetada ettevõtete kasvu ja uute töökohtade loomist, pakkudes ettevõtluseks vajalikku oskusteavet ja aidates ettevõtjail uusi turgusid leida. Taotlejaks võib olla füüsilisest isikust ettevõtja või Eestis äriregistrisse kantud väike- ja keskmise suurusega ettevõtte, milles riigi või kohaliku omavalitsuse osalus ei ületa 25%.

Põllumajanduslikku individuaalnõuandeteenust kasutab aastas keskmiselt 2000–2500 põllumajandustootjat. Eestis oli 2003. aasta juunis 96 atesteeritud nõustajat, kes võivad osutada riigi toetatavat nõuandeteenust.

(e) moodustada eneseabistamise grupe ja kooperatiive, et tagada endale võrdsed majanduslikud võimalused palgatöö või sõltumatu töise tegevuse kaudu;

Tabel 14.2. 15-74-aastaste palgatöötajate osakaal naiste ja meeste lõikes, kes on tegevad põllumajanduse, jahinduse ja metsamajanduse ning kalanduse valdkondades

15-74-AASTASED PALGATÖÖTAJAD					
	1999	2000	2001	2002	2003
Mehed ja naised	30.0	25.6	22.9	22.9	21.3
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	2.1	2.0	1.7	1.4	1.6
Kalandus					
Mehed	18.9	17.2	16.0	15.2	14.0
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	2.0	1.8	1.5	1.1	1.5
Kalandus					
Naised	11.1	8.4	6.8	7.7	7.3
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	30.0	25.6	22.9	22.9	21.3
Kalandus
Märkus: Mõõtühik: tuhat aasta keskmine					

Statistikaamet, www.stat.ee

Tabel 14.3. 15-74-aastaste hõivatute osakaalu naiste ja meeste lõikes, kes on tegevad põllumajanduse, jahinduse ja metsamajanduse ning kalanduse valdkondades

15-74-AASTASED HÕIVATUD					
	1999	2000	2001	2002	2003
Mehed ja naised					
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	43.9	38.3	37.3	38.8	34.4
Kalandus	3.1	2.9	2.7	1.9	2.3
Mehed					
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	27.3	25.4	26.5	26.8	23.3
Kalandus	2.9	2.8	2.5	1.7	2.2
Naised					
Põllumajandus, jahindus ja metsamajandus	16.6	12.9	10.8	11.9	11.1
Kalandus
Märkus: Mõõtühik: tuhat aasta keskmine					

Statistikaamet, www.stat.ee

(f) osaleda igasuguses kollektiivses tegevuses;

Maanaiste katusorganisatsiooniks on Eesti Maanaiste Ühendus. Eesti Maanaiste Ühendus tegutseb aastast 1996 Talupidajate Keskliidu juures. Ühenduse juhatusse

kuulub üks naine igast Eesti maakonnast. Ühendus avalikustab maal elavate naiste probleeme, toetab naiste valimist kohalike omavalitsuste volikogudesse, taluliidu juhatusse. Põhiosa tegevustest on suunatud koolitustele, mis aitavad kaasa isiksuse arengule – korraldatakse õpperinge, õppereise ja liidrikoolitusi, toetatakse maanaiste seltside tegevust külades jms. Eesti maanaiste liikumise ja talukultuuri ajaloo tutvustamise kõrval aidatakse kaasa sotsiaalsete probleemide lahendamisele maal.

Enam kui 700 liikmeline ja oma häälekandjat omav organisatsioon on aidanud väärtustada maaelu ning taastada külaelu seltsitegevuse, ühisürituste, heakorravõistluste ja talgute abil.

Ka nimetatud Eesti külade ja väikelinnade liikumine Kodukant toetab ja propageerib pere-, naiste- ja noorteliikumist.

Peale maanaiste organisatsioonide kuuluvad maanaised ka teistesse üle-eestilistesse naisorganisatsioonidesse.

(g) saada põllumajanduskrediiti ja -laenu, osaleda turustussüsteemis, omada vastavat tehnoloogiat ning omada võrdset staatust maa- ja agraarreformi korral ning teistele maadele ümberasustamisplaanide korral;

Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse alusel antakse järgmisi riiklikke toetusi: intressitoetus, koolitustoetus, praktikatoetus, põllumajandustootja asendamise toetus, põllumajandustootjate ühise majandustegevuse toetus jne.

Põllumajandustootjate ühise majandustegevuse toetust võib taotleda tulundusühistu, kui vähemalt viis selle liiget on põllumajandustootjad ja tulundusühistu üks tegevusala on selle liikmete toodetud põllumajandussaaduste turustamine või nende töötlemine ja neist valmistatud põllumajandustoodete müümine ja põllumajandussaaduste tootmiseks vajaliku põhi- ja käibevara müümine.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus pakub teatud kitsendustega ärivaldkonna osas stardiabi alla aasta väljaspool Tallinnat tegutsevatele ettevõtjatele.

Riiklik ettevõtete stardiabi eelistab tootmise ja kohaliku toorme väärtustamisega ja turismiteenuse arendamisega seotud projekte. See on ainus riiklik ettevõtlust toetav meede, kus deklareeritakse naiseetevõtjate projektide eelistamist.

Toetuse suurus on maksimaalselt 75% projektiga seotud investeeringute maksumusest, kuid mitte rohkem kui 100 000 krooni ühe taotluse kohta. Kogu Eestis anti stardiabi aastal 2002 kaheksa miljonit krooni.

Maaelu Edendamise Sihtasutuse eesmärgiks on aidata põllumajandustootjatel ja teistel maapiirkonnas tegutsevatel ettevõtjatel saada majandustegevuse arendamiseks ja maa ostuks krediitiasutustelt laenu, andes täiendavaid laenu tagatisi. 2004. aastaks planeeriti laenata kokku 180 miljonit krooni ja tagada laene 100 miljoni krooni eest.

(h) omada nõuetekohaseid elutingimusi, eriti seoses eluaseme, sanitaarteenuste, elektri- ja veevarustuse, samuti transpordi ja sidevahendite kasutamisega.

Enamus elamufondist on eraomanduses. Riigi ja kohalike omavalitsuste valduses on vaid 4% elamufondist.

Sotsiaalministeeriumi tellimisel viis poliitikauuringute keskus PRAXIS 2004. aastal läbi uurimusprojekti "Eluaseme kättesaadavus riskirühmadele". Uuringust selgus, et Eesti leibkondadest ligi kolmandik elab kehvades või nende vajadustele mittekohastes eluruumides. 1,2% elanikkonnast elab eluasemel, mis ei vasta minimaalsele eluasemestandardile. See tähendab, et kodus puudub kas elekter, kütte, puhas vesi või käimla. 23,3% elanikkonnast elab kodus, kus pole ei dušši, vanni ega sauna ning käimla asub õues.

Eluasemeturul on kõige halvemas olukorras leibkonnad, kelle sissetulek moodustab 25% Eesti keskmisest sissetulekust, töötud, paljulapselised ja üksikvanemaga pered, puuetega inimesed ja eakad (eriti üksikud eakad).

Omavalitsusüksuse ülesandeks on korraldada vallas või linnas sotsiaalaabi ja -teenuseid, vanurite hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, territoriaalplaneerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla teede ja linnatänavate korrashoidu.

Kohaliku omavalitsuse ülesandeks on ka tervisekaitsealaste õigusaktide täitmise korraldamine ja nende järgimise kontrollimine ning elanikkonna haiguste ennetamise ja tervise edendamise korraldamine kohaliku omavalitsuse maa-alal.

Telefoni- ja sideteenuste olukord on paranenud. Riiklikult on käivitatud maakonnasisese andmesidevõrgu Külatee projekt. Külatee projekti raames finantseeritakse kohalike omavalitsuste püsiühenduse loomist riigiasutuste magistraalvõrguga Peatee.

TNS Emori internetikasutuse uuringud näitavad, et 6-74-aastastest eestimaalastest kasutab internetti juba 52%, mis teeb interneti vahendusel suhtleva kogukonna suuruseks 621 000 inimest. Juurdepääs internetile on tagatud nii avalike internetipunktide kui rahvaraamatukogude kaudu.

Kaks aastat kestnud projekt „Vaata maailma“ sündis Eesti ettevõtete ja riigi koostöös ning selle eesmärgiks oli suurendada oluliselt internetikasutajate arvu ning tõsta sellega Eesti elanike elukvaliteeti. 2002. aasta 24. aprillist kuni 2004. aasta 31. märtsini toimus koolitusprojekti raames üle Eesti 11 693 kursust ja koolitati 102 697 inimest, kellest suurema osa moodustasid naised (www.vaatamaailma.ee). "Vaata maailma" projekti käigus jagati interneti kasutamiseks vajalikke teadmisi 10%-le Eesti täiskasvanud elanikkonnast.

15. artikkel

1. Osavõtvad riigid tagavad naiste ja meeste võrdsuse seaduse ees

Võrreldes eelmise aruandega, muudatusi toimunud ei ole, välja arvatud soolise võrddõigussuse seaduse jõustumine 1. mail 2004.

2. Osavõtvad riigid tagavad naistele meestega võrdse tsiviilõigusvõime ja ühesugused võimalused selle realiseerimiseks. Eriti tagavad nad naistele võrdsed õigused lepingute sõlmimisel ja vara haldamisel, samuti võrdse suhtumise kõigi astme kohtutes või tribunalides.

Võrdne tsiviilõigusvõime

1. juulist 2002 jõustus uus tsiviilseadustiku üldosa seadus, mille kohaselt on igal füüsilisel isikul ühetaoline ning piiramatu õigusvõime.

a. lepingute sõlmimine

Võrreldes eelmise aruandega, ei ole lepingute sõlmimise põhimõtted esitatud aspektidest lähtudes muutunud.

b. vara haldamine

Vara haldamise regulatsioonis ei ole toimunud muudatusi, mis puudutaksid naiste õigusi.

c. suhtumine kõigi astme kohtutes

Kohtunikuna tegutsemine

29.juulil 2002 jõustunud kohtute seaduse kohaselt võib kohtnikuks nimetada Eesti kodaniku, kes on täitnud õigusteaduse akrediteeritud akadeemilise õppekava, oskab eesti keelt kõrgtasemel, on kõrgete kõlbeliste omadustega ning kellel on kohtunikutööks vajalikud võimed ja isikuomadused. Kohtnikuks kandideerija isikuomaduste sobivust hinnatakse vestluse alusel.

4. novembri 2004 seisuga oli Eestis kohtunikke 238, neist naisi 151. Esimese astme kohtutes töötavast 175 kohtunikust oli naisi 121, teise astme kohtute 44 kohtunikust oli naisi 27. Riigikohtus töötas 19 kohtunikku, neist naisi kolm.

Rahvakohtunikuna tegutsemine

Kohtute seaduse kohaselt osaleb rahvakohtunik õigusemõistmises maa- ja linnakohtus kohtumenetluse seadustes sätestatud alustel ja korras. Õigusemõistmisel on rahvakohtunikul võrdsed õigused kohtunikuga. Rahvakohtnikuks võib nimetada 25–70-aastase teovõimelise Eesti kodaniku, kelle elukoht on Eestis ja kes oskab eesti keelt kõrgtasemel ning on rahvakohtuniku tegevuseks sobivate kõlbeliste omadustega. Rahvakohtnikuks ei või nimetada järgmisi isikuid: kuriteos süüdimõistetu, pankrotivõlgnik, isik, kes on sobimatu tervise tõttu, kes on kohtu, prokuratuuri, politsei- või kaitseväeteenistuses ning advokaat, notar või kohtutäitur. Samuti ei või rahvakohtunikena tegutseda Vabariigi Valitsuse liige, valla- või linnavalitsuse liige, Vabariigi President, Riigikogu liige ning maavanem. Kuriteos süüdistatavat isikut ei või kriminaalmenetluse ajal rahvakohtnikuks nimetada. Rahvakohtunik nimetatakse neljaks aastaks.

Esindajana tegutsemine

Kuna pärast eelmise aruande koostamist kehtestati uus advokatuuri seadus, toome siinkohal ära uue regulatsiooni. Muus osas kehtib eelmises aruandes esitatud.

Advokatuuri võib kuuluda iga isik, kes vastab advokatuuri seaduses esitatud nõuetele ja on sooritanud advokaadieksami. Eestis võib advokaadi kutsenimetuse all õigusteenust osutada üksnes advokatuuri liige, kui seadus ei sätesta teisiti. Advokaadiks võib olla teovõimeline isik, kelle elukoht on Eestis või kes on Eesti või Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik, kes on täitnud õigusteaduse akadeemilise akrediteeritud õppekava, valdab kõnes ja kirjas eesti keelt ning on aus ja kõlbeline. Advokatuuri liikmeks astumiseks, seega ka advokaadiks saamiseks peab isik esitama kirjaliku avalduse ja sooritama advokaadieksami. Advokatuuri liikmeks võetakse juhatuse otsusega.

2004. aasta oktoobri lõpu seisuga oli Eesti Advokatuuris 445 liiget, kellest 155 on naised.

Prokurörina tegutsemine

Prokuratuuriseaduse kohaselt võib riigi peaprokuröriks, juhtivaks riigiprokuröriks, juhtivprokuröriks, riigiprokuröriks, vanemprokuröriks, eriasjade prokuröriks või ringkonnaprokuröriks nimetada teovõimelise vähemalt 21-aastase Eesti kodaniku, kes on omandanud õigusteaduse akrediteeritud õppekava kohase akadeemilise hariduse, valdab eesti keelt seadusega või seaduse alusel kehtestatud ulatuses, on kõrgete kõlbeliste omadustega ning kellel on vajalikud võimed ja isikuomadused. Sama seadusega sätestatakse ka piirangud. Prokuröriks ei või nimetada isikut, kelle kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus tahtlikult toimepandud kuriteo eest; kes on vabastatud avalikust teenistusest distsiplinaarsüüteo tõttu; kes on välja heidetud Eesti Advokatuurist või tagandatud notari ametist; kes on lähedases suguluses (vanem, vend, õde, laps) või hõimluses (abikaasa, abikaasa vanem, vend, õde, laps) prokuröriga, kellele ta vahetult allub või kes oma tervise tõttu ei saa prokurörina töötada. Kahtluse korral määrab isiku tervisliku seisundi kindlaks arstlik komisjon.

Eesti 192 prokurörist on 75% naised.

Pooltena esinemine

Lisaks eelmises aruandes märgitule võib välja tuua, et tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatakse sõnaselgelt, et õigusemõistmisel tsiviilasjades on kõik isikud seaduse ja kohtu ees võrdsed. Seadusega ei ole sätestatud ning praktikas ei ole esinenud juhtumeid, mis takistaks ühel sool kohtusse pöörduda.

Tunnistajana esinemine

Võrreldes eelmises aruandes tooduga, on laiendatud isikute ringi, kes võivad isiklikel põhjustel keelduda ütluste andmisest. Keelduda ütluste andmisest isiklikel põhjustel on õigus kahtlustatava või süüdistatava alanejal ja ülenejal sugulasel, õel, poolõel, vennal, poolvennal või isikul, kes on või on olnud abielus kahtlustatava või süüdistatava õe, poolõe, venna või poolvennaga, võõras- või kasuvanemal, võõras-

või kasulapsel, lapsendajal ja lapsendatul, abikaasal, püsivas kooselus oleval isikul ja tema vanemal, sealhulgas pärast abielu või püsiva kooselu lõppemist.

3. Osavõtvad riigid lepivad kokku, et kõik lepingud ja muud mis tahes eradokumendid, mille õiguslikuks tulemuseks on naiste õiguste piiramine, loetakse kehtetuks.

Perekonnaseaduse kohaselt on abikaasade isiklike õigusi ja vabadusi kitsendavad kokkulepped tühised.

4. Osavõtvad riigid tagavad meestele ja naistele ühesuguse õiguse vabalt liikuda ja elukohta valida.

Võrreldes eelmise aruandega, täiendavat informatsiooni ei ole.

16. artikkel

1. Osavõtvad riigid rakendavad kõiki vastavaid abinõusid, et likvideerida naiste diskrimineerimine kõigis abielu ja perekonnasuhteid puudutavates küsimustes ning tagavad sealhulgas meeste ja naiste võrdsuse alusel:

(a) Ühesugused õigused abiellumiseks;

Abielu sõlmitakse abiellujate ühisel soovil. Abielu ei või sõlmida, kui abielluja ei kinnita oma abiellumissoovi või kui abielluja ei ole abiellumisealine või kui ilmnevad abielu sõlmimise takistused.

Abielu ei saa sõlmida isikute vahel, kellest vähemalt üks on juba abielus; otsejoones ülenejate või alanejate sugulaste vahel, vendade ja õdede ning poolvendade ja -õdede, lapsendajate ja lapsendatute, samuti sama isiku poolt lapsendatute vahel ning isikute vahel, kellest vähemalt ühele on määratud eestkostja tema piiratud teovõime tõttu.

(b) ühesugused õigused abikaasat vabalt valida ja abielluda ainult oma vabal tahtel ja täielikul nõusolekul;

Võrreldes eelmise aruandega, muudatusi õigusaktides ei ole.

Kui 2000. aastal jätkus veel 1990-ndatel alanud abielude registreerimise langus, siis alates 2001. aastast võib märgata mõningat tõusu. 2002. aastal registreeriti 368 abielu rohkem kui 2000. aastal. Abielude kordaja 1000 elaniku kohta, mis 2000. aastal oli 4,0 tõusis 2002. aastaks 4,3-ni, olles kõrgeim pärast 1995. aastat.

2000. aastal sõlmiti Eestis 5485, 2001. aastal 5647 ning 2002. aastal 5853 abielu.

Tabel 16.1. Esmakordselt ning korduvalt abiellunute arv

	Esmakordselt abiellunud		Korduvalt abiellunud		Teadmata, mitmendat korda abiellunud		Korduvalt abiellunute osatähtsus, %	
	Mehed	Naised	Mehed	Naised	Mehed	Naised	Mehed	Naised
1999	3 785	3 825	1 805	1 765	0	0	32,3	31,6
2000	3 711	3 706	1 774	1 778	0	1	32,3	32,4
2001	3 785	3 816	1 862	1 831	0	0	33,0	32,4
2002	4 024	4 048	1 829	1 805	0	0	31,2	30,8

Statistikaamet, www.stat.ee

(a) ühesugused õigused ja kohustused abielu kestel ja pärast lahutust;

Võrreldes eelmise aruandega, muudatusi õigusaktides ei ole. Perekonnaseaduse asjakohast regulatsiooni ei ole muudetud.

Tabel 16.2. Esmaabiellujate keskmine vanus meeste ja naiste lõikes

ESMAABIELLUJATE KESKMINE VANUS		
Aasta	Mehed	Naised
1999	27,1	24,6
2000	27,5	25,0
2001	27,8	25,2
2002	28,2	25,5

Statistikaamet, www.stat.ee

Lahutuste arv, erinevalt abielude arvust, on võrreldes 1999. aastaga, mil lahutati 4561 abielu, langenud 2002. aastaks 4074-ni. 2002. aasta lahutuste kordaja 1000 elaniku kohta oli 3,0.

Korduva abielu lahutanute osakaal on aastatel 2000-2003 püsinud nii meeste kui naiste hulgas 20% ligi. Statistika näitab, et abielulahutuste arv tõuseb järsult abielude puhul, mis on kestnud 5-9 aastat, saavutades kõrgpunkti 10-19 aastat kestnud abielude puhul.

Aastal 2000 oli Eestis 4230, 2001. aastal 4312 ning 2002. aastal 4074 lahutust.

Tabel 16.3. Lahutajate arv, kes on lahutanud esmase või korduva abielu

	Lahutasid esmase abielu		Lahutasid korduva abielu		Teadmata, mitmes abielu lahutati		Korduva abielu lahutanute osatähtsus, %		Teadmata, mitmenda abielu lahutanute osatähtsus, %	
	Mehed	Naised	Mehed	Naised	Mehed	Naised	Mehed	Naised	Mehed	Naised
2000	3 424	3 440	806	789	0	1	19,1	18,7	0	0
2001	3 393	3 467	918	845	1	0	21,3	19,6	0	0
2002	3 267	3 225	798	829	9	20	19,6	20,3	0,2	0,5

Statistikaamet, www.stat.ee

Tabel 16.4. Abielu lahutajate arv sõltuvalt abielu kestusest

	2000		2001		2002	
	Mehed	Naised	Mehed	Mehed	Naised	Mehed
Kokku	4 230	4 230	4 312	4 312	4 074	4 074
Alla 1 aasta	116	116	93	93	95	95
1 aasta	151	151	181	181	177	177
2 aastat	208	208	195	195	221	221
3 aastat	158	158	201	201	179	179
4 aastat	199	199	205	205	210	210
5 aastat	223	223	204	204	169	169
6 aastat	205	205	216	216	165	165
7 aastat	212	212	176	176	208	208
8 aastat	195	195	187	187	168	168
9 aastat	233	233	193	193	158	158
10-14 aastat	969	969	983	983	855	855
15-19 aastat	612	612	639	639	633	633
20 ja enam aastat	749	749	839	839	836	836

Statistikaamet, www.stat.ee

(c) meeste ja naiste ühesugused õigused lapsevanematena, olenemata nende perekonnaseisust; kõigis lapsi puudutavates küsimustes peavad domineerima lapse huvid;

Laste emotsionaalse ja materiaalse heaolu kindlustamise, laste kasvatamise ja igakülgse arengu eest vastutab Eestis eelkõige perekond.

Laste- ja perepoliitika kontseptsiooni kohaselt tunnustab riik mõlema vanema võrdset õigust ja kohustust kasvatada oma lapsi ning hoolitseda nende eest, luues neile võrdsed võimalused osaleda töö- ja pereelus. Perepoliitika kujundamisel arvestab riik pereelu vormide ja suhete mitmekesisusega.

Vanem on kohustatud ülal pidama oma alaealist last ja abi vajavat töövõimetut täisealiseks saanud last. Kui laps õpib põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses ja jätkab neis õppimist täisealiseks saades, on vanem kohustatud teda õppimise ajal ülal pidama.

Juhul kui vanem ei täida lapse ülalpidamise kohustust, mõistab kohus teise vanema, eestkostja või eestkostetasutuse nõudel temalt välja elatise lapsele nõude esitanud vanema või eestkostja või isiku kasuks, kelle huvides on eestkostetasutus nõude esitanud. Elatis lapsele määratakse kindlaks igakuise elatusrahana, lähtudes kummagi vanema varalisest seisundist ja lapse vajadusest. Vanema varalise seisundi või lapse vajaduse muutumise korral võib kohus huvitatud isiku nõudel elatise suurust muuta.

Igakuise elatusraha minimaalne suurus ühe lapse kohta on pool alampalgast. 2004.aastal moodustas pool valitsuse kehtestatud kuupalga alammäärast 1240 krooni.

Kui isik ei täida ülalpidamiskohustust, mõistab kohus elatise välja alates elatisehagi esitamisest.

Kohus võib jätta elatise välja mõistmata või selle suurust vähendada alla elatise miinimumsuuruse või elatise maksmise lõpetada, kui vanem, kellelt elatist nõutakse, on töövõimetu või lapsel on piisav sissetulek või ilmnevad muud kohtu poolt mõjuvaks tunnustatud põhjused.

Mõjuvaks põhjuseks on näiteks, kui vanemal, kes on kohustatud elatist maksma, on teine laps, kes osutuks varaliselt vähem kindlustatuks kui elatist saav laps.

Väljakujunenud kohtupraktikas juhendatakse elatise miinimummäärast siiski eelkõige juhtudel, mil ülalpidamist andma kohustatud vanema varaline seisund ei võimalda maksta lapse vajadustele vastavat elatist või mil lapse seaduslik esindaja ei ole taotletud elatissummat piisavalt põhjendanud.

Vanema kuritahtliku kõrvalehoidumise eest oma nooremale kui 18-aastasele lapsele või täisealiseks saanud, kuid abi vajavale töövõimetule lapsele kohtu poolt väljamõistetud igakuise elatusraha maksmisest karistatakse rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

(d) ühesugused õigused vabalt ja vastutavalt otsustada, kui palju sünnib lapsi ja kui suured on ajavahemikud nende sündimise vahel, ning saada informatsiooni, haridust ja vahendeid selle õiguse realiseerimiseks;

Laste- ja perepoliitika kontseptsiooni kohaselt tunnustab riik iga inimese õigust ise otsustada, kas ja millal luua perekond ja saada lapsi. Pereplaneerimiseks vajalik informatsioon on kättesaadav nii konsultatsioonide kaudu, publikatsioonidena kui elektrooniliselt (<http://www.perekool.ee>; <http://www.amor.ee>).

Nõustamiskeskused pakuvad tasuta teenuseid kõigis suuremates linnades ja maaregioonides. Pereõe ülesanne on patsientide nõustamine pereplaneerimise ja seksuaaltervise küsimustes. Pereõe iseseisev vastuvõtuaeg on vähemalt 10 tundi nädalas.

Alates 2003. aastast kehtib sotsiaalministri määrusega kehtestatud kord, mis lubab kirjutada rasestumisvastaste preparaatide retsepti kahe- või kolmekordseks kasutuseks. Määrusega likvideeriti olukord, kus rasestumisvastaste preparaatide retsepti saamiseks tuli arsti vastuvõttu oodata mitu nädalat.

Ligi pool lapsi soovivatest inimestest lükkasid 1990-ndate lõpul lapsesaamise edasi majanduslike probleemide tõttu. Üle kolmandiku lapse sünni planeerivatest inimestest väitis, et soovib end enne majanduslikult kindlustada ning 30% nimetas probleeme eluaseme või õpingutega. Teisteks olulisemateks põhjusteks olid partneri puudumine (27%) ja ebakindlus tuleviku suhtes (23%).

Kunstliku viljastamise ja embrüokaitse seaduse kohaselt on võimalik täisealist kuni 50-aastast teovõimelist naist kunstlikult viljastada naise enda soovil. Keegi ei tohi sundida ega mõjutada naist laskma end kunstlikult viljastada. Naise soov peab olema väljendatud kirjalikult.

Abielus oleva naise kunstlikuks viljastamiseks peab olema tema abikaasa kirjalik nõusolek, mis peab olema kooskõlas naise antud nõusolekuga. Mehe nõusolekust peab ilmnema, kas ta nõustub abikaasa kunstliku viljastamisega oma seemnerakkudega ka pärast enda surma.

Naisel on õigus kunstlikust viljastamisest loobuda kuni selle teostamiseni ning kuulutada oma nõusolek kehtetuks, samuti on mehel õigus kuni kunstliku viljastamise protseduuri alguseni tunnistada kirjalikult oma nõusolek kehtetuks.

Naise kunstliku viljastamise korral selle mehe seemnerakkudega, kes ei olnud andnud nõusolekut kunstlikuks viljastamiseks või kes oli tunnistanud oma nõusoleku kehtetuks, lahendatakse lapse põlvnemise küsimus vastavalt perekonnaseadusele.

Eesti Tervishoiuuseumis on üleval püsiekspositsioon "Inimene. Tervis. Perekond", mis annab ülevaate inimese reproduktiivsest tervisest.

(e) ühesugused õigused ja kohustused olla eestkostjaks, hooldajaks, volinikuks või lapsendajaks või täita analoogilisi funktsioone, kui see on ette nähtud siseriikliku seadusandlusega, kusjuures kõigil juhtudel peavad domineerima laste huvid;

Võrreldes eelmises aruandes esitatuga, on muutunud asendusemaduse regulatsioon.

Asendusemadus ehk võõra munaraku või sellest valmistatud inimloote ülekandmine naisele, kelle kohta on teada, et ta kavatseb sellest arenenud lapse pärast sünni ära anda, on karistatav rahalise karistusega.

(f) mehe ja naise võrdsed isikuõigused, sealhulgas õigus valida perekonnanime, elukutset ja tegevusala;

Muudatusi pärast viimase aruande esitamist pole toimunud.

(g) abikaasade võrdsed õigused vara vallata, omandada, hallata, kasutada ja käsutada nii tasuta kui ka tasu eest.

Eelmises aruandes kirjeldatud abieluvarasüsteem ei ole muutunud. Vabaabielus elavate isikute varalisi õigusi kaitstakse võrdselt tsiviilseadusandluse üldisi varalisi suhteid reguleerivate sätete alusel.

2. Laste kihlumine ja abiellumine on õigustühine ning rakendatakse kõiki vajalikke abinõusid, ka seadusandlikke, et määrata kindlaks abiellumise minimaalvanus ja abielude kohustuslik registreerimine perekonnaseisuaktides.

Kehtestatud on abiellumise miinimumvanus ning abielu registreerimise kohta koostatakse perekonnaseisuasutuses abieluakt.

15-18-aastane alaealine võib abielluda oma vanemate või eestkostja kirjalikul nõusolekul. Kui lapsel on üks vanem või kui teine vanem on teadmata kadunud või teisele vanemale on tema piiratud teovõime tõttu määratud eestkostja, samuti kui ühelt vanemalt on vanema õigused ära võetud, piisab 15–18-aastase alaealise abiellumiseks ühe vanema nõusolekust.

Kui kasvõi üks vanematest või eestkostja ei anna abiellumiseks nõusolekut, võib kohus anda abiellumisloa ühe vanema või eestkostejärgse avalduse alusel. Kohus annab abiellumisloa, kui abiellumine vastab alaealise huvidele.

Alates 2001. aasta maist võib regionaalminister anda kiriku, koguduse või koguduste liidu asjakohase ettevalmistusega vaimulikule õiguse täita perekonnaseisuasutuse ülesandeid, sõlmides abielu. Regionaalministrilt abielu sõlmimise õiguse saanud kiriku, koguduse või koguduste liidu vaimulik võrdsustatakse abielu sõlmimise ülesande täitmise korral perekonnaseisuasutusega ning tal on õigus koostada abieluakte ja anda välja abielutunnistusi. Kiriku, koguduse või koguduste liidu vaimuliku poolt abielude sõlmimise järele valvab Siseministerium.

Järgneva tabeli põhjal võib öelda, et alaealiste abiellumine ei ole eriti levinud ning on aasta-aastalt vähenenud.

Tabel 16.5. Abiellujate vanus, sugu ja abiellumise aasta

	2000		2001		2002	
	Naised	Mehed	Naised	Mehed	Naised	Mehed
Alla 16	3	0	1	0	3	0
16	21	0	12	0	7	1
17	47	3	50	4	34	2